

LA PENSÉE DE L'OCCIDENT

GIẤC MỌNG ĐÊM HÈ

Hài-kịch năm hồi của
THẠCH-SĨ-BIA
(WILLIAM SHAKESPEARE)

Dịch-giá
NGUYỄN-GIANG

HANOI
IMPRIMERIE D'EXTRÉME-Orient
1937

ÂU-TÂY TƯ'-TU'ƠNG
DỊCH-VĂN THƯ-XÃ

Quan Toàn-quyên RENÉ ROBIN đại-nhân sáng lập,
ÉMILE VAYRAC và NGUYỄN-VĂN-VĨNH tổ-chức

Émile VAYRAC và NGUYỄN-GIANG, chủ-nhiệm

GIẤC MỘNG
ĐÊM HÈ

Hài-kịch năm hồi của
THẠCH-SĨ-BIA
(WILLIAM SHAKESPEARE)

Dịch-giả
NGUYỄN-GIANG

HANOI
IMPRIMERIE D'EXTRÊME-ORIENT
1937

Tiêu-sử nhà kịch-sĩ Thạch-sí-bia

Nhà đại kịch-sĩ nước Anh-cát-lợi William Shakespeare (Tâu đọc là Thạch-sí-bia) sinh tại Stratford-sur-Avon, một tỉnh nhỏ thuộc đất Warwick là một đất phong hâu. Vào khoảng cuối thế-kỷ thứ 16 dân số trong tỉnh có ước chừng 1.400 người. Tiên-sinh là con trưởng ông John Shakespeare, một nhà trưởng-giá phong-phú buôn thóc, giỗ, và da, lúc già làm lên được tới chức thị-trưởng (alderman) và chức đặc-phái pháp quan (bailli).

Năm lên bảy tuổi tiên-sinh vào học trường thành-chung (Free Grammar School) ở tỉnh Stratford. Theo như lời nhà kịch-sĩ Ben Jonson kể lại, thì khi bảy giờ tiên-sinh « học riết ít chữ La-tinh, mà chữ Hi-lạp lại còn ít hơn nữa ». Tuy nhiên học ở trường này, tiên-sinh đã hiếu học và thông-thuý những cái hay của tiếng nói mẹ đẻ. Lúc đó, thân-phụ tiên-sinh đã làm chức chánh thị-trưởng trong thành-phố Stratford thịnh-thoáng lại có nhiều gánh hát-bội đèn diển (như gánh hát của hâu-tước Leicester, gánh của hâu-tước Worcester, gánh của hâu-tước Warwick), vậy ta có thể đoán được rằng tiên-sinh lúc đó vừa mới nhún lên, đã được đi xem nhiều buổi diễn-kịch ở nhà Thị-xã.

Sự học-hành đang tiên-bộ một cách êm-ái như vậy thi một sự lạ bỗng dồn đòi hẳn cuộc đời của tiên-sinh, làm cho cuộc đời đó hóa ra eo-hep không những vê mặt tinh-thân mà cả vê mặt vật-chất. Năm 1577, tiên-sinh phải bỏ học vê ở nhà, hoặc để giúp thân-phụ tiên-sinh trong riệc buôn bán, hoặc để sớm gây cho mình một kinh nhai tự-lập.

Tiên-sinh bỏ học rồi, lại bỏ tỉnh Stratford mà di ở nơi khác, duyên cớ rì đâu, ngày nay không may người

biết rõ. Có người kể chuyện lại rằng vì tiên-sinh đã ăn trộm mây con nai ở trong trại một nhà quý-phái Sir Thomas Lucy de Charlcote, nên đã gây oán-thù với nhà quý-phái này. Nhà quý-phái lại dọa sẽ kiện tiên-sinh, điều đó với sự tiên-sinh bờ tinh Stratford mà đi, có lẽ cũng có liên-can với nhau đôi chút. Tuy nhiên, những chuyện kể lại này không có gì là chắc-chắn. Ta chỉ biết chắc-chắn một điều là đến năm 1587, thì tiên-sinh đã ở kinh thành Londres rồi. Ta lại biết rằng vào năm 1594 thì tiên-sinh đã sung vào gánh hát của hâu-tước Leicester, nhưng cũng không biết rõ sung vào từ năm nào. Chính vào thời ấy, tiên-sinh viết ra hai cuộn thơ đầu tiên là *Vénus et Adonis* (1593) và *Lucrèce* (1594) cả hai cuộn đều viết tặng hâu-tước Southampton khi bấy giờ còn trẻ tuổi.

Trong hai mươi năm trời, từ 1591 đến 1611, tiên-sinh viết rất nhiều kịch hát. Ta có thể chia quãng đời dài đó ra làm bốn thời-kỳ.

Thời-kỳ thứ nhất từ 1591 đến 1593. — Trong thời-kỳ này tiên-sinh còn chịu rất nhiều ánh-huống của mây nhà kịch-si có tiếng thời bấy giờ như Marlowe và Lyly. Những kịch viết trong thời-kỳ này đều là vui-cười rộn-rã, tác-giả phô-báy cho công-chúng xem hèt cái tài ăn nói khéo, hài-hước có duyên mà lại giàu những ý-tưởng rất ly-kỳ ranh mãnh của mình. Cái trí tưởng-tượng của tiên-sinh đương buổi xuân-thời bồng-bột sôi-nổi đó, ta trông thấy nó phô-diển ra một cách rõ ràng rực-rỡ nhất trong bản-kịch *Roméo et Juliette*. Bản kịch này chia-chan thi-vi, có đượm cái giọng tình-ái rất nồng-nàn của người ở các xứ phương Nam bên châu Âu (như Ý-dai-Lợi, nghĩa là những xứ có mặt trời âm-áp). Tiên-sinh lại có viết nhiều bản sú-kịch cũng được công-chúng trong nước hoan-nghênh; nhờ ở những sú-kịch đó và các hài-kịch kia mà tiếng tăm cứ dần-dần lan rộng ra mãi.

Những kịch riết trong thời kỳ này, xin theo thứ-tự trước sau mà kể ra sau đây :

Poines d'amour perdues, 1591 ; Les deux Gentilshommes de Vérone, 1591 ; Les méprises, 1592 ; Roméo et Juliette, 1592 ; Henri VI, 1592 ; Richard III, 1593 ; Richard II, 1593 ; Titus Andronicus, 1593. Chính trong thời-kỳ này tiên-sinh đã nêu ra hai cuộn thơ vừa kể trên kia.

II. — Thời-kỳ thứ hai, từ 1594 đến 1601. — Trong thời-kỳ này, những kịch của tiên-sinh — hài-kịch hay là sú-kịch, — cứ lần-lượt theo nhau mà ra, rất nhanh chóng. Cái lê-lối văn-chương đã vững-vàng rõ rệt hơn trước, nhiều mà cái học tâm-lý cũng thảm trầm hơn.

Le Marchand de Venise, 1594 ; Le Roi Jean, 1594 ; Le Songe d'une nuit d'été, 1594 ; Tout est bien qui finit bien, 1595 ; La Mégère apprivoisée, 1595 ; Henri IV, 1597 ; Les Joyeuses Commères de Windsor, 1598 ; Henri V, 1599 ; Comme il vous plaira, 1600 ; La douzième Nuit, 1601 ; Jules César, 1601.

III. — Thời-kỳ thứ ba, từ 1601 đến 1609. — Trong thời-kỳ này, ta thấy cuộc đời tiên-sinh bỗng đột ngột một vẻ buôn tòi-tăm mù-mịt. Có người cho duyên-do sự buôn này là ở những sự sảy ra trong chính-cục thời bấy giờ, thí-dụ sự Hầu-tước Southampton là bạn và là người che-chở cho tiên-sinh bị giáng-cách và giam-câm vào trong cái dài gọi là La Tour de Londres. Có người lại cho rằng duyên-do sự buôn đó có tính-cách thân-mật hơn nữa, nhưng chỉ đều là những câu phỏng-đoán không có bằng cớ chắc-chắn. Dù sao đi nữa, sự thay đổi của tiên-sinh ta còn mới thấy phảng-phất trong bản kịch Comme il vous plaira, thì trong bản kịch Jules César đã thay rõ-rệt hơn nhiều. Bản kịch Jules César có thể coi như cái giây nồi liên hai quãng đời trái nhau của tiên-sinh lại và là bản kịch đầu trong cái dãy dài những bi-kịch tòi-tăm kinh-rợn, có tính-cách yêm-thê như bi-kịch Hamlet là bi-kịch đèn

sau ngay bi-kịch đó. Những kịch ở thời-kỳ thứ hai vui-vẻ và hài-hước bao nhiêu thì những kịch ở thời-kỳ thứ ba này nghiêm-trang đứng-dẫn bấy nhiêu, cái nghiêm-trang thái-quá làm cho người xem phải lên sờn gáy giùng mình, tuy rằng thỉnh-thoảng cũng có chèm mày câu pha-trò vào, nhưng những câu hài-hước đó chỉ làm cho rõ-rệt thêm cái tính-cách nghiêm-khắc gớm-ghê của bản-kịch mà thôi. Trong thời-kỳ này, *Thạch-sĩ-bia tiên-sinh* đã viết ra những tàn-kịch hay nhất và xứng với cái tài-năng xuất-chúng của tiên-sinh nhất. Tiên-sinh bắn về những vần-dè luân-lý và nhân-dạo tối cao, làm này ra một cái triết-lý rút thảm-trâm và nǎo-nùng thi-vị.

Những kịch viết trong thời-kỳ này là :

Hamlet, 1602; Troïlus et Cressida, 1603; Othello, 1604; Mesure pour mesure, 1604; Macbeth, 1606; Le Roi Lear, 1607; Timon d'Athènes, 1608; Périclès, 1608; Antoine et Cléopâtre, 1608; Coriolan, 1609.

IV. — Thời-kỳ thứ tư, từ 1609 đến 1611. — Cái triết-lý rút tối-tăm sâu-não đã xui-khiên tiên-sinh riết ra những tàn bi-kịch trên này, chắc hẳn là cái kèt-quá của nhiều sự đau-dớn xảy ra trong đời tiên-sinh. Cái triết-lý tối-tăm u-ám đó, ta còn thấy ở trong những bài sonnets của tiên-sinh in ra trong hai năm 1608 và 1609. Nhưng sau đó, thì tâm-trí nhà đại kịch-sĩ nước Anh-cát-lợi lại đổi ra êm-áí và yên-tĩnh. Những bản kịch của tiên-sinh ở thời-kỳ thứ tư này — khi bấy giờ tiên-sinh đã trở về tinh Stratford, ở một cái nhà thánh-thoi rộng-rãi — những kịch đó có cái giọng diêm-dam ón-tôn khác nào như một буди чиēu sau cơn giông-tὸ dū-dội có ánh mặt trời chiēu sáng êm-dềm quang-dặng. Tiên-sinh riết ra những kịch sau này :

Cymbeline, 1610; La Tempête, 1611; Le Conte d'hiver, 1611.

Từ 1611 đến 1616, thì tiên-sinh yên hướng một cuộc đời trưởng-giá thanh-nhàn ở tinh Stratford. Từ năm

lời, tiên-sinh đã mua được một cái nhà rất rộng-rãi, nay nắp đê chữ ngoài cửa là «Newplace» nghĩa là Tân-quá.

Đến tháng giêng năm 1616, mười lăm hôm trước ngày làm lễ thành-hôn cho con gái tiên-sinh là cô Judith, tiên-sinh có viết ra một tờ chúc-thư. Đến hôm 23 tháng tư năm đó thì tiên-sinh từ trần, thi-thè an táng tại nghĩa-dịa nhà thờ tỉnh Stratford.

Năm 1741, người ta dựng một cái bia kỷ-niệm tiên-sinh or chò gọi là Thi-si-viên (Coin des Poètes) trong Nhà-tu iênh Westminster. Năm 1846, nhà nước Anh-cát-lợi quyền tiên mua lại cái nhà tiên-sinh ở. Hiện nay trong nhà đó còn giữ nhiều đồ vật cũ của tiên-sinh trong lúc sinh-thời, hàng năm có rất nhiều khách tài-hoa trong thiền-hạ đến thăm viêng nhà bảo-tàng đó.

TIỀU-DÂN

Bản chữ Giác mộng đêm hè (Le songe d'une nuit d'été) khảng dịch được đúng hồn-cáu-tiếng nước Anh: Midsummer Night's Dream, vì chữ Midsummer-day là một chữ riêng của người nước Anh, đúng đẽ chỉ/ngày lễ Thánh Jean tết là hôm 24 tháng sáu tây, trong lịch tây thường nhầm vào ngày hạ-chí.

Cũng vì thê nên ít người hiểu được tại làm sao tác-giả lại đặt tên tân-kịch này như vậy. Chữ Giác mộng thì chẳng có gì là lạ, vì tân kịch này quá là như một giấc chiêm-bao, người và tiên chung-dụng nhau làm xảy ra làm chuyện rết li-kỳ, câu chuyện rõ là một câu chuyện bịa-tat, tuy rằng mây vai chính là những tên có trong lịch-siê Hy-lạp đời cõi, nhưng tính-

tinh phong-tục diễn-tả ra thì phần nhiều là tinh-tinh phong-tục của xã-hội Anh-cát-lợi ở thê-kỷ thứ 16. Những cảnh đồng, cảnh rừng ở trong chuyện toàn là những cảnh đồng cảnh rừng xanh-tươi ở nước Anh. Ta có thể đoán được đó là những phong-cánh ở miền Stratford sur Avon là nơi sinh-trưởng của tác-giả.

Tuy-nhiên, câu chuyện rõ là câu chuyện xảy ra vào mây ngày cuối tháng tư và ngày mùng một tháng năm, nghĩa là vào giữa mùa xuân bên Âu-châu, chứ không phải là vào hôm 24 tháng sáu. Bởi vậy cho nên có người đoán rằng tác-giả để nhân tân-kịch này như vậy là có ý muốn chỉ cái ngày hôm sẽ đem nó ra diễn ở nhà hát, hoặc nữa là tác-giả muốn đưa vào sự tin-ngưỡng của đám bình-dân nước Anh thời bấy giờ, họ tin rằng đêm hôm 24 tháng sáu thì các thiên-tiên xuông chơi hạ-giới, để ngụ cài ý rằng trong tân-kịch của mình cũng sẽ có xảy ra những sự lạ-lùng như vậy.

Kịch Giác mộng đêm hè in ra vào năm 1660. Người ta tin rằng tác-giả đã viết ra tân-kịch này vào khoảng hai năm 1592 và 1594 để đem ra diễn vào ngày hôn-lễ hoặc là của Lord Southampton kết-hôn với cô Elisabeth Vernon, hoặc của hầu-tước d'Essex kết-hôn với Lady Sidney.

Các vai

Tê-di, quan-công A-ten.

Ê-di, cha nàng Ái-minh.

Ly-san } hai người phái lòng nàng Ái-Minh.
Đô-miệt }

Phi-lốt, quán-độc các cuộc vui trong dinh Tê-di.

Quỳnh, thơ lợp mái nhà.

Si-núc, thơ mộc.

Bồ-tôm, thơ dệt cùi.

Phúc, bán ông thời lùa.

Sì-nao, thơ hàn nỗi.

Sa-tà-Viên, thơ may.

Hiệp-lai, nữ-trưởng và hoàng-hậu đảng nữ-ky-binh Ama-zones, sê-kêt duyên cùng Tê-di.

Ái-Minh, con gái Ê-di, yêu chàng Ly-san.

Ái-Liên, phái lòng chàng Đô-miệt.

O-bé-ron, Vua tiên.

Ti-tán, Hoàng-hậu tiên.

Púc, hay U-binh Thắng-láu, là một con tinh ranh-manh.

Hoa-dậu }

Mạng-nhện } Bồn tiên-nữ.

Thieu-thần }

Hạt-cái }

Bi-gam }

Tích-bè } Các vai trong tàn kịch đóng cho

Bức-tường. } Tê-di quan-công xem.

Ánh-Sáng-Trăng }

Con Su-tử. }

Nhiều tiên khác đi theo hâu Vua tiên và Hoàng-hậu tiên.

Người theo hâu Tê-di và Hiệp-lai.

Sự-tịch diễn ra ở trong thành A-tep và ở một khu rừng ở phía ngoài thành.

GIẤC MỘNG ĐÊM HÈ

HỜI THỨ NHẤT

Dinh Quận-công ở trong thành A-ten

LỐP NHẤT

Tê-di, (1) Hiệp-lai, Phi-lô và linh hồn.

Tê-di. — Nàng Hiệp-lai yêu-quý của tôi ơi, chỉ trong bốn ngày nữa là chúng ta lây nhau. Bốn ngày nữa đã là hết tháng. Bốn ngày thì có là bao, thè mà làm sao tôi thấy nó lâu quá đỗi. Đôi với ta, ngày giờ đi chậm dê-dê, nó làm cho ta nóng lòng sot ruột, khát tâm như một ông vua sung-âu, tuy là ngồi trên ngai nhưng mà quyền-chính hẵn còn ở trong tay bà dì-ghê hay bà mẹ già mà các bà ây cứ sông trường mãi, hình như muôn sông đê mà hướng cho kỵ hèt các hoa-lợi của đất nước.

Hiệp-lai. — Hết sáng rồi lại tối, cứ thè trong bốn lần nữa . . . Nay, giá-sứ ta ngủ được một giấc trong bốn ngày đêm không luộn, ta sẽ không biết cái cực đợi chờ,

(1) *Tê-di (Thésée).* — Một nhà anh-hùng đời cổ sứ Attique (Hy-lạp). Trong cái lịch-sử vỏ-vang của nhà anh-hùng Tê-di có đoạn đí chinh-phat đảng nữ-ky-hình Amazones. Theo như lời người xưa kể lại thi đảng Amazones là một đảng nữ-tướng ở ven hai bờ sông Thermodon ở sứ Cappadoce, hợp thành một nước rất hùng-hồ đã có phen xàm-làn các nước lân-hang đèn tận sứ Asie mineure.Tue truyền lại rằng Tê-di đã phỏng được nàng Antiope là hoàng-hậu đảng Amazones; đảng này bèn theo quyền chỉ-huy của nàng Hiệp-lai (Hippolyte) mà đèn đánh phá sứ Attique để trả thù cho chúa, nhưng Tê-di thắng trận và lại lấy được cả nàng Hiệp-lai làm vợ nữa.

thì giờ sẽ đi qua như giac mộng, đèn đêm thứ năm ta dậy, ta ngắm vành trăng mới . . . Trời ơi, em nghĩ đèn cái đêm hôm cưới chúng ta, dưới đất thì tiệc-yến linh-dinh mà trên trời vành trăng khuyết như cái cung bạc có người căng thẳng, vui và đẹp biết là đường nào!

TÊ-DI. — Thôi, Phi-lót, ngươi khá đi báo tin mừng cho hết mọi kẻ thiêu-niên trong thành A-tên, cho họ bắt đầu ăn uống, nhảy hát mà mừng cho chúng ta đi chớ. Từ hôm nay không được ai buồn nura cá. Ta phải đuổi cổ ông thân buồn đi, mà rước ông thân vui, ông thân đứa, ông thân nô-rõn, ông thân bông-lon vê đây. Đám cưới của đôi ta, ai cũng sẽ vui-vé sung-sướng hết. (*Phi-lót ra*). Nàng Hiệp-lai của tôi ơi, ta còn nhớ buổi ban đầu ta làm quen với nàng bằng một lưỡi gươm, ta cưỡng-ép nàng mà hóa ra ta lại lây được lòng nàng: nhưng rồi đây ta sẽ xin cưới nàng một cách êm-ái và lịch-hiép hơn nhiều, ta cam-doan với nàng rằng: đám cưới của đôi ta sẽ là một đám cưới rực-rỡ, long-trọng và vui-vé nhất đời.

Ê-di. Ái-minh, Ly-san và Đô-miệt vào.

Ê-DI. — Xin chúc ngã TÊ-DI Quận-công đắc phúc, đắc thọ!

TÊ-DI. — Ta cảm ơn ngươi, và cũng chúc cho ngươi như vậy, nhưng chẳng hay ngươi có điều gì đèn báo cho ta đó?

Ê-DI. — Dạ bẩm Quận-công, trong lòng tôi hôm nay thật là sâu-khổ, vì có đứa con gái tên là Ái-minh nó dại-dột, nói chẳng ăn lời, nên tôi phải đèn mà thưa với Quận-công, họa chẳng có nhờ oai ngài mà dậy báo được nó. — Con vào đây, Đô-miệt. — Bẩm Quận-công, tôi đã định cho nó lây anh này. — Vào đây, anh Ly-san. — Còn anh này, bẩm Quận-công, là người đã quyền-dữ con gái tôi. — Phải, chính anh, anh có muôn chỗi bây giờ cũng không được, chính anh đã khéo quyền-dữ nó bằng những lời đường mật, rồi trao-dồi của tin với nó. Anh đợi những đêm sáng giảng, đèn dưới cửa sổ buồng nó, rồi anh lên giọng man-trá mà ngâm-hát những câu thơ hoa-nguyệt phinh-phờ, anh khéo làm say-mê nó bằng irăm khóe quý-quyết, khi thì anh lây

tóc kêt thành đôi vòng deo tay mang lại, khi thì anh cho nó nhẫn deo tay, đô chơi lặt-vặt, trâm thóc-bà giắn, khi thì anh gři kẹo, gři hoa cho nó, toàn là những kẽ nham-hiem anh báy ra để mà quyền-dữ con gái,nhà người ta nó trẻ người non dạ! Xưa kia con Ái-minh bao giờ nó cũng ngoan-ngoân, báo gì nghe nãy, bảy giờ chỉ vì anh mà nó hóa ra đứa con hồn-sắc mêt dãy. — Bầm lạy Quận-công, ý tôi đã quyết bắt nó phải lây anh Đô-miệt đây, ví nêu nó có mêt trí khôn mà nhất định không bằng lòng ngay trước mặt Quận-công đây, thì tôi xin Quận-công cho tôi được hưởng cái quyền đặc-biệt của người dân thành A-ten ·có ghi trong sách phong-tục cũ của thành này, nghĩa là tôi xin được hưởng cái quyền của người cha để con ra thì bắt sao phải theo làm vậy. Tôi bắt nó phải lây anh Đô-miệt đây, nhưng bằng nó không thuận thì nó phải chết, phong-tục luật-lệ đã ghi chép như thê nào thì nó phải chết như thê (1).

TÊ-DI. — Nàng Ái-minh kia, có nghe đó không ? Nàng nghe đó thì phải suy-nghĩ cho chín. Cha nàng bao giờ cũng phải là cha nàng, nghĩa là người bắt nàng sao thì phải theo làm vậy. Nếu chẳng có cha nàng thì sao mà có nàng, đẹp-de xinh-xắn như thê kia. Người con cũng như cái hình bẳng đất phải có tay người cha nặn nó mới nêu hình, nêu vẻ. Cái hình đất, người cha đã nặn ra thì người cha cũng có quyền giữ lấy hay là phá hủy đi, nàng nghe chưa ? Vả lại, người Đô-miệt đây cũng là người xinh-trai lịch-thiệp, xứng với nàng lắm, sao mà nàng không ưng ?

ÁI-MINH. — Dạ bầm Quận-công, ày cũng vì lẽ ày mà con ưng anh Ly-san.

TÊ-DI. — Ta đâu có bảo rằng người Ly-san không xứng với nàng, nhưng tiếc rằng cha nàng không bằng lòng nơi ày, thì nàng phải nhìn người thật xứng với nàng ở nơi kia mới được.

(1) Một đạo luật của ông Solon là một trong bảy nhà đại-hiến đời cổ đã đặt ra. Theo đạo luật ày thi đài với các con, cha mẹ có quyền sinh-sát. Thạch-si-bia tiên-sinh hẳn đã đoán rằng đạo luật ày đang thi hành ở đời Tê-di.

ÁI-MINH. — Giả-xứ cha con cũng lây con mắt con đê mà nhìn người thật xứng !

TÊ-DI. — Nàng nói thê không được. Con mắt bao giờ cũng là con mắt nàng, nhưng cha nàng bão nhìn làm sao thì nàng phải nhìn làm vậy.

ÁI-MINH. — Bẩm Quận-công, con cùi xịp Quận-công tha tội cho con. Cái sự chúng con yêu-thương nhau là sự riêng, ngày nay đứng trước mặt Quận-công, đồng-dù mọi người, con phải nói ra, con nghĩ thật là đáng hổ-thẹn quá. Nhưng thật con không biết có cái sức mạnh gì nó duu-dúi con, bắt con phải bạo miệng mà hỏi Quận-công cho con hay một diêu. Nếu con cứ nhất-định không lây chàng Đô-miệt làm chồng, thì cái hình-phạt ghê-gớm nhất con phải chịu là thê nào ?

TÊ-DI. — Hình-phạt ấy nặng lắm, con ạ. Con chí có hai đảng : một đảng con phải tội chêt, một đảng con phải từ-bỏ xã-hội người mà vào ở nhà tu-kín. Vậy thi nàng Ái-minh kia, nàng nên suy đi nghĩ lại cho thật chín, bởi vì nàng hãy còn trẻ người non dạ, nên càng phải xét kỹ xem nàng có đương nổi được cái đời tu-kín hay không. Nếu nàng cứ khääng-kääng không chịu nghe lời cha nàng, thì rồi đây nàng sẽ mặc cái áo đen của những người tu-kín, rồi suốt đời nàng lùi-thuí một thân ở một nơi tối-tăm lặng-lẽ, hát dài những bài thơ vô-vị để ca-tụng nữ-thâu Diane (1), là một nữ-thân lạnh-lẽ vô-tình.... Nếu nàng có gan mà chịu đựng được cái cảnh cô đơn ghê-gớm ấy suốt đời, thi là may cho nàng ; nhưng cứ như ta thiết nghĩ thi ở trên đời này, làm thân cảnh hống cứ trơ-trơ trên cảnh, nở ra ở đâu rồi lại chêt khô ở đó, như thê thi giũ được cái vẻ thanh-cao thật đây, nhưng thanh-cao một mình cũng buồn, ai người biết đèn !

ÁI-MINH. — Bẩm Quận-công, con xin làm thân cảnh hống nở ra rồi lại chêt khô trên cảnh như Quận-công

(1) Diane là vị nữ-thâu làm tiêu-biển mặt trăng, tức như Hằng-Nga ở bên Á-đông ta.

nói đó. Con cho thà rằng như thế còn hơn là lây một người mà lòng mình không yêu, chịu ép mình dưới quyền một người chồng mà mình không phục ?

TÈ-ĐI. — Nàng đừng nói vội như thế làm gì. Hãy cứ nghỉ cho chín. Trong bốn ngày nữa, sang tháng, ta sẽ cưới nàng Hiệp-lai yêu-quý của ta làm người bạn với ta trong suốt một đời. Ta cho phép nàng nghỉ từ hôm nay đến hôm đó. Nếu nàng cừ một mực cưỡng lại ý muốn của cha nàng, thì nàng sẽ phải tội chết. Nếu nàng không muôn chết thì phải lây người Đô-miệt. Nhược bằng không nữa thì nàng phải thế ngay trước ban thờ nữ-thần Diane, từ nay sẽ từ-bỏ xã-hội người, tự giam-hâm mình vào một só nhà tu vắng-vé để mà sống cái đời cày-có.

ĐÔ-MIỆT. — Ái-minh nàng hỡi, ta xin nàng đừng cừ khăng-khääng một mực. Còn anh, anh Ly-san, dù thê nào đi nữa, anh cũng không lây được Ái-minh. Cha nàng đã băng lòng cho tội lây nàng, thì anh cũng nên đi xa ra cho yên chuyện.

LY-SAN. — Anh nói là thật, anh Đô-miệt. Cha nàng có băng lòng anh thì anh cứ việc mà lây cha nàng; tôi với nàng yêu-thương nhau, thì lòng hai chúng tôi không bao giờ chia-rẽ nhau ra được.

È-DI. — Anh Ly-san kia, anh nói hỏa vừa chứ ! Chính như thế, tôi có lòng yêu anh Đô-miệt, cũng vì thê mà tôi muôn già con gái cho anh ta. Con gái tôi là của tôi, là ở dưới quyền trong nom của tôi, từ ngày nay tôi giao hết cái quyền trong nom của tôi đó cho anh Đô-miệt.

Ly-SAN. — Bẩm Quận-công, xin ngài xét cho. Họ nhà tôi cũng danh-giá chẳng kém gì họ nhà anh Đô-miệt. Tiên-bac của-cái cũng băng nhau, mà cái tình tôi đỗi với nàng Ái-minh nặng hơn cái tình của anh ta nhiều. Ruộng đất nhà cửa nhà tôi bao giờ cũng có người chăm-nom giồng-giọt sira-chứa, đối với ruộng đất nhà cửa nhà anh Đô-miệt, chỉ có phần kỵ-lặng hơn chứ không có phần kém. Nhưng đó cũng chỉ mới là cái bê ngoài; bê trong, nghĩa là trong lòng nàng Ái-minh,

bằng chí yêu có một mình tôi, như thế thì tôi làm sao mà đánh lồng để cho người ta lây mắt nàng đi được? Tôi lại xin vạch một cái xâu của anh Đô-miệt ra đây cho mọi người được biết, chính anh Đô-miệt là người đã quyền-dữ con nàng Nê-đa, là nàng Ái-Liên. Tôi nghiệp con cái nhà người ta, bây giờ vẫn còn nhớ ăn phái bùi mè, đêm ngày chỉ ngây-dại tưởng nhớ đèn anh ta, trong khi đó thì người quyền-dữ nàng lại mặc đi quyền-dữ gai khác.

TÊ-DI. — Câu chuyện người nói đó, ta nhớ đã có nghe thày ai trình-bày với ta một lần rồi. Mà ta cũng đã có ý muôn hỏi lại Đô-miệt xem thực hư ra sao, nhưng vì công-việc riêng của ta cũng hay còn bê-bộn quá, nên ta quên bằng đi mất. — Nhưng được rồi. — Đô-miệt, người khá đi theo ta, cả người nữa, É-di. — Ta có câu chuyện riêng cần phải nói với hai người. — Còn nàng Ái-minh kia, nàng phái có sức dằn lồng, làm sao cho cha nàng được vui lòng; nêu nàng cứ khăng-khăng làm trái ý cha nàng thì ta đây cũng không có quyền gì mà ngăn-cản sự thi-hành đạo luật cũ của thành A-ten nó sẽ bắt nàng phái chọn trong hai đảng: chêt, hay là vào ở nhà tu-kín ». — Lại gần đây, nàng Hiệp-lai yêu-quý của ta ơi, chẳng hay nàng có được vui-vé chặng? — Đô-miệt và É-di, hai người đều cùng đi theo chúng ta. Ta muôn nhờ hai người làm một công-việc, có dính-dáng đèn sự hôn-lễ của hai chúng ta. — Sau nữa, ta còn nói với hai người một câu chuyện có liên-can đèn hai người.

É-DI. — Bẩm Quận-công, hai chúng tôi lây làm hân-hạnh mà đi theo ngài.

(TÊ-DI VÀ HIỆP-LAI ĐI RA CÙNG VỚI BỌN LINH HẬU,
ĐÔ-MIỆT VÀ É-DI ĐI THEO SAU.)

LÝ-SAN. — Em Ái-minh ơi, em làm sao, cho anh biết. Làm sao mà em đổi hẳn sắc mặt, hai má vừa lúc nãy đỏ tươi như đóa hoa hồng, mà sao bây giờ trông tái mét?

ÁI-MINH. — Anh ví hai má em như hai cánh hoa hồng, cánh hoa hồng có mặt tươi chỉ vì thiêu mây hạt mưa, nhưng mưa không có thì nước mắt em cũng đủ thê vào. Anh Ly-san ơi, đẻ cho em khóc.

LY-SAN. — Trời ơi ! làm sao mà Trời sinh ra con người ta, khi yêu-thương nhau mặn-nồng thì y như là có con giông-tô bêt-binh nỗi lén, đâu phải ngày nay mới có vậy, trong sự ách người đời trước đẻ lại cũng còn thây chép đầy những truyện éo-le cay-đắng. Khi thì không lây được nhau vì gia-cánh chênh-lệch nhau nhiều quá...

ÁI-MINH. — Anh Ly-san ơi, còn gì khổ cho bằng phải lây người không xứng-dáng với mình !

LY-SAN. — Khi thì không lây nhau được bởi vì không hợp tuổi, người thì nhiêu tuổi quá, người lại ít quá...

ÁI-MINH. — Người già với người trẻ mà lây nhau, ây mới thật là khổ !

LY-SAN. — Khi thì bè-bạn can-ngăn không cho lây.

ÁI-MINH. — Em thiêt nghĩ thà chêt còn hơn là phải dựa vào ý muốn của người khác đẻ mà chọn lây người mình yêu !

LY-SAN. — Hoặc cũng có khi vừa đói phai lúa, lây đưọc nhau một cách êm-thâm, không ai ngăn-cản cũng không ai chê-bai, thì lại nào là tật-bệnh, nào là chiên-tranh ở đâu đưa đèn khiên cho kẻ mất người còn, thật là trãm phản khõ-sở. Cái sung-sướng ái-tình ở trong đời chúng ta nó chí thoảng qua như cái « vang » như cái « bóng », như giặc mơ-màng giây phút, như ánh chớp nhoáng trong đêm tối. Anh chớp dăng-dịt mây cái làm sáng rực-rỡ trời-dắt nước-non, nhưng ta chưa kịp mở miệng nói đưọc một câu thì chớp kia lại đã biến mất tăm tích. Ày đây, bao nhiêu sự đẹp-de vui-vẻ mà ta ước-ao trong đời đều như thê hèt.

ÁI-MINH. — Anh Ly-san ơi, nêu cuộc tình-ái bao giờ cũng phải có sự khó-khăn chêm vào, thì chắc là ông trời muôn bắt người ta phải như vậy. Vậy thì anh chẳng nên buôn-râu làm gì. Ông trời đã bắt vậy thì ta đành phải vậy, tránh sao cho được, cũng như trong khi ta yêu nhau không tránh khỏi được những lúc vẫn-vợ tơ-tướng, thớ-vẫn than-dài, những lúc đợi-chờ nóng lòng sot ruột, những lúc cảm-động nước mắt chúa-chan.

LY-SAN. — Em nói thế mà phải, em Ái-minh ạ, vậy thì bây giờ em lắng tai nghe anh. Anh có một người cô góa chồng, không có con cái gì cả, mà giàu lâm vi bao nhiêu của-cái của nhà chồng còn được hưởng cho đến lúc chết. Hiện nay cô anh ở cách thành A-ten bảy dặm; cô anh yêu anh lắm, coi không khác gì con đẻ. Anh tính rằng chúng ta có thể trốn đến nhà cô anh, rồi chúng ta lây nhau ở đó, thì chẳng có ai tìm đến đó mà thi-hành đạo luật tàn-nhẫn của thành A-ten được. Vậy thì đây, em Ái-minh, em có yêu anh, thì ngày mai buổi tối, em trốn cha em mà đi. Anh sẽ đợi em ở trong rừng, cách xa tinh một dặm, ở chỗ mà ngày trước anh đã gấp em một lán đi cùng với Ái-liên, hai em năm nào đến mồng một tháng năm ⁽¹⁾ cũng theo lệ thường đi hái hoa xuân ở đó. Vậy thì anh đợi em nhé?

(1) Theo tục bên Anh-cát-lợi, buổi sáng sớm hôm mồng một tháng năm, ngay từ lúc cuối cảnh ba nam thanh nữ tú đều dậy và đi chơi vào các rừng, vừa đi vừa kéo dàn thổi sáo rìu vui-vẻ, rồi mỗi người cặt lấy một dum cành cây, hái hoa huệ tùng bỏ tùng tràng trên những cành cây đó mang về cắm ở cửa sổ hay là dựng ngay ở trước cửa nhà. Trong cuốn sách nhau đé là: *La cour d'amour* của nhà văn-sĩ Chaucer, ta cũng đọc thấy rằng hôm mồng một tháng năm, tất cả triều-dinh dậy sớm, rồi cùng kéo nhau vào rừng đi hái hoa mùa xuân mới nở. Tục hái hoa này thật là một tục riêng của xã-hội Anh-cát-lợi. Thạch-sĩ-bia tiên-sinh đã nhầm hay là cô ý nhầm một phong-tục nước Anh thành ra một phong-tục cô xứ Athènes (Hy-lạp).

ÁI-MINH. — Anh Ly-san yêu của em ơi, em xin lây cái cung mạnh nhất và mũi tên vàng tốt nhất của Ái-tình-thần (1) ra mà thê với anh... Em lại xin có thần Vệ-nữ chừng giám, cùng lú bô-cu hiên-lành ngoan-ngoan hướng đi theo Thân, cùng những sợi tơ bí-mật mà tay Thân thường dùng để se chặt người này với người khác, đã khiên cho khi xưa lúc chàng É-né dương thăng cánh buồm chạy trôn trên mặt biển, thi Hoàng-hậu thành Ca-ta (2) lòng như lửa đốt cũng tự thiêu mình mà chết... Em xin lây những câu thê độc-địa nhất của giai gái trong lúc yêu nhau, những câu thê xưa nay dân-bà con-gái ít ai nghĩ dèn mà dân-ông thường cũng không giữ được vẹn-toàn, em xin lây những câu thê ấy ra mà thê với anh hôm nay: Anh bảo em ngày mai dèn chỗ đó, thì thê nào em cũng sẽ dèn.

LY-SAN. — Em Ái-minh của anh ơi, em đừng quên nhé! — Kia, Ái-liên hẵn di về phía chúng ta.

Ái-liên vào...

ÁI-MINH. — Kia chị Ái-liên, trông chị đẹp quá, em chúc chị được vui-vẻ luôn. Chị đi đâu thê?

ÁI-LIỀN. — Chị bảo là em đẹp. Nhưng em xin chị đừng nói thê túi em, vì em thì còn đẹp với ai! Có họa chị đẹp thì có, không có thê thì sao chàng Đô-miệt chỉ yêu có chị. Chị thật là người sung-sướng, mới có cái sắc-dẹp như kia. Hai con mắt chị, con gái người ta coi như hai ông sao; giọng chị nói nghe êm-ái, vui tai hơn là giữa cánh đồng, khi lúa còn xanh, cảnh tím-xuân

(1) Người ta thường vẽ hay nêu Ái-tình-thần Cupidon tay cầm một cái cung và sau vai deo một túi tên.

(2) Hoàng-hậu thành Ca-ta (Carthage) tức là nàng Didon. Khi nàng Didon bị chàng Enée bỏ, nàng tự đâm mình mà chết ở trên một đồng lúa. Chỗ này cũng như nhiều chỗ khác trong tàn tích này, Thạch-si-bia tiêu-sinh đánh tráo-lộn các thời-đại trong lịch-sử, vì Té-di sống ở một thời-đại trước thời-đại Didon và Enée nhiều.

còn nụ, có tiếng chim non ríu-rít. Trời đãt sinh ra cũng lạ, người có bệnh thi truyền được bệnh cho người khác, mà sao sắc-dep không truyền được cho nhau. Chị Ái-minh ơi, già-sứ trước khi em từ già chị hôm nay, em nhiễm được một ít sắc-dep của chị thì em sung-sướng biệt bao. Ước gì em có con mắt nhìn như hét con mắt chị, có cái giọng nói cũng êm-ái như giọng chị. Giả thử hét thê-giới là của em, thì em đem mà đổi lấy cái nhan-sắc chị, em đem cho chị hét, chị giữ lại có một mình anh Đô-miệt là người em yêu-quý. Chị Ái-minh ơi, em xin chị thương em mà dậy cho em cái cách khéo đưa con mắt làm sao mà lấy được lòng anh Đô-miệt.

ÁI-MINH. — Nào em có khéo đưa con mắt bao giờ, em trông thấy anh ây ở đâu thì mặt em cau-có tức-giận, thê mà chẳng biết làm sao anh ây vẫn cứ yêu em.

ÁI-LIỀN. — Đây là chị cau-có tức-giận, em thì tập cười trãm cách cũng không được bằng chị cau-có.

ÁI-MINH. — Em thật không hiểu. Em mia-mai anh ta dù lôi mà anh ta vẫn cứ như điên.

ÁI-LIỀN. — Em thì càng nguyên mồi gỏi cũng chẳng thấy anh ây điên cho.

ÁI-MINH. — Em càng ghét anh ta bao nhiêu, anh ta càng theo-duổi em khó-chịu bấy nhiêu.

ÁI-LIỀN. — Em thì càng yêu anh ây bao nhiêu, anh ây càng ghét em bấy nhiêu.

ÁI-MINH. — Chị Ái-liên ơi, em phải nói để chị biết cho rằng anh ây mê em, không phải là em có quyền-dù anh ây.

ÁI-LIỀN. — Đời nào chị làm như vậy, anh ây chỉ bị quyền-dù bởi cái nhan-sắc của chị mà thôi. Trời ơi, em ước gì có được cái nhan-sắc như chị để mà tự nhận cái lỗi là đã đi quyền-dù người.

ÁI-MINH. — Em xin chị đừng nên vội buồn-rầu chán-nản. Rồi đây, anh Đô-miệt sẽ không còn trông thấy mặt em nữa. Em đã quyết-lịnh từ-giã thành A-ten mà trốn đi với anh Ly-san. Em còn nhớ, khi em còn chưa biết anh Ly-san, thành A-ten đỗi với em như nơi thiên-dàng luòn-luôn vui-vẻ. Ngày nay, chẳng biệt vì đâu, chôn thiêng-dàng cũ lại hóa ra như nơi địa-phú buồn-rầu u-ám.

LY-SAN. — Nàng Ái-liên ơi, chúng tôi xin nói hết chuyện chúng tôi cho nàng nghe. Chúng tôi đã quyết-định buổi tôi ngày mai trốn đi. Tôi mai, khi mặt trăng cao-cao đã soi vành bạc lèn trên mặt nước, đã làm cho các đồng cỏ trót lấp-lánh như sao, khi đã đèn giờ giao giài cặp nào cặp này đều được thánh-thoi không sợ mắt người dòm-dó, khi bảy giờ hai chúng tôi sẽ lán ra khỏi cửa thành A-ten mà trốn đi.

ÁI-MINH. — Hai chúng tôi sẽ gặp nhau ở trong rừng, chị còn nhớ, ở chỗ mà chúng ta khi xưa thường đèn nghỉ-ngơi, nằm với nhau trên đám cỏ có diềm hoa liên-hình xanh-xanh, rồi cùng nhau chuyện-trò thân-mặt, bao nhiêu tâm-sự đều giải-tỏ cho nhau hết. Anh Ly-san và em sẽ gặp nhau ở chỗ đó, rồi từ chỗ đó chúng tôi lại cùng đi, phen này đi thẳng, không còn bao giờ ngoại có nhìn lại thành A-ten nữa. Chúng tôi đi ở một nơi xa-lạ, ban-bè với toàn những người xưa nay chưa quen biết bao giờ. Chị Ái-liên của em ơi, tự thủa nhỏ chúng ta chơi-bời với nhau, chơi gì cũng có nhau, ngày hôm nay em xin từ-giã chị, chị ở lại cũng nên cầu-nguyễn cho hai chúng tôi đi được may-mắn. Chúng tôi mong rằng anh Đô-miệt sẽ sớm hiểu lòng chị mà không phụ lòng yêu của chị. Thôi, em xin đi. Anh Ly-san ơi, em xin anh đừng quên lời hứa. Từ bây giờ, đèn tôi mai, chúng ta phải tạm không được trông thấy nhau, em buồn quá.

(Ái-minh đi ra).

LY-SAN. — Em cứ yên tâm, em Ái-minh à. Anh hẹn đèn đâu thì sẽ đèn dày. Thôi, tôi cũng chào Ái-liên ở

lại. Tôi mong rằng một ngày kia, Đô-miệt sẽ yêu-quý nàng như nàng yêu-quý Đô-miệt vậy.

(Ly-san đi ra).

ÁI-LIỀN MỘT MINH. — Thê mới biệt ở trên đời, may ai người ây được sung-sướng. Như tôi đây, trong thành A-ten mọi người đều cho là nhan-sắc chẳng kém gì nhan-sắc chị Ái-minh, nhưng lời phám-bình của mọi người kia có ích-lợi gì, mọi người đều nghĩ như vậy, nhưng anh Đô-miệt không nghĩ như mọi người. Mọi người đều biết một sự mà riêng có một mình anh ây không biết, thì chắc không còn bao giờ anh ây biết được sự ây nữa. Anh ây chỉ mê-say vẻ đẹp của chị Ái-minh, ngoài ra thì như người lùa không còn trông thấy gì nữa. Mà tôi đây cũng vậy, tôi cũng là một người lùa, ngoài anh ây ra không còn trông thấy ai đáng cho mình yêu-quý nữa. Những vật hèn-mọn đều đâu, không có giá-trị gì, Ái-tinh cũng có thể làm biến thành những vật quý-báu đẹp đẽ. Ái-tinh không nhìn bằng con mắt của xác-thịt, Ái-tinh nhìn bằng con mắt của linh-hôn... Cũng vì thê mà người ta thường vẽ Ái-tinh-thân Cupidon có hai cánh nhưng mà lùa mắt; Ái-tinh-thân không biết nghĩ gì cả; có cánh mà không có mắt, ây tức là tiêu-biểu cái tính người bô-phê-chộp hay làm liêu không suy trước tinh sau. Cũng lại vì thê mà người ta thường ví Ái-tinh với đứa bé, đứa bé con còn dại-dột hay lầm-lẫn trong sự lựa-chọn. Khi một lũ trẻ-con chơi với nhau, chúng nó thường hay tự dỗi chúng nó, Ái-tinh-thân cũng vậy, đi đèn đâu cũng thường hay tự dỗi mình. Kia như anh Đô-miệt, khi anh ây còn chưa trông thấy chị Ái-minh, thì miệng anh ây luôn-luôn thê-thòt chỉ vì có một mình tôi, nhưng từ khi anh ây đã trông thấy chị Ái-minh, thì bao những câu thê-hái minh-sơn kia đều tan-biên hết, khác nào như đám tuyêt dưới ánh nắng mặt trời. Thời thì tôi cũng liêu... tôi đi nói cho anh ây biết rằng chị Ái-minh sắp tròn đi. Như thê thì đêm ngày mai làm sao anh ây cũng vào rừng đi tìm chị ây cho được. Như thê họa may ra tôi có được anh ây mở miệng cảm-ƠN

một câu ! Nhưng đâu sao tôi cũng sẽ được trông thấy anh ấy một lúc ở trong rừng, sau này có phải lui-thúi đi một mình và cũng cam lòng.

(*Nàng Ái-liên đi ra*).
—————♦—————

LỜP VI

Có một cái nhà tranh.

Quỳnh, Sì-núc, Bồ-tôm, Phúc, Sì-nao và Sa-tà-viên.

QUỲNH. — Thê nào ? bạn hát đã có mặt đồng-đù chưa ?

BỒ-TÔM. — Đáng ra, anh phải gọi hết cả ra một lúc, tưng người một, theo thứ-tự tên đã biên trên giấy (1).

QUỲNH. — Trong cuộn giấy này đã biên tên hết các người trong thành A-ten có đủ tư-cách để diễn trò hát của chúng ta trước mặt Quận-công và Quận-công phu-nhân, tôi hòm thành già thật.

BỒ-TÔM. — Anh Quỳnh cánh hồn của tôi ơi, trước hết xin anh hãy làm ơn kể qua-loa cho chúng tôi nghe câu chuyện trong vở kịch chúng ta sắp hát, rồi anh lại đọc cho biết cả tên các tài-tử diễn vở kịch này cho chúng tôi khỏi phải tìm-tòi vô ích.

QUỲNH. — Anh muốn biết, tôi xin nói. Vở kịch chúng ta sắp diễn đây là vở hài-kịch (2) diễn lại cuộc tình-ái rút đầu-

(1) BỒ-TÔM trong khi nói hay nhầm tiếng này với tiếng kia, thành ra câu nói hay có vẻ lôi-thói phiêu-phúe. Có nhiều chỗ nhầm túc cùi, chúng tôi cũng e dè dịch thành những cái nhầm ở trong tiếng ta, nhưng hẳn là không sao diễn ra hết cái buồn cười của bản tiếng Anh được. Thí-du như chỗ này, đã nói: gọi từng người một thi sao còn nói: gọi hết cả ra một lúc được.

(2) Chữ hài-kịch đây là người Quỳnh nói như miệng.

đón xót-xa của Bi-gam và Tích-bè (1) cho đèn lúc hai người đều chêt một cách rùng-rợn.

Bô-tôm. — Tích nào chứ tích này thì hay lầm, thật là hay, và vui vô cùng, các anh cứ tin tôi nói là vui vô cùng. Vậy thì anh Quỳnh, tôi xin anh cứ đọc lần-lượt tên các người đóng trò theo bản kê anh cầm trên tay. Xin các anh em đừng xếp hàng cho có thứ-tự.

Quỳnh. — Tôi xin xướng tên các tài-tử, xướng đèn tên ai, xin người ây trả-lời. Nitch Bô-tôm, anh thợ dệt cửi.

Bô-tôm. — Tôi đây, xin anh cho biết tôi phải đóng vai gì và xướng tên người khác ngay cho được nhanh chóng.

Quỳnh. — Anh Bô-tôm, anh phải đóng vai Bi-gam.

Bô-tôm. — Xin tạm hỏi anh một câu về vai Bi-gam. Bi-gam là một anh chàng si-tình hay là một ông vua hung-tợn?

Quỳnh. — Bi-gam là một anh chàng si-tình, si đèn nổi rõi tự-tử vì tình, chêt vì người yêu một cách rất lịch-sự.

Bô-tôm. — Đóng vai này thê nào cũng phải có mày giọt nước mắt. Vào tay tôi, thì tôi nói trước, để các thính-giá biết mà cảm chừng, chứ tôi mà dở đèn cái nghê rên-dì riêng của tôi thì ai cũng phải cảm-dộng mà khóc lứt-mướt như mưa, như gió. (*Nói với các bạn thợ khác*) Nhưng chính thật ra thì tôi chỉ tra đóng những vai vua chúa hung-tợn: thí-dụ tôi thích đóng vai thần Ach-cun (2), thét ra lúra, ai nghe cũng phải dùng mình. Các anh hãy thử nghe tôi hát:

(1) Tích-bè (Thisbè) là một thiêu-nữ nhàn-sắc xinh-tươi người thành Babylone, có người tình-nhàn là chàng Bi-gam (Pyrame), hai người yêu nhau rất nồng-nàn, nhưng rồi sau cả hai người cùng chêt một cách ghê-gớm vì một sự nhầm lẫn không đâu. Xem đèn hối V, sẽ biết rõ chuyện.

(2) Ách-cun (Hercule) là vị thần làm tiêu-biểu sức mạnh gân tôte, và là con chúa thần Jupiter và nàng Alcmène. Hercule vi

Tảng núi đá bóng âm-âm vỡ đổ,
 Tiếng lăn rời nghe khát náo húa bó.
 Cửa ngực-thật then khóa bằng sắt gang,
 Cứng thây kêu rääg-rääc rồi vỡ toang.
 Ngôi trên kiệu vua mặt trời vui-vé,
 Giữa thịnh không néo lửa vàng tung-tóe.
 Người trên-thê cuộc hung-thịnh suy-vong,
 Như khói mây tan-hợp mãi không cùng.

Các anh nghĩ thê nào? Có phái thật là hung-hỗn
 không? — Thôi xin anh gọi tên các tài-tử khác đi cho — Mây
 cầu tôi vừa hát đây thật là giọng thần Ách-cun, giọng
 một vị thần hung-tợn. Nhưng giọng một anh chàng si-
 tình thì lẽ tất-nhiên là êm-áí hơn, áo-não hơn.

QUỲNH. — Bu-lăng-xoa Phúc, anh thợ chưa ông thời lửa.

Phúc. — Thura anh Quỳnh, tôi đây.

QUỲNH. — Anh thì phái đóng vai Tich-bè.

Phúc. — Tich-bè là một nhà vũ-sĩ cứ nay đây mai đó
 đi lang-thang trong thiên-hạ để bình-vực kẻ hèn-yêu, có
 phái, không anh Quỳnh?

Quỳnh. — Không phái, Tich-bè là một cô con gái đẹp,
 người yêu của anh chàng Bi-gam.

Phúc. — Xin anh đừng bắt tôi đóng một vai nữ, tôi đang
 định để râu chàng nhẽ lại phái cạo đi.

Quỳnh. — Không hê gì sự đó, vì khi đóng trò anh sẽ
 deo mặt-nạ (1), như thê rồi, tha hồ mà anh nói những câu
 tâm-phúc ruột-rà, nói ông-ẹo thê nào cũng không ngượng
 mặt với ai cả.

gày oán-thù với nữ-thần Junon (là vợ chúa-thần Jupiter) nên
 bị nữ-thần xui-giục người anh là vua Eurysthée đáy-dọa bắt
 làm nhiều việc rút nguy-hiểm, ý muốn làm cho chết đi. Những
 việc nguy-hiểm đó chính người ta gọi là: mười hai thù-doạn
 anh-hùng của Hercule.

(1) Thời bấy giờ, các tài-tử toàn là đàn ông hết.

BÙ-TÒM. — Tướng thê nào, chứ nêu đóng trò toàn deo mặt-nạ cá, thì tôi xin cho tôi đóng vai Tích-bè, các anh sẽ được nghe tôi nói một cái giọng ống-ẹo thô-thé quái-góp lạ-lùng. Thật là quái-góp. (*Chỗ này Bù-tóm bắt chước nói giọng đàn-bà*). Xin các anh nghe Tích-bè. Tích-bè sẽ nói như thê này: — Kìa hối anh Bi-gam của em, anh Bi-gam yêu-quý. Em Tích-bè của anh đây, em Tích-bè yêu-quý của anh đây.

QUỲNH. — Không, không, anh Bù-tóm, anh phải đóng vai Bi-gam và anh Phúc, thì đóng vai Tích-bè, đã quyết-dịnh như vậy rồi.

BÙ-TÒM. — Thôi được, thê thì anh đọc nốt tên các tài-tử đi.

QUỲNH. — Rò-binh Sa-tà-viên, anh thợ may.

SA-TÀ-VIÊN. — Thưa anh Quỳnh, tôi đây.

QUỲNH. — Anh Sa-tà-viên thì đóng vai mẹ dẻ ra nàng Tích-bè. Sì-nao, anh thợ hàn nói.

SÌ-NAO. — Thưa anh Quỳnh, tôi đây.

QUỲNH. — Anh thì đóng vai ông cụ thân-sinh ra chàng Bi-gam. Còn tôi đây xin giữ vai ông cụ thân-sinh ra nàng Tích-bè. Vai con Sư-tử thì anh thợ mộc Sì-núc đóng. Thôi, tôi thiêt nghĩ các vai cắt-đặt như thê là đúng lầm rồi.

SÌ-NÚC. — Vai sư-tử phải nói những câu gì, nêu có biên chép dù cá trong giây, xin anh cho tôi mang về học ngay, bởi vì trí nhớ của tôi chậm lầm, phải học lâu mới thuộc được.

QUỲNH. — Vai sư-tử này không cần phải học, anh cứ tùy-tự ứng khẩu thê nào cũng được. Không phải nói câu gì, chỉ gầm, rồng lên như sư-tử vậy.

BÙ-TÒM. — Ô thê thì cho tôi làm sư-tử với. Tôi có một cách gầm, khiên cho người nghe ai cũng phải sợ hãi

Quỳnh. — Tôi gầm khéo đèn, nòi Quận-công sẽ phải thích mà kêu : gầm nữa đi ! báo nó gầm nữa đi !

Quỳnh. — Nếu anh đóng vai sư-tử một cách dù-dội quá, để Quận-công phu-nhản cùng các bà quyền-quý khác, nghe mà phải kinh-hãi rung-dời thì tôi nói trước cho anh biết là các bà sẽ đem treo cổ chúng ta lên hèt.

Hết mọi người cùng nói. — Sẽ đem treo cổ lũ con của mẹ chúng ta lên, thê là chúng ta thành một lũ con vô-phúc hèt.

Bô-tôm. — Tôi cũng đồng ý với các anh, tôi cũng nghĩ rằng nếu chúng ta làm các bà phải hoảng-hốt đèn nòi mắt cá trí-khôn, thì lẽ tự-nhiên là các bà đem chúng ta mà treo cổ lên hèt. Sự đó ai chí các bà thì át không tha-thứ được. Nhưng mà tôi xin cam-doan với các anh rằng, tôi sẽ có một cách kêu : hùm-hùm, mà nghe vẫn êm-tai như nghe tiếng một dòn chim bồ-cu lúc đang hôn móm cho nhau. Phải, tôi sẽ gầm một lời riêng, khiên cho người nghe tưởng như nghe tiếng chim họa-mi hay sơn-ca hót vậy.

Quỳnh. — Tôi thì tôi báo rằng anh không có thể đóng một vai nào khác vai Bi-gam được nữa. Anh có biết tại làm sao không ? Tại rằng Bi-gam là một anh chàng mặt-mũi khôi-ngô, mình mẩy tâm-thước, vé người lịch-sir, trong một buổi chiều mùa hạ anh có thấy một chàng trai-trέ nào cưỡi ngựa đi chơi mà trông người đẹp-dẽ nhã-nhặn nhất, thì chàng Bi-gam trong truyện cũng như vậy. Tôi nói như thê thì anh dù hiểu rằng anh phải đóng vai Bi-gam vì chỉ có anh đóng được mà thôi.

Bô-tôm. — Vâng, thì tôi xin đóng vai Bi-gam, nhưng không biết trong khi đóng trò tôi phải đeo bộ râu như thê nào mới là đẹp nhất và đúng nhất ?

Quỳnh. — Cái đó, tùy anh, anh thích bộ râu nào thì đeo bộ râu ấy.

BÔ-TÔM. — Đè rỗi tôi sẽ tùy liệu. Hoặc là tôi đeo bộ râu mâu rơm của anh, hay bộ râu mâu da cam, hay bộ râu mâu dò tía, hoặc nữa là tôi đeo bộ râu của anh, mâu vàng-khóe như mâu những đồng tiền vàng của người Pháp.

QUỲNH. — Anh đã muôn bắt-churóc người Pháp ở chỗ mâu đồng tiền của người ta, chỉ bằng bắt-churóc nốt cá cái đầu hói mà lại không đội mũ của nhiêu người nước họ, vậy làn này anh đóng trò cung đứng đội mũ làm gì, cứ để đầu trần. Nhưng thôi, tôi xin thưa lại hết cả các ngài rằng, các vai đã nhất-quyết cắt-đặt như vậy, ai có công-việc người này, tôi chỉ còn xin các ngài nên để tâm, để ý, để trí vào tích hát này mà người nào người này luyện-tập vai của mình làm sao cho được khéo. Vào độ hai ba giờ sáng ngày mai, đương khi trăng tỏ, tôi xin đợi các ngài ở quang rừng giáp ngay dinh Quận-công, cách tinh-thành một rặm đường. Xin các ngài đèn cá đầy cho đủ mặt, chúng ta sẽ luyện-tập cùng nhau. Như thê tiện hơn, vì nêu chúng ta tụ-hop ở ngay trong thành thì người ta sẽ xúm-xít lại nhìn xem chúng mình làm trò-chồng gì với nhau, và sẽ biết trước được cuộc diễn kịch của chúng ta mắt. Böyle giờ tôi còn phải biên kỵ-lưỡng ra hết những đồ bài-trí cùng mọi đồ vật khác cần phải có để diễn tích hát này. Vậy đã hẹn đèn sáng mai hai giờ, xin đừng ai quên mà không đèn.

BÔ-TÔM. — Chúng tôi sẽ có đủ mặt. Thật như thê, phải đi ra đó thì ta mới luyện-tập được một cách tự-do và bạo-dạn. Xin các anh em liệu mà đi ngủ cho sớm tôi nay, cho sáng mai được tráng-kiện nhẹ-nhàng. Tôi xin chào các anh em ở lại.

QUỲNH. — Xin các anh em nhớ rằng chúng ta sẽ gặp nhau ở chỗ cây sên của Quận-công.

BÔ-TÔM. — Anh nói thê là đủ rồi, anh Quỳnh à. Thê nào chúng tôi cũng sẽ có mặt tại đây, trừ ra có phong-ba bão-tát bất kỳ không kè.

HỒI THÚ NHÌ

Bài tri: một quang rưng.

LỚP NHẤT

*Một bên cửa có một cô tiên vào, bên cửa kia thi
Púc (1) nào, Púc là một con tinh ranh-manh.*

Púc. — Kìa, tiên-nương, đi đâu la-cà như vậy?

Cô-tiên. — Ta đi lên núi lên đồi,
Những nơi bụi rậm ta thời lách qua.
Đài hoang vườn cũ la-cà,
Lướt trên mặt nước chân ta nhẹ-nhang.
Đêm thanh ngon lửa vàng-vàng,
Gập chăng, ta cũng chăng miáng tránh chân.
Đó đây ta cứ đi lân,
Như vùng trăng sáng xoay-vân trên cao.
Chúa-tiên hiền-hậu xiết bao,
Lòng ta thờ chúa chăng bao giờ sờm.
Đêm-đêm trời có tắt-turom (2),
Dậy cho nhài cúc thêm thơm thêm tinh.
Kia trông mây dóa hoa xinh,
Điếm thêm châm đó tèn mình đẹp chura.
Châm kia lâm-lâm nhíu mày,
Là trai-ngọc quý ta ưa đeo nhìn.
Là đồ trang-diếm của tiên,
Hương thơm tự đó đưa lên ngọt-ngào.

(1) Púc (Puck) là một tiếng của giọng người Celtes dời xưa truyền lại, người xứ Irlande vẫn xưa kia là giọng nói Celtes nôm có chữ puea, nghĩa là: yêu, tình, ranh, mạnh. Púc là một con tinh ranh-manh hồn cặn chúa-tiên O-hé-ton.

(2) Dời bây giờ, người ta tin rằng trên những bãi cỏ thường có những khu tròn-tròn, trong những khu đó mấu cỏ xanh-biển có vẻ tốt-tuoi hơn chỗ khác vì có các tiên ban đêm tröm ném hòn trói nêu mới đượce như vậy.

Nay ta phải xuống cầu ao,
Lấy vài giọt nước đeo vào tai hoa.
Chào Tình, ta vội việc ta,
Thân người bị-thịt đứng mà nhìn trông.
Tiên con trong khắp mọi vùng,
Theo chân Tiên-chúa sắp cùng đèn đây.

PÚC. — Tôi phải nói cho tiên-nương biết rằng Đại-vương O-bé-ron cũng định tổ-chức một cuộc nhảy-hát ở chỗ này tôi hòn nay. Tôi e rằng Chúa-tiên cũng đèn dây, hai vợ chồng lại gặp nhau thì có chuyện lôi-lôi to. Tiên-nương chắc cũng biết chuyện đứa bé con vừa lây cắp được của một ông vua An-dô. Vì đứa bé xinh-xắn và dẽ-yêu lắm nên Chúa-tiên đi đâu cũng mang theo. Đại-vương trông thấy đứa bé cũng ira mắt, muôn lây làm người hầu-cận để di theo ngài những khi ngài đi rong-chơi các rừng rỗng, nhưng Chúa-tiên nhất định không nhường, xem ra có ý âu-yêm lắm, ngày đêm vui-vẻ với đứa bé, không dời xa ra một phút, luôn-luôn cho rắc hoa lêu minh nó. Bởi vậy nên Đại-vương căm-tức vô-cùng, ghen-tị rằng mình không có đứa bé hầu-cận nào đẹp như thê, và quyết-chí giá-thù cho bõ giận. Từ khi xảy ra câu chuyện đó, hai ông bà gặp nhau đâu là cãi nhau inh-ỏi, dù là ở trong bụi cây um-lùm, ở trên đồng cỏ xanh, ở bên bờ suối, dù là những đêm hôm khì trời thanh-khiết sông Ngàn-hà vắng-vặc, gặp nhau đâu hai bên cùng to tiếng, lần nào cũng làm cho các tiên-con phải sợ-hãi mà lẩn-núp vào trong trại sung hèt.

CÔ-TIỀN. — Böyle giờ ta mới nhìn kỹ hình-thù và bộ-dạng người. Vậy ta hỏi lại người có phải là ta nhầm hay chính người là con tinh ranh-manh và quý-quyết có tiếng, người ta thường gọi tên là U-binh Thắng-Láu, có phải chính là người không ? Có phải chính người thường hay làm sợ-hãi các con gái nhà quê trong làng, người làm sưa mệt hèt mỡ, để cho các cô đánh sưa mệt dã như người ta cũng vẫn chưa thấy mỡ đâu cả. Có khi người làm cho cô xay thóc rit-rin-rit không quay được

lại là người lại làm cho quay nhanh quá. Người làm cho rượu không sôi được, đâm không thành được. Người thường làm cho người đi đêm đi lẩn đường rẽ thay người ta bực mình mỏi cẳng thì người lày làm vui mừng lắm mà còn chè-nhạo thêm nữa. Nhưng nếu ai biết, không kêu tên người là U-binh Thắng-Láu lại kêu tên người là Hộp-gỗ-lìn hay là anh chàng Púc, thì làm việc gì người cũng sẵn lòng giúp người ta. Vậy cho ta hỏi có phái chính là người đó không ?

Púc. — Tiên-nương đoán đúng lắm, chính tôi là thắng ma-cà-bông thường đi nô-rõn ban đêm; tôi là thắng hổ của đại-vương O-bé-ron. Tôi làm đại-vương phải bực buôn cười những khi tôi ăn đậu béo nứt người ra, rồi nhân cái mùi đậu đó, tôi đánh lừa cho ngựa đực cung như ngựa cái, con nào con nảy ngửi thấy mùi cũng tưởng có bạn tri-âm đứng gần mà rút lên rầm-rì. Có khi tôi hóa thành ra quá táo luộc chín, người ta thường để vào đáy cốc rượu bia mà uống, thê rồi bà già đương uống rượu, tôi tự đáy cốc nhảy ra, dập vào môi một cái làm tung-tóe cả rượu lên trên cổ áo. Có khi tôi lại biến thành cái ghê con ba chân để những bà-già trong khi vui miệng kể chuyện cho cháu, vô ý ngồi vào, tức thì tôi biến đi mất làm bà-già ngã chóng-kênh, đèn khe lòm-khởm bò dậy được thường lại lên cơn siêng... ho một thời một hồi làm cho cù-tọa được một phen cười nô ruột, ít khi gặp được sự vui-vẻ kỳ-quặc như vậy. Nhưng, xin tiên-nương tránh ra một bên vì đại-vương O-bé-ron tôi đã đến kia.

CÔ-TIỀN. — Má Chúa ta cũng đèn nữa ! Trời ơi ! không biết còn xảy ra sự gì đây ?

(*Một bên cửa, thì O-bé-ron, vua các tiên, đi với quân vào, bên cửa kia, thì Ti-tán, hoàng-hậu của các tiên, cùng các thị-nữ vào.*)

O-BÉ-RON. — Hôm nay lại gặp con người kiêu-ngạo. Đêm thanh dưới bóng trăng sáng mà gặp nhau thê này là dở lắm !

TI-TÂN. — Tướng là ai, lại gặp con người hay ghen-tị. Chư-liên khai mau-mau đi xa chốn này vì ta đã quyết không bao giờ trò-chuyện với con người ây nữa!

O-BÉ-RON. — Nay ta báo con người bạc-ngài kia, hãy đứng lại: ta không phải là chồng người để cho người phải chờ đó sao?

TI-TÂN. — Thì ta đây là vợ ngươi, là vì Hoàng-hậu mà ngươi phải biết yêu-quý kinh-trọng! Nhưng tôi còn lạ gì ông là người thê nio, cái hôm ông tròn cõi tiên ta mà đi, tôi cũng biết. Ông biến hình đổi dạng ra chàng chǎn-chiên Cà-linh, rồi suốt ngày hôm đó ông ngồi thóï sáo, thóï những bài râu-râu cay-dắng cốt ý quyên-dũ nàng Phi-liết là một gái da-tình. Sở-dĩ làm sao ông không ở lì ngay trên những đồi xa núi là sứ An-dô, mà lại còn tìm về đây, điều đó tôi đây cũng không lạ gì. Chẳng qua chỉ vì cô nữ-ky-mã, cô nữ-anh-hùng, cô tình-nương võ-nghệ cao-cường của ông sắp kêt-hôn cùng quận-công Tê-di, nên ông phải tìm về mà giúp cho cặp uyên-iwang kia được hoàn-toàn sung-sướng vui-vé.

O-BÉ-RON. — Bà nói thê mà không biết ngượng mõm. Bà nói ra điều tôi đây phải lòng nàng Hiệp-lai, mà bà biết mươi-mươi rằng tôi không lạ gì cái tình mặn-nồng của bà đối với quận-công Tê-di. Khi Tê-di vừa phỏng được nàng Pé-ri-dinh (1), cuộc áu-yêm buổi đầu còn đang dâm-thảm, ai là người đã dèn kéo Tê-di đi, giữa một đêm sao sáng vắng-vặc? Không phải bà thì còn ai? Nếu không vì bà mà Tê-di đã hóa ra người phụ-bạc đối với nàng Ích-lê, cũng như đối với nàng A-ri-an, cũng như đối với nàng An-ti-ôp, thì còn vì ai vào đây nữa?

(1) Nàng Périgyne là con gái người Sinnis, một người Khổng-lồ đời cổ. Nàng cũng bị Tê-di phỏng mõm.

Nàng Ariane là con gái nàng Pasiphaë và người-dầu-bò tên là Minos, bị Tê-di bỏ khi chàng bắt đầu mê nàng Églée. Sau rồi Tê-di lại bỏ nốt cả nàng Églée mà yêu nàng Antiope là Hoàng-hậu đáng nữ-ky-binh Amazones.

LỜI TẢ. — Bao nhung diệu ông nói đó, chẳng qua vì ông là người hay ghen huo mà tưởng-tưởng ra như vậy. Cũng vì thế mà từ đầu mùa hạ đến nay, gặp nhau đâu là cãi nhau đây, khi thi ở trên dội, khi thi ở trong nứa, khi ở giữa rừng, khi ở giữa đồng, lúc ở bên cạnh nhung giòng nước trong-veo, lúc ở trong nhung bụi sậy bên bờ suối, lại nhung khi chư tiên hội-hop nhau trên bãi cát bờ biển để cùng nhau nhảy-hát trước ngọn gió thổi ào-ào, đâu đâu cũng vậy, hễ trông thấy mặt ông là nghe thấy ông to tiếng trách-móc om-sòm, làm cho mọi người đều mắt hét vui-vé. Các gió biển m ôn lên giòng em-ái mà ca-hát cho chúng ta nghe, nhưng bây lâu nay chúng ta vô-tinh chẳng ai thèm để tai nghe, thì các gió đều giận mà muôn tra thù cho bõ, bời thê cho nêu từ ngoài mặt biển đã kéo vào trong đồng ruộng biệt bao nhiêu mây đen kí-dốc, mây khí kia thành mây rơi xuống làm cho nhung con sông nhãi-ranh ngày nay cũng rầu-rộ cuồn nước chảy tràn cá bờ. Người nông-phu công-trình cây-cây mồ hôi nước mắt đều uồng hêt; ngọn lúa xanh vừa mới lên cao, bông lúa hãy còn non-nết, bị ngâm nước cũng đều úng cá. Ở giữa cánh đồng ngập lụt, lơ-lơp còn mây chỗ dật cao thì nhà cửa dật vườn đê vắng tanh buôn ngắt; ngựa bò chết như rụ làm miếng đồ ăn ngon cho lũ quạ đen. Nhungen chỗ dật khi xưa có kè vách phảng-phiu để tré con người nhón đánh khääng đánh đáo, bây giờ lồng-bồng nhung bùn; nhungen con đường đẹp đi vòng-vèo trong đồng có phát-phor bầy giờ không còn ai tìm thấy nữa; biệt đâu mà tìm. Người nhà-què kè thành-thị, không còn ai nghĩ đến hội-hè mùa đông, ngày thường chẳng thấy tiếng người ca-hát, ngày dân-sinh Thiên-chúa Sê-du cũng mắt vé troi-cười, nhộn-nhip suốt đêm trường như trước. Lại cũng vì lẽ chúng ta chẳng ra gì, cho nên mặt trăng kia, vốn là bà chúa trông coi sông biển, cũng sầm-sạm nét mặt tò ý giận-dữ, rồi lự trên trời cao vẩy-giắc xuống mặt đất biệt bao nhiêu chướng-khí làm cho giòng người nhiễm phải thành ra trăm thứ tật-bệnh. Cảnh

người đòi đã trắc-trớ như vậy, lại thêm thi-tiết cũng sai-lạc thật thường không như trước. Mùa xuân đèn, cánh hồng đó thăm vừa nở ra còn mon-mòn trên cành, thì tuyêt lại xuống như mưa làm tan-nát vẻ đẹp, đó-đây một mầu trắng-xóa chùm kín đầu cây mặt có khiên những chồi hoa còn non-nót mới phảng-phất hương thơm đều rơi gầy hêt. Cánh đồng râu-ri cứ thê mà kéo dài mãi cho đèn sang hạ, luật trời đặt chẳng còn ra làm sao nữa: mùa xuân thì rét-cóng như mùa đông, mùa hạ thì râu-râu như mùa thu, rồi mùa đông và mùa thu thì lại có khi trái hẳn lại... Giòng người ai cũng phải lây làm ngạc-nhiên, vì cây có mua màng đều sai thi-tiết hêt, nên không thể nhìn đó mà đoán được mua nào với mua nào. Bao những sự cực-khổ của loài người đi theo nhau kia, đều là lỗi chúng ta gây ra hêt; chúng ta còn lỗi-thôi cãi-cợ nhau thì loài người cồn cực-khổ nhiêu.

O-BÉ-RON. — Nếu bà có lòng thương người thì phải nghĩ cách mà cứu người. Thiết nghỉ cách đó chẳng khó gì, bà muôn lúc nào là được túc-khắc. Và lại tôi chỉ xin bà có một điều rút nhỏ, tình vợ-chồng lẽ nào bà không chiêu lòng tôi được một phen mà nhường cho tôi thắng hé khai-khinh đe tôi dùng làm người hẫu-cận.

TÍ-TÂN. — Cái gi chứ cái đó? Khi tôi xin ông đừng ước-ao vô-ich. Thắng bé đó đem đổi lấy hết cái xứ tiên.. này tôi cũng không đòi. Xưa kia mẹ nó là người trong bọn thị-nữ của tôi, biết bao nhiêu phen tôi đi chơi ban đêm, ở bên Ân-độ không-khí thơm-tho ngào-ngạt, nàng đi theo hẫu tôi rết là vui-vé ngoan-ngoân. Những khi tôi ngồi chơi trên mặt cát vàng-vàng ngoài bờ biển, thi nàng ngồi bên cạnh tôi, mỗi khi có chiếc tàu buôn đi qua đằng xa, dù-dàng èm-ái lướt trên mặt sóng, thì nàng cũng như tôi gurong mắt nhìn lây làm thích lầm, thích như nhau, thích nhất là trông thấy ngực gió lồng-lor làm cánh buồm căng-thẳng tròn-khum như quả trứng. Khi bây giờ, nàng đã có thai thắng bé này trong bụng. Nàng thường đe tôi ngồi một chỗ, rồi chạy đi chạy lại

tên bờ biển tìm kiêm trăm thức đồ ăn, đồ chơi cho tôi, dáng nàng đi lại cũng dịu-dàng êm-ái như dáng con tau buồm giữa biển, thật là đẹp quá. Tiếc thay! nàng chẳng phải là tiên, nên sau chêt mệt. Vì tôi có chút tình-nghĩa dồi với nàng, nên tôi mới nuôi-nâng dạy-dỗ đưa con nàng, nhưng cũng vì thê mà tôi không thể dời đưa bé này ra được.

O-BÉ-RON. — Bà định ở chơi trong khu rừng này bao lâu nữa mới ra?

TI-TÂN. — Tôi còn ở đây, có lẽ đến khi xong đám cưới Tê-di. Vậy nêu ông băng lòng trò-chuyện ôn-tôn, từ nay không cãi nhau nữa, nêu ông có muôn cùng với lũ chúng tôi, đùa-nghịch nhảy-múa dưới bóng giăng trong, thì xin mời ông cứ lui, chúng tôi rứt lây làm sảng-sướng mà tiếp ông. Nhưng nêu ông không thể nào ôn-tôn được thì tôi xin ông đừng tìm gặp tôi làm gì. Tôi cũng xin cam-đoan với ông rằng: ông ở đâu thì tôi cũng không đèn quay-nhiều ông.

O-BÉ-RON. — Tôi sẵn lòng hòa-hảo với bà, đôi ta từ nay lại vui-vẻ với nhau như trước, nhưng tôi chỉ xin bà một điều là cho tôi thằng bé.

TI-TÂN. — Tôi đã bảo với ông rằng: ông cho tôi hết cả bờ cõi xứ tiên này của ông, tôi cũng không thể chiêu lòng ông điều đó được. Thôi, chư tiên, khá theo ta mà đi xa cả chòn này, vì nêu ta còn ở đây lâu nữa thì suốt đêm chỉ cãi nhau om-sõm không vui-thú gì cả.

(Ti-tân cùng các thị-nữ tiên đều đi ra.)

O-BÉ-RON còn nói với theo một câu. — Thôi được, ngươi muôn cứng dầu cứng cỏ cũng tùy ý, nhưng ta quyết không để ngươi ra khỏi được khu rừng này mà không trả-thù cho bồ giàn bằng một mưu-kê khăm-độc. — Thằng Púc ngoan-ngoân kia, lại gân đây ta dậy. — Người còn nhớ một hôm ta ngồi trên móm núi đá ngoài bờ biển, đương ngồi bồng tông thấy một nàng thủy-yết-tinh cười một con cá lớn vừa đi qua vừa hát, giọng hát véo-von êm-ái khiến cho mặt biển ngang-lưng nghe thay cũng dịu ngọt ngon sóng; giọng hát của nàng

thúy-yêu-tinh ây lại làm cho mây ông sao trên trời phải đậm-say mà sa xuống nước.....

PÚC. — Vâng, chuyện ây con còn nhớ.

O-BÉ-RON. — Giữa khi nàng thủy-yêu-tinh đang ca-hát như vậy thì ta lại trông thấy Ái-tình-thân Cupidon, tự ngày lọt lòng ra đã có cung tên cầm sẵn trong tay, đang bay-lượn giữa khoảng mặt giăng lạnh-lùng và trái đất có sương-khói bao-bọc xung-quanh. Ái-tình-thân rút ra một cái tên nhọn thoăn-thoắt, rồi giương cung nhắm vào giữa trái tim trong ngực một sư-cô rứt xinh-dep, ngồi trên một cái ngai vàng ở một xứ phuơng tây mà bắn. Mũi tên rứt sắc mà cánh tay lại giương rứt mạnh, tướng chừng như muôn bắn một phát xuyên thủng hàng ngàn trái tim luôn một lúc... Nhưng lạ thay, ta lại thấy mũi tên lừa kia tự tay Ái-tình-thân bắn ra, mũi tên đó đi trong ánh trăng suông êm-iji thùy-mị, hình như nhiễm phái khí âm mà tắt mắt, bởi vậy cho nên vị sư-cô ngồi trên ngai vàng kia vẫn diêm-nhiên tĩnh-tạo, thoát-li hẳn cái vòng tình-ái của người đời (1). Ta có dè ý nhìn xem mũi tên kia rơi vào đâu, thì thấy nó rơi vào một cánh hoa bên phuơng tây. Khi xưa, cánh hoa đó trắng như sůa, nhưng tự khi bị mũi tên kia chạm phái, thì đổi thành rì mâu đỏ hung-hung. Các cô con gái gọi cánh hoa ây là cánh hoa Pensée. Cánh hoa đó, ta đã chỉ cho người xem một lần rồi, vậy nay người khá đi tìm cho ta mây cánh. Lây cái dưa cánh hoa đó mà ró lên trên mí mắt một người đương ngủ, thì người đó bắt-luận là dàn ông hay là dàn bà đèn khi tỉnh giấc mở mắt trông thấy ai đâu tiên túc thì phải lòng mê-mệt ngay. Người đi hái ngay thíc hoa đó cho ta, đi rõ mai, cá voi đi một đậm đường dưới biển mây bao nhiêu thì giờ thì người phái đi nhanh hơn thê một chút nữa.

(1) Đoạn này, nhà kịch-sĩ Thach-si-bia muôn ca-tụng Hoàng-hậu Elisabeth đang trị-vi lúe bày giờ. Hoàng-hậu nguyên có lời thề sẽ không kết duyên với ai.

PÚC. — Tôi có thể đi vòng xung quanh trái đất trong bốn mươi phút đồng hồ.

O-BÉ-RON. — Khi ta đã có cái nhura thứ hoa đó, ta sẽ rinh lúc nào nàng Ti-tan đã ngủ say mà rò vào mắt nàng một giọt. Như thế thì đèn lúc nàng bừng mắt thức dậy, dù là nàng trông thấy con sư-tử, con gấu, con chó sói, con bò giông, con khỉ dít, hay con đười-ươi, bắt cứ là trông thấy con vật xâu-xa hèn-mọn đèn đâu, nàng cũng sẽ động lòng yêu-thương mê-mệt. Cái bùa mê này, ta có thể lấy nhura một thứ cây khác mà giải được ngay, nhưng ta còn đợi đèn khi nàng bừng lòng như thường cho ta thăng bé-hầu-cận, khi bây giờ ta mới giải mê cho nàng. Nhưng kia, có ai lại đây kia... Ta phải dùng phép tàng hình mà nghe xem họ nói gì với nhau.

*O-bé-ron mặc áo tàng hình. Đô-miết vào,
Ái-liên theo sau.*

ĐÔ-MIẾT. — Tôi đã bảo cô rằng tôi không yêu cô, vậy tôi xin cô đừng cứ nàng-nặc mà đi theo tôi mãi. Tôi biết tim đâu cho ra người Ly-san và nàng Ái-minh xinh-dẹp bây giờ ? Tôi sẽ giết chết người Ly-san ; nhưng hiện thời thì chính nàng Ái-minh không giao mà đang giết tôi đây... Cô mách cho tôi rằng cả hai người cùng mang nhau đi trôn vào trong rừng, thì đây tôi cũng vào giữa rừng mà nàng Ái-minh đâu, tôi chẳng trông thấy nàng Ái-minh đâu cả. Thôi tôi xin cô để mặc kệ tôi, xin cô đi xa ra chỗ khác, đừng bám mãi vào tôi như con dia ?

ÁI-LIỀN. — Cậu ơi, lòng cậu thật là rắn hơn sắt đá. Cậu không hiểu cho rằng tôi đi theo cậu đâu phải là lòng tôi muôn... Tôi không muôn mà chân tôi vẫn đi theo cậu, khác nào như mảnh kim-khí bị hút vào hòn đá nam-châm. Nhưng tôi xin cậu chờ coi tâm-lòng này như mảnh sắt tôi-tàn, vô giá-trị. Lòng này bao giờ cũng trong-sạch, không chút do-bẩn, có thể ví với thứ thép nguyên chất không pha lẫn một loài kim-khí nào khác.

Cậu không muôn cho tôi đi theo cậu, nhưng cậu vẫn như thê kia, thì bảo tôi không đi theo cậu sao được?

ĐÔ-MIỀT. — Tôi xin hỏi cô : tôi có mời cô di theo không ? Tôi đã nói với cô một câu nào êm-ái bao giờ chưa ? Trái lại, luôn luôn, tôi vẫn bảo thẳng cô rằng tôi không yêu cô, tôi không thể nào yêu cô được.

ÁI-LIỀN. — Cậu nói như vậy thì tôi cũng nghe thây như vậy, nhưng lòng tôi lại càng yêu cậu hơn. Đôi với cậu bấy giờ thân tôi cũng khác nào thân con chó : cậu Đô-miệt ơi, cậu nhẫn-tâm xua-duổi nó, nhưng con chó của cậu là loài có nghĩa, nó vẫn mon-men phe-phẩy muôn được lòng cậu. Đây là tôi thí-dụ như vậy, nhưng thật ra thì tôi cũng chẳng mong gì khác. Tôi xin cậu cứ coi tôi được như con chó của cậu là may rồi, xin cậu cứ việc mà xua-duổi, mà đánh-dập, mà nhieć-móc, mà đem bỏ lạc giữa đường, thân hèn này tuy biết rằng chẳng đáng để cậu nhìn đèn, nhưng miễn là cậu đi đâu cũng cho tôi được di theo, thì trăm cay nghìn đắng tôi cũng cam lòng. Cậu xem đó thì biết tôi không dám mơ-ước những điều quá đáng. Được cậu coi như con chó trong nhà cậu, cũng là một hạnh-phúc to cho tôi rồi đây.

ĐÔ-MIỀT. — Thôi đi, tôi xin cô đừng nói nữa, nó nhục lâm mà chỉ làm tôi phát giận phát cău thêm lên. Trời đất ơi ! tôi phát ôm lên mặt, chỉ vì tôi nhục thay cho cô, chỉ vì tôi không thể nào nhìn được mặt cô nữa !

ÁI-LIỀN. — Tôi thì tôi chỉ phát ôm hể khi nào tôi không được trông thây cậu. Tôi ôm vì tôi nhớ cậu...

ĐÔ-MIỀT. — Thôi đi, cô. Cô là con gái mà không còn biết danh-giá thê-diện là cái gi. Cô dám tự-tiện di xa nơi thành-thị, đem phó-thác tâm thân con gái cho một người đàn-ông người ta không có tình gì với cô. Giữa đêm hôm, ở nơi rừng vắng, tôi-tăm, có thê sảy ra biêt bao nhiêu sự chẳng lành, thê mà cô dám cả gan theo tôi vào đây.

ÁI-LIỀN. — Tôi cũng biết con gái mà đi đêm hôm thè này là không phải, nhưng mà tôi tự an-ủi rằng tôi vào đây chỉ vì cậu. Một tối trông thấy cậu thì ban đêm cũng như ban ngày. Một đêm như đêm hôm nay, ở trong khoảng rừng này, tôi không thấy tôi-tầm mà cũng không thấy vắng-vé, tôi đứng gần bên cậu thì đứng đây cũng như đứng ở giữa chồn phô-phường. Trời ơi! tại lâm sao mà cậu lại bảo rằng tôi đứng một mình? Tôi cứ tưởng như đương đứng giữa một nơi đò-hội, xung quanh mình lấp-nập những mặt người quen kề lề.

ĐÔ-MIỆT. — Tôi nói trước cho cô biết rằng tôi sắp chạy trốn biệt vào trong bụi cỏ, để mặc cô ở đây một mình cho các thú dữ nó ăn thịt.

ÁI-LIỀN. — Con hổ, con báo là loài thú dữ, nhưng tôi chắc tâm-lòng nó cũng không dẽ nỗi tàn-nhẫn như tâm-lòng cậu. Cậu muôn chạy đi đâu nào thì cứ chạy, chẳng qua chỉ là đòi ngược lại câu chuyện đòi xưa⁽¹⁾ khiên cho chàng Apollon thi chạy trốn mà nàng Đáp-nê lại đuổi theo sau (1); câu chuyện bây giờ thành ra câu chuyện chim sẻ đuổi chim diêu-hâu, chuyện con hươu, con nai, đuổi bắt con hổ, con báo. Cậu ơi, nếu một người có sức khỏe, có can-dam như cậu, mà chạy trốn thì thân em yêu-Ớt rút-rát như thè này đuổi làm sao cho kịp? Cậu ơi...

ĐÔ-MIỆT. — Thôi, tôi không thừa công mà nghe cô nói nữa. Tôi đi đường nào, mặc kệ tôi. Nếu cô cứ nhất định đi theo, thì tôi nói trước cho mà biết một câu: khi vào đèn những quang-rừng thật là tôi-tầm vắng-vé, cô đừng trách tôi là đứa phủ-phảng tàn-nhẫn.

ÁI-LIỀN. — Trời ơi! ở chốn nhà quê cũng như ở nơi thành-thị, ở trong nhà thờ cũng như ngoài đường, ở chỗ

(1) Trong thần-thoại Hy-lạp, nàng Daphné là một vị sơn-thúy-tiên (Nymphe) được thần Apollon yêu. Thần Apollon một hôm rượt theo nàng, nhưng khi rượt gần kịp thì nàng bỗng hóa ra một cây trúc-dàò.

nào cậu cũng nheo-móc tôi những câu thậm tệ. Cậu không biết rằng cậu si-nhục tôi, ây tức là cậu 'si-nhục bết cả giồng đàn-bà, mà si-nhục đàn-bà thì ai mà không si-nhục được, vì đàn-bà chúng tôi yêu-ót, làm gì có dù sực để mà trả-thù được cho danh-dụ, cho ái-tinh. Đàn-bà chúng tôi trời sinh ra để cho người khác đi theo mà bôn-cợt, chứ trời kia có sinh chúng tôi ra để đuổi theo con trai đâu. Tuy vậy mà cậu đi đâu tôi cũng quyết đi theo đây, biêt đâu tôi lại không được chết vì tay cậu, chết vì cái bàn tay tôi yêu, tôi quý kia, thì cũng lại là nhờ cậu mà tôi bỏ được cõi đời u-ám sâu-khổ như chốn địa-ngục này, để mà lên ở nơi thiên-đàng luân-luôn yui-vé.

(Đò-miệt và Ái-liên cùng di ra).

O-BÉ-RON *tàng hình.* — Thiều-nữ kia, cứ an tâm.... Trước khi ta đi ra khỏi khu rừng này, ta sẽ có cách khiên cho người nàng yêu phải dẫm-say mê-mệt vì nàng, mà rồi chính nàng sẽ phải khó chịu vì hắn mà chạy trốn.

(Púc lại vảo)

O-BÉ-RON. — Thế nào, hoa đâu ? Ta mong rằng kê tay chậu của ta đã đă được việc mà vè.

Púc. --- Quá như vậy, con đã tìm thấy cánh hoa đó đây rồi.

O-BÉ-RON. — À tôt ! vậy thì đưa ngay cho ta. Ta biết có một khu đất hoang, chỗ đó mọc vô-khôi có thym-dại, có hoa lan tím nở sen lăn hoa liêng-hình, có cây kim-ngân bóng mát rứt êm-ái, lại có những khóm hồng mùi hương thơm tuyệt-diệu cùng những khóm tẩm-xuân coi rứt vui mắt. Nàng Ti-tán ban đêm thường có lúc đèn ngủ ở đó: những lúc đó là những lúc nàng nhảy-múa vui-đùa đă mệt, đă chán, vậy ngủ ngay minh lén trên hoa mà ngủ thiếp đi. Khu đất hoang đó lại là chỗ rắn hay đổi lốt, các tiên trông thấy cái lốt rắn lầm-chậng xanh-đó rứt đẹp mà không đèn nỗi chật-hẹp quá nên thường chui nằm vào trong hay là khoác lén mình làm áo. Ta mông nhân lúc nàng Ti-tán ngủ

say, mà bôi vào mắt nàng một ít dưa thử hoa này, khiên cho đầu-đó nàng sẽ mơ-tưởng đều những chuyện hoang-dürong quí-dán. — Người cũng lây-mộ, ít thử dưa này, rồi vào tìm ở trong bụi cây kia, người sẽ thấy một cô con gái người thành A-ten nhanh-sắc rứt xinh-dep đang phái-lòng một anh chàng thiê-niên, nhưng chàng thiê-niên lại chê-nàng mà chạy trốn. Người khá bồi thử dưa này vào mắt chàng ta, nhưng phái-liệu chứng cho đèn khi chàng mờ mắt dậy thì người chàng trong thây đâu tiên là một người đàn-bà. Môn tìm chàng thiê-niên kia không khó gì, vì chàng ta ău-bận quần-áo của dân thành A-ten. Người phái khéo làm làm sao cho chàng ta sê yêu-nàng hơn là đương được nàng yêu bây giờ. Trước khi gà gáy canh năm người phái quay về tìm ta.

PÚC. — Xin đại-vương cứ ăn tam, kẻ hạ-thần sẽ xin làm được như ý.

LỚP II

Một khu rừng khác.

Nàng Ti-tan cùng các thé-nữ tiên.

TÍ-TÂN. — Các người khá nhảy-múa một vòng và hát chơi một điệu ca tiên. Đoạn rồi, tiên nào có việc của tiên này: kẻ thì đi giết con sâu nấm ở trong nhị cánh hông, nhung thơm phết, kẻ thì đi đuổi bắt givi, lây cánh đem về làm áo mặc cho các tiên bô-con của ta; kẻ lại đi xua các loài cù vọ, ban đêm nó thường đèn quẩy-nhiều chúng ta bằng những tiếng kêu ghê-gớm, hình như trong thây chúng ta bay-lượn nhẹ-nhang thì lây làm lá mà kêu rú lên như vậy. Thôi, các người hát mà du cho ta ngủ đi; khi ta đã ngủ rồi, thì ai di làm công việc người này.

Cô TIỀN THỨ NHẤT. —

Rắn kia hai lưỡi thập-thò,
Châm xanh châm đỏ điểm-tó trên mình.

Lại đâu là dím hôi-xanh,
 Hàng lồng đèn trắng như đanh dâm người.
 Đầu là rắn, cộc-rét, giờ,
 Những loài tiêu-thú hại người xưa nay.
 Chúa ta đương giấc ngủ say,
 Thị đừng bén mảng chôn này chóng ngoan.

Chư TIỀN CÙNG HÁT. —

Yên kia, vội hót đi thôi,
 Những câu êm-ái mày thời hót đi.
 Tí-tí, tí-toè-tí, tí-tí.
 Chúa ta yên-nghi một khì,
 Đừng ai kiêm chuyện gian-phi lúc này.
 Tí-tí, tí-toè-tí, tí-tí.

Cô TIỀN THỨ HAI. —

Hồi dân nhện sám trắng tờ
 Cẳng mày dài ngoảng mà khua túi bê
 Bọ hung, bọ net kinh ghê
 Cùng loài run, òc bò-lê trên bùn
 Chúa ta đương giấc ngủ ngon
 Chúng mày đừng có men-mon lại gân.

(Chư tiên cùng hát lại câu hát của cô tiên thứ hai).

Cô TIỀN THỨ NHẤT. —

Chúa ta nay đã ngủ yên
 Một tiên bay-lượn ở bên coi chừng
 Chư tiên xin chờ ngà lung
 Ké nào việc này ta đừng ngồi không.

(Nàng Ti-tan ngủ : chư tiên cùng đi ra).

Nàng Ti-tan vẫn ngủ — O-bé-ron vào.

O-BÉ-RON giò một giọt sữa lên trên mí mắt nàng Ti-tan. —

Úm ba la, úm ba la
 Ngủ cho sướng mắt đê mà dậy trông

Để chờ khi tinh giác nồng
 Vật gì thay trước thì lòng yêu ngay
 Dù là con gấu, con cây
 Con béo, con hố lòng mày cũng yêu
 Đến như con lợn, con heo
 Minh đây lòng lá cũng xiêu lòng mày
 Chúc mày ngủ kỹ rồi đây
 Vật gì xâu nhặt thay ngay lúc đâu!

(O-bé-ron đi ra).

Ly-san và Ái-minh vào.

LY-SAN. — Em Ái-minh ơi, tội nghiệp em, anh kéo em đi mãi trong rừng làm em mệt, mà anh phải thú thật với em rằng, anh quên mất đường rồi, đường lối loanh-quanh anh không còn nhận ra được đường nào vào với đường nào nữa. Chỉ bằng, em Ái-minh ơi, nếu em băng lòng... thì chúng ta hãy tạm nằm nghỉ ở đây đợi khi nào trời sáng ta lại đi nữa.

ÁI-MINH. — Vâng, em cũng muôn nghĩ lầm rồi. Vậy anh đi ra đây kia tìm chỗ có em mà ngủ, để mặc em đây, em ngã đâu chỗ này cũng được rồi.

LY-SAN. — Việc gì mà anh phải đi đâu, a em? Trên một khóm cỏ, chúng ta há không cùng ngả đầu gần nhau được hay sao? Đôi ta hai lòng như một, can gì mà phải ngủ hai nơi, đôi ta có hai linh-hồn, nhưng chỉ có một tư-tưởng.

ÁI-MINH. — Đừng làm thê, anh Ly-san ơi! Anh có yêu em thì nằm xa ra một tí nữa, anh đừng nằm gần em như thê này.

LY-SAN. — Em Ái-minh yêu của anh! Anh nghĩ thê nào tiện thì anh nói với em như thê. Chúng ta đã yêu nhau, thì em phải hiểu cái nghĩa chân-thật những câu anh nói, em đừng nên nghi- ngờ anh... Anh nghĩ rằng chúng ta đã yêu nhau thì hai lòng phải như một; chúng ta đã là một lời thê để mà trao-đổi linh-hồn cho nhau thì linh-hồn đôi ta ngày nay cùng chung một tư-tưởng... Em Ái-minh ơi,

dừng bắt anh phải đi xa em ra mà ngủ, cứ cho anh ngủ bên cạnh em, anh thì không nghĩ điều những sự phán-phúc...

ÁI-MINH. — Anh Ly-san ơi, nêu em lại nghĩ đến những sự phán-phúc, nè i em không tin anh mà còn theo anh vào đây, thì em thật đáng để cho người ta chê-cười khinh-bỉ... là con người hư nết. Em rất tin anh, nhưng em cũng xin anh vì yêu em, thương em mà nằm xa ra một chút. Anh là con gai, em là con gái, chúng ta là con nhà tì-tê, không nên suông-sâ quá. Vâng, anh cứ nằm yên như thế vậy. Em chào anh ngủ yên nhé; và anh phải yêu em, dù đèn chêt cái tình của anh cũng vẫn còn giữ được nồng-mặn như bây giờ.

LÝ-SAN. — Anh xin cầu Trời cho cầu em nói được thành sự-thực, nêu một ngày kia anh phụ-bạc với em thì Trời bắt anh phải chêt. Thôi, chúng ta ngủ, anh chúc cho em được giắc ngủ êm-ái nhất đời.

ÁI-MINH. — Em xin chia nửa cõi êm-ái đó với người bạn quý của em.

(Hai người cùng ngủ)

Púc vào. — Ta lùng kê đã khắp nơi,
Đó đây chẳng thấy bóng người A-tên.
Dựa này muôn thứ một phen,
Thứ xem tình-ái bôc lên thê nào.
Bôn bê quanh-quê ánh sao,
Ké kia đã tròn di đâu mắt rồi?
Kia ai nằm ngủ giữa trời,
Chàng thanh-niên đó, chính rồi! không sai
Lại kia cõi gái mê gai,
Gắn ngay bên, cũng nằm dài ngủ say:
Rừng xanh không quán bùn lầy;
Mà con người đó mặt-mày như hoa.
Thương thay! nằm cùng xa-xa,
Sợ thằng kia dậy kêu la bần mình...
Hồi thằng kiêu-ngạo đâu xanh,
Đέ ta ró chút dựa tình chờ người.

Cho người hêt tính khinh người,
 Quên ăn quên ngủ người thời vân-vơ.
 Vì nàng sờm-tội thản-thờ,
 Bô khi nhiếc-móc bao giờ nhớ không?
 Ta đi... Người khai dậy cùng!
 Đại-vương ta đã nóng lòng đợi ta...

(Đô-miệt và Ái-liên hai người đuổi nhau chạy vào)

ÁI-LIỀN. — Cậu Đô-miệt ơi, tôi van cậu, cậu giêt tôi đi thì giết, nhưng xin cậu đừng bỏ tôi.

ĐÔ-MIỆT. — Tôi cảm cõi không được lại gần tôi, không được đuổi theo tôi.

ÁI-LIỀN. — Cậu nỡ lòng nào bỏ tôi một mình ở giữa chốn rừng vắng-vé tôi-tăm như thế này. Cậu ơi, cậu đừng bỏ tôi.

ĐÔ-MIỆT. — Đứng lại, đố khôn! Có mồn sòng, thì để mặc cho ta đi một mình.

(Đô-miệt chạy vào).

ÁI-LIỀN, một mình. — Trời đất ơi! Tôi đói thèo đã kiệt sức kiệt lực rồi đây mà cũng chẳng ăn thua gì. Tôi càng van-lợn anh ấy bao nhiêu, anh ấy càng ruồng-rẫy bấy nhiêu. Sung-sướng thay, nàng Ái-minh! Nàng ở đâu mà không được sung-sướng, vì hai con mắt nàng là hai con mắt thần-tiên, gai nào cũng phải say đắm. Lần lúc tôi cũng tự hỏi vì đâu mà hai con mắt nàng sáng long-lanh như vậy. Chắc không phải vì nước mắt, vì nêu như vậy, thì làm sao tôi khóc luôn, tôi khóc nhiều hơn nàng mà mắt tôi vẫn xâu... Trời ơi! còn ai xâu-xa hơn tôi nữa: những con thú trong rừng nó có trông thấy tôi cũng phải khiếp mà chạy trốn. Trách gì anh Đô-miệt là người lồng gang giạ sắt, anh ấy không thể nào nhìn mặt tôi được, lần lúc tôi soi gương tôi dám đem cái nhan-sắc tôi mà so-sánh với cái nhan-sắc lộng-lẫy của nàng Ái-minh, chẳng qua là tôi soi toàn những

gương nịnh mặt, những gương giá-dôi. Nhưng mà kia, ai nắm dây kia ? Làm sao anh Ly-san lại nắm trên đât như thê này. Chết hay là ngủ ? Không trông thây có máu, cũng không trông thây vêt thương nào. Anh Ly-san ơi, nêu anh còn sống thì dậy đi, anh Ly-san ơi.

Ly-san bừng mắt dậy. —... Má vì nàng tôi sẽ không quan-
ngại dân mình vào nơi nước lừa. Nàng Ái-liên yêu-quý
của tôi ơi, hình-dung nàng phảng-phat ở trước mắt tôi
khác nào như đám sương đám tuyết. Khen thay con Tạo
đã khéo làm cho tôi nhìn nàng mà trông rõ mồn-một trái
tim nàng đang thốn-thức trong ngực... Người Đô-miệt đâu
rồi ? Nói đèn cái tên đó lòng tôi căm-giận. Người ày, tên
ày sẽ phải chết vì lưỡi gươm của tôi !

Ái-liên. — Anh Ly-san, em xin anh đừng nói như vậy.
Anh Đô-miệt phải lòng chị Ái-minh thật đây, nhưng anh
chẳng nên để ý đèn diêu đó làm gì. Anh không cần phải
để ý đèn diêu đó, vì chị Ái-minh chỉ yêu riêng có một
mình anh. Anh nên vui-vẻ là phải !

Ly-san. — Nàng bảo rằng tôi vui-vẻ với nàng Ái-minh,
thì thật là nàng nhầm lầm. Tôi có chót dan-diu với nàng
Ái-minh trong ít lâu, nhưng bây giờ tôi nhớ lại những
ngày giờ buồn tê sòng ở bên nàng Ái-minh, thì tôi tiếc
cái cuộc đời di-vâng kia thật là vô-vị. Nàng Ái-liên ơi,
bây giờ tôi có yêu một người thì là yêu nàng chứ không
phải là yêu nàng Ái-minh. Đêm con qua đèn mà đòi lấy
con chim bồ-cu trăng thì ai mà không muôn đòi ? Bảo
sự cù-chi của người đời đều là do cái trí khôn suy-sét ;
cái trí khôn biết suy-sét đó bảo tôi rằng nàng mới thật
là người đáng yêu đáng quý. Đèn như cây cỏ kia cũng
còn phải đủ ngày đủ tháng, đúng thời-tiết mới ra hoa,
kết quả được. Từ trước đèn nay, cái trí khôn tôi cũng
tựa như cây cỏ chưa đèn mùa hây còn non-nớt dai-dột.
Nhưng bây giờ thì hình như tôi đã đèn tuổi trưởng-thành,
trí khôn đã biết suy nghĩ một cách vĩng-vàng chắc-chắn,
đã chỉ cho tôi rõ-ràng đường hơn lẽ thiêt, diêu nên làm
với diêu không nên làm. Trí-khôn tôi đã đưa tôi đèn trước

mặt nàng, đã mở mắt cho tôi trông rõ dung-nhan nàng, trông rõ nàng không những là đẹp vào bậc chim sa cá lặn, lại là người có tâm-lòng chừa-chan những tình-cảm em-ái; nêu nàng bằng lòng thì cuộc ái-ân của đôi ta sẽ đẹp-dẽ biết là đường nào !

ÁI-LIỀN. — Nêu thè này thì thật là trời sinh tôi ra chỉ để cho người ta nhạo-báng chè-diều một cách cay-độc. Đèn như cậu... tự xưa đèn nay tôi có làm mích lòng cậu điếu gì, mà sao cậu cũng chè-diều tôi ? Tôi yêu anh Đô-miệt, đã chẳng được anh ấy thèm để mắt nhìn đèn bao giờ, có lẽ cậu còn cho thè là tôi chừa đủ cưng-khỏ, nên cậu phải đèn mà chè-diều thêm cho thật đú. Những câu cậu ăn nói với tôi vừa rồi, thật là cậu bịa ra một trò hê đê mà diều, mà chửi tôi. Nhưng thôi được, cậu cứ việc mà diều, mà chửi cho thỏa, tôi chỉ xin nói với cậu rằng xưa nay thật là tôi nhầm, xưa nay bao giờ tôi cũng tưởng cậu là người đứng-dắn từ-tè, có tình có nghĩa... Không bao giờ tôi có ngờ rằng một người đàn-bà đã bị một người đàn-ông rầy-bó, lại còn bị một người đàn-ông khác đèn mà nhạo-báng một cách xâu-xa.

LÝ-SAN. — May mà nàng không trông thấy Ái-minh.— Vậy thì nàng Ái-minh kia, cứ việc mà nằm ngủ li ớ đó, ta mong rằng từ nay trở đi không bao giờ nàng còn trông thấy mặt ta nữa. Nàng đòi với ta bây giờ cũng như thúc đố ăn ngon, nhưng mà ăn đã nhiều quá, nên không sao mà nuốt trôi được miếng nào thêm nữa. Lại cũng như những tâ-đạo mà con người ta sùng-bái trong mộ-lúc, đèn khi đã tĩnh giác mê mà quay về chính-đạo thì chính những người sùng-bái tâ-đạo khi xưa kia lại hóa ra những người ghét-bó, công-kích tâ-đạo một cách hăng-hái nhất. Nàng Ái-minh, nàng cũng vậy, ta đã là thằng mù mà yêu nàng vô-vật trong bảy nhiêu lâu, thì nay ta sáng mắt ra ta lại ghét nàng, ta ghét nàng thậm-tệ, ta muôn cho ai ai cũng ghét nàng như ta. Trong linh-hồn thân-thê ta ngày nay có bao nhiêu nồng-lực, tình-ái, ta đều trút cả dưới chân nàng Ái-liên. Ta muôn hi-sinh cả đời ta để mà yêu nàng Ái-liên, quý nàng Ái-liên, thờ nàng Ái-liên.

(Ly-san di ra).

Ái-minh rùng trờ đây. —

Anh Ly-san của em ơi, lại cíu em với! Con rắn nó bò lên
người em, nó cắn em, anh Ly-san ơi, nhanh lên, em sợ lắm,
— Em vừa mê ngủ; anh Ly-san ạ. Em mê một chuyện ghê-
gớm quá, người em hãy còn run lên vì sợ. Em mê thấy có con
rắn bò lên cắn em vào giữa ngực, lại thây anh cứ ngồi yên nhín
em mà cười khúc-khích. Kia, anh Ly-san... Anh Ly-san.
Anh Ly-san. Anh Ly-san của em đi đâu mất rồi. Bi đâu mà
gọi cũng không thây trả lời. Lê nào anh bỏ em một mình mà
đi. Anh Ly-san ơi, anh ở đâu bây giờ? Nêu anh có nghe thây
tiếng em gọi thì trả-lời ngay cho em. Anh Ly-san ơi! Anh
không yêu em nữa hay sao? Anh không trông thây rằng em
sợ quá rồi hay sao? — Quái lạ, không có một ai. — Trời đã
ơi! Anh Ly-san của em thật quá là đã đi đâu mất. Em phải
đi tìm anh ngay, nêu em không tìm thây anh thì em tự-tử.

(Ái-minh hót-hoảng đi ra).

HỒI THỨ BA

**Trong một khu rừng ở phía ngoài xung quanh
thành A-ten.**

LÝP NHẤT

*Quỳnh, Sì-núc, Bô-tôm, Phúc, Sì-nao, Sa-tà-viên, dương
hội-hop để diễn tích hát. Gần ngay đây là chỗ nàng
Ti-tân nằm ngủ.*

BÔ-TÔM. — Thê nào? các anh em đã đèn dù mặt cá chura?

QUỲNH. — Đù mặt cá roi. Chúng ta đèn tập chỗ này thật là
tốt quá, đúng quá. Bài có xanh phảng-phiu này thật là một
cái sân-khau tự-nhiên; bụi găng này là chỗ các nhà nghề bôi
mặt, thay quần-áo. Chúng ta có thể diễn được tàn tuồng này
ở đây như hệt khi chúng ta sẽ diễn nó trước mặt Quận-công.

BÔ-TÔM, kêu như thảng điên. — Anh Quỳnhơi!

QUỲNH. — Anh muôn bảo gì tôi, anh Bô-tôm, mà phải kêu om-sòm làm vậy?

BÔ-TÔM. — Tôi muôn bảo anh một điều rút hệ-trọng. Như ý tôi thì trong tân hái-kịch Bi-gam và Tích-bè này có nhiều chỗ dở lầm. Trước hết, tôi xin kè anh nghe, có một lúc, chàng Bi-gam phải rút gươm ra mà tự-sát. Cái gì chứ cái đó thì các bà không thể nào ưa được. Tôi bảo với các anh như vậy, các anh nghĩ sao?

SÌ-NAO. — Có Đức-bà làm chứng, sự tự-sát đó quá là một sự có thể làm cho nhiều người phai kinh-khiếp.

SA-TÀ-VIÊN. — Như ý tôi, thì chúng ta nên hãy cứ tập hát đi đã; khi nào tập song rồi ta sẽ lại bàn đèn câu chuyện tự-sát đó.

BÔ-TÔM. — Ý tôi thì khác. Tôi thiêt-nghĩ chúng ta phải bàn đèn điều đó ngay từ bây giờ, và tôi đã nghĩ ra một kè có thể làm trôi-chảy được chỗ khó-khăn kia. Kè đó như sau này: một người trong cảnh chúng ta viết ra một bài giáo-dâu, trong bài giáo-dâu đó ta sẽ nói rõ cho công-chúng biết rằng chúng ta cũng có lúc dùng đèn gươm dao nhưng không bao giờ làm đau thật ai cá, chàng Bi-gam tuy rằng có tự-sát, mà thật ra thì vẫn sống như thường. Trong bài giáo-dâu đó, muôn cho công-chúng được chắc-dạ hơn nữa ta có thể nói phắt ngay rằng người đóng vai Bi-gam không phải là Bi-gam thật, chỉ là tôi, tức là anh Bô-tôm, làm nghệ dệt cùi: nếu chúng ta bảo cho công-chúng biết rõ-ràng như vậy thì không còn ai sợ-hãi gì nữa.

QUỲNH. — Anh Bô-tôm nói rút chí-lý: chúng ta sẽ làm bài giáo-dâu đó và làm theo thể thơ sáu âm và tam âm.

BÔ-TÔM. — Anh còn tiếc-ré gì hai âm mà làm lé-loi như vậy? Ta nên làm cả bài giáo-dâu bằng thơ tam âm hết thảy.

SÌ-NAO. — Tôi lại xin hỏi các anh em. Còn con sur-tú, các anh nghĩ các quý-bà trông thấy mà không sợ-hãi hay sao?

SÀ-TÀ-VIỀN. — Nghĩ cho cùng ra cũng có điều đáng sợ thật.

BÔ-TÔM. — Các anh em ơi, các anh em hãy nên suy-nghì một chút. Đành rằng có Chúa Trời trên cao che-chở cho chúng ta, nhưng ta cứ nghĩ kỹ mà xem, mang một con sư-tử lù-lù ra trước sân khâu giữa một nơi có đông các quý-bà, quý-cô, còn có gì ghê-gớm hơn nữa. Bởi vì các anh phải biết rằng sư-tử không phải là một con vật hiền-lành, đã gọi là sư-tử thì nó vô nô đớp là thường, chúng ta phải nên chú ý đến điều đó.

SÌ-NAO. — Nêú vậy thì ta lại phải làm một bài giáo-dầu thứ hai để nói cho công-chúng biết rằng sư-tử ở trong tích hát không phải là sư-tử thật.

BÔ-TÔM. — Hắn như vậy rồi. Ta phải nói cho công-chúng biết tên người đóng vai sư-tử là ai. Người đóng trò lại nên hé nứa mặt ra cho công-chúng trông thấy ở ngay chỗ cỏ hay ở trên cái bờm, lại nên lên tiếng ngay ở trong mình con sư-tử mà nói cho thật khéo những câu tương-tự như thê này: « Thưa các bà, hay là thưa các quý-bà, tôi xin chúc cho các quý-bà, hoặc là tôi xin thỉnh-cầu các quý-bà, hoặc là hơn nữa, tôi xin van-lợn các quý-bà, trông thấy tôi đừng có sợ-hãi, đừng có run-rẩy, tôi xin lây cái dời tôi mà bảo-dàm cái dời của các quý-bà. Nêu các quý-bà coi tôi như một con sư-tử thật, thì tôi ra đây thật là tim vào chỗ chêt. Nhưng tôi thật quá không phải là sư-tử, tôi chỉ là một người như hêt mọi người khác... » Nói như vậy rồi, lại nên nói rõ tên mình ra để các quý-bà hêt sự nghi-ngờ. Thí dụ anh Sì-núc đóng vai sư-tử thì nên nói phắt ngay: Tôi đây chỉ là người Sì-núc làm nghề thợ mộc.

QUỲNH. — Anh Bô-tôm nói phải, chúng ta sẽ làm như vậy. Nhưng còn hai điều nữa cũng khó lắm. Trước hết, ta làm làm sao bây giờ mà mang được ánh sáng mặt trăng vào trong một cái phòng. Các anh ai cũng đã biết rằng Bi-gam và Tích-bè hai người gặp nhau ở dưới ánh sáng mặt trăng.

SÌ-NÚC. — Tôi xin hỏi anh đêm hôm chúng ta diễn tích hát này có sáng trăng không?

BÔ-TÔM. — Tìm quyền lịch! Ai có quyền lịch! Tìm quyền lịch! Tìm đêm sáng giăng! Tìm đêm nào sáng giăng!

QUỲNH. — Cũng may đêm hôm chúng ta diễn tích hát sẽ có trăng.

BÔ-TÔM. — Nếu vậy thì còn khó gì, trong cái phòng rộng rãi là nơi chúng ta sẽ đóng trờ, anh cứ đè mở to một cánh cửa sổ ra, như thế ánh trăng sáng sẽ đi qua cửa sổ mà vào trong phòng.

QUỲNH. — Thế cũng là một cách. Nhưng còn cách nữa là cho một người cầm một bó đuốc và một cái đèn tay đi ra trước sân-khau mà nói rằng hắn ra chí là để làm tiêu-biểu ánh trăng sáng mà thôi. Ngoài sự khó-khăn này, còn một sự khó-khăn cuối cùng nữa. Chúng ta còn phải đặt một bức tường ở giữa phòng vì như trong sách chép thì Bi-gam và Tích-bè đứng cách nhau một bức tường mà nói chuyện với nhau qua một lỗ hổng.

SÌ-NÚC. — Các anh làm thế quái nào mà mang được cả một bức tường ra trước sân-khau; điều đó tôi thử hỏi ý-kien anh Bô-tôm.

BÔ-TÔM. — Ai cũng có thể ra trước sân-khau làm đại-diện bức tường được, điều đó không có gì là khó-khăn cả; ai muôn đại-diện bức tường thì cứ lây vôi hay là dát thó bồi đầy vào mình, bôi chát vào như tường vậy. Hoặc giả không muôn bồi gì cũng được, thì cứ mở to hai bàn tay ra như thế này, chàng Bi-gam và nàng Tích-bè sẽ đứng hai bên mà kè-lê sự-tình với nhau qua các ngón tay.

QUỲNH. — Nếu điều khó-khăn cuối cùng này mà cũng có thể làm được, thì không còn gì đáng lo-nghi nữa hết. — Vậy mời các anh em, các ông con yêu-quý của các bà mẹ các anh, ai này đều ngồi cả xuống mà đọc lại vai của mình đóng. Anh Bi-gam, anh bắt đầu đọc trước. Khi nào anh đọc xong vai của anh rồi thì anh đi ra đằng sau bụi

gắng này mà đứng, rồi cứ lẩn-lượn, ai đọc xong vai của mình cũng sẽ đi ra đằng sau bụi găng hết.

Púc vào, nhưng không ai trong thây.

PÚC. — Bọn này kỳ thật, ở đâu mà như một lũ mán-sá chêt-dẩm đêm hôm kéo nhau lại đây làm âm-i, ganz ngay chỗ Chúa Tiên đang yên-giác. À! ra chúng nó đang tập diễn một tích hát, Ta phải lại nghe chơi xem tích gì, có lẽ ta cũng đóng được một vai trong đó, không biết chúng.

QUỲNH. — Bắt đầu nói-di, chàng Bi-gam. — Nàng Tích-bè, cũng ra di.

Bi-GAM. — « Em Tích-bè của anh ơi, mâu hoa thâm phảng-phật êm-ái làm sao... »

Quỳnh chừa lại. — Mùi hoa thơm, chứ không phải mâu hoa thâm!

Bi-GAM. — « Mùi hoa thơm phảng-phật êm-ái làm sao thì hơi em thở cũng ngọt-ngào làm vậy, hởi em Tích-bè rứt yêu-quý của anh kia... » — Nhưng quái lạ, có tiếng ai gọi. — Xin các anh cứ ở yên đây, tôi đi xem một tí, rồi tôi lại ngay.

(Bi-gam di ra)

PÚC, nói một mình. — Trân đời không thây ai đóng vai Bi-gam ở đây một cách dị-kỳ như vậy.

(Púc ra)

TÍCH-BÈ. — Đã đèn lượn tôi nói chura?

QUỲNH. — Phải, bây giờ Tích-bè nói là phải rồi. Bởi vì Tích-bè cũng hiểu rằng Bi-gam có vắng mặt bây giờ chỉ vì hắn vừa nghe thây tiếng ai gọi, nên đi ra xem một tí, rồi lại sắp về ngay.

TÍCH-BÈ. — « Hởi anh Bi-gam mặt mày khôi-ngoà trắng-kien kia, mâu da anh trắng nõn-nà như hoa bách-hợp,

lại có chỗ ứng hông như dóa tâm-xuân mới nở. Anh là người con trai có vẻ mặt vạm-võ và xinh-tươi nhất-đời, anh chính là người của em yêu-quý, tinh-khí cương-trục, diện-mạo đường-đường, uy-phong lâm-liệt. Em sẽ lại tìm anh ở lăng *vua Ngô-nghe*, rõ chăng anh » ?

QUỲNH chưa lại. — ... ở lăng vua Ngô, nghe rõ chăng anh. Nhưng câu này đừng nói vội, vì là câu trả lời cho Bi-gam chọc nữa. Nếu đọc liên-tù-tì cá, thì không còn ai hiểu được. — Bi-gam đâu, vê đi ! đèn lượt roi ! Diện-mạo đường-đường, uy-phong lâm-liệt, là câu cuối-cùng của Tích-bè.

Púc vào cùng với Bồ-tüm, nhưng đâu Bồ-tüm đã bị Púc dùng tinh-thuật đồi thành một cái đầu lừa.

Tích-bè nhắc lại câu vừa mới đọc : « Diện-mạo đường-đường, uy-phong lâm-liệt ».

Bi-gam. — « Em Tích-bè ơi, dù cho anh đẹp đèn đâu đi nữa, cũng bắt quá chí như em là cùng ».

QUỲNH, vừa nhìn thấy rõ cái hình-thù mới của Bồ-tüm. — Mặt mũi gì mà gòm-ghè kinh-khiếp ! Sự đâu có sự lạ như thế này ! — Thôi, cá lũ chúng ta bị tinh trùng-ghẹo roi. — Các anh em ơi, chạy hết đi, chạy mau lên ! Các anh em ơi, cứu tôi với !

(Cá bọn đều bỏ chạy).

Púc. — Ta chưa tha chúng mày vội, ta còn di theo mà làm cho chúng mày đi lắn đường, đi vòng-vèo vào trong những đám-lầy do-bản, những bụi cây gai-góc... Rồi ta lại hóa thành ra ngựa, ra chó, ra lợn, ra gấu cựt đầu, ra ngọn lừa bay vù-vù hết chỗ này chỗ khác, khi thì ta gầm, ta rít, khi thì ta cắn gâu-gâu, khi thì ta kêu úm-úm, khi thì ta đốt bóng tay chân làm cho các người đây cõi một trận mây.

(Púc đi ra).

BÔ-TÔM. — Chạy cá là nghĩa gì? Tụi họ định trêu-ghéo ta làm cho ta sợ.

(Sì-nao vào).

SÌ-NAO. — Kìa, anh Bô-tôm! Làm sao mà anh thay hình đổi dạng? Đâu người lại hóa ra đâu lừa!

BÔ-TÔM. — Anh nói làm sao? Anh bảo rằng đâu tôi hóa ra đâu lừa, nghĩa là hóa ra cái đâu của anh chứ gì?

(Sì-nao di ra — Quỳnh vào).

QUỲNH. — Anh Bô-tôm ơi, tôi xin cầu-nguyện Chúa Trời che-chở và ban phúc cho anh vì hình-dung anh bây giờ biến-hóa khác hẳn!

(Quỳnh di ra).

BÔ-TÔM, một mình. — Tụi họ muôn coi ta như một con lừa, mong rằng như thế thì có thể làm cho ta sợ hãi. Nhưng mà ai kia chứ mồ đây không sợ, vì mồ đã thừa hiểu muru-kê của bay. Tụi bay muôn làm sao thì làm, mồ cũng cứ ở yên chỗ này. Mồ đi bách-bộ chơi, mồ lại hát nghêu-ngao cho cá tụi bay nghe tiếng mà biết rằng mồ không có sợ.

(Bô-tôm hát).

Cái sáo là cái sáo đèn
Mồ mày vỏ quít như hoen mầu vàng
Chich-chòe giọng hót toang-toang
Chào-mào đội mũ vênh-vang trên cành.

TÌ-TÂN, thức dậy. — Trên tâm phán hoa này ta đương nằm ngủ, chẳng hay vị thần-tiên nào đèn ca-hát mà đánh thức ta làm vậy?

BÔ-TÔM, hát nữa. —

Lại kia cái yên cái oanh
Giữa đàn chim sẻ đua tranh giọng tình

Kè chi vợ cù đêm thanh
 Mây hối rúc-gọi thêt-kinh muôn loài
 Tiêng kia nghe ngữ tiêng người
 Nhưng ai mà dám trả lời yêu tình.

Thật thê, ai dại gì mà nói chuyện lôi-thôi với con chim gớ ây, giữa đêm thanh, nó gọi : cù ! cù cù ! thì cứ mặc cho nó gọi, dù chẳng có ai mà nó cứ gọi ta cũng mặc kệ, hoài công mà mách-báo con chim đó làm gì.

Ti-tân. — Nay, người xinh-dep dẽ-yêu kia, ta xin người hãy hát thêm mây câu nứa cho ta nghe, ta đang thích quá. Giọng người hát như rót vào tai ta, hình-dung người ta càng nhìn càng thấy vui mắt ; người thật là một người đẹp trai và tài-năng hiêm có, khiên cho ta ngay buổi đầu này, muôn cõ gắng chưa nói ra mà không thể được... Ta phải vội nói ngay cho người biết rằng lòng ta đã say-dắm vì người, ta xin thê với người điều đó.

Bô-tòn. — Thưa bà, như ý tôi nghĩ, thì tôi đây thật chẳng có gì đáng để cho bà phải say-dắm vì tình. Tuy nhiên, tôi cũng phải nhận ra rằng ngày nay ái-tình và lê-phái lại thường không đi đôi với nhau. Tiếc rằng có người, cũng là chồ láng-giêng quen thuộc lại là kẻ nghiêm-trang đứng-dắn, thê mà sao chẳng chịu khó làm được cho ái-tình hòa-hợp với lê-phái hơn một chút. Tôi xin nói thật : nếu cứ trông mặt mà đoán tâm-tính, thì với tôi đây, cũng có khi bị nhầm như với người khác.

Ti-tân. — Con người xinh-trai chàng nào thì ăn-nói khôn-ngoan chàng ây.

Bô-tòn. — Xinh-trai, không phải ! mà khôn-ngoan cũng không phải nốt ! Bây giờ tôi chỉ ước gì có đủ trí-khôn để mà đi ra khỏi quãng rừng này ; tôi đang cần có ngắn ây trí-khôn, mà cũng chỉ cần có ngắn ây mà thôi.

Ti-tân. — Sự gì chứ'sự' di ra khỏi khu rừng này, thì ta xin người chờ. mơ-ước. Bởi vì, đâu là người muôn hay không muôn, mặc lòng, ta đã quyết thế nào cũng giữ người

ở lại đây. Ta phải nói cho người biết rằng ta đây là một bậc địa-tiền ở trên hết cả bọn địa-tiền mà người thường nghe tiếng. Ta là Hoàng-hậu một nước lúc nào cũng vui vẻ, tươi-cười, âm-áp. Bây giờ, ta yêu người, ta yêu người hơn hết cả mọi người, thì người nên lại mà ở với ta: ta sẽ cho người một bọn nữ-tù toàn là những tiên-cô rất xinh-dep ngoan-ngoặt. Rồi đây, người sẽ có những nữ-tù tiên di xuông tận đáy biển sâu tim trai-ngọc quý mang về cho người deo; ta sẽ đặt người nằm trên một cái giường toàn những hoa thơm êm-ái rồi các tiên sẽ đèn mà ca-hát ở xung-quanh cho người nghe. Ta lại cõ luyện làm sao cho thân thể người ngày một mệt bớt cái tính-chết nặng-nề của người phàm, để cho, một ngày kia, người cũng có thể bay-lượn nhẹ-nhang được như các tiên chúng ta. — (Gọi các tiên.) Hoa-đậu, Mạng-nhện, Thiêu-thân với Hạt-cái !

(Bòn cõ tiên ra)

Cô tiên thứ nhất. — Dạ tôi đây, Chúa dậy gì?

Cô tiên thứ nhì. — Dạ tôi đây.

Cô tiên thứ ba. — Dạ tôi đây.

Cô tiên thứ tư. — Dạ tôi đây. Chẳng hay Chúa muôn sai "đi đâu?"

TÍ-TÂN. — Ta gọi các người để báo cho các người biết phải hâu-hạ lẽ-phép chàng thiêu-niên xinh-dep này, phải chiêu-chuộng cho thật khéo. Khi chàng đi chơi đâu thì các người phải đi theo mà nhảy-múa cho chàng vui mắt; các người phải dâng cho chàng thời những trái đào mềm nhât, ngọt nhât; mơ, mận, roi, táo, phải tìm những trái thật tươi, nho thì phải chọn những chùm dò thắm, và thi phải lựa thử và da xanh, dâu thì phải hái những quả rõ chín, rõ dò. Các người phải đi kiêm cho chàng dùng những tó ong to đầy mật; mỗi con ong có cặp ở hai bên đùi một thứ sáp non rút quý, các người phải cao lây thứ sáp đó đem về làm nén, làm đuốc, để những khi người yêu của ta sắp ngủ hoặc vừa ngọt giấc dậy thì mang ra mà thắp cho lú sầu-sáng và lú đom-đóm cũng phải

ngạc-nhiên mà ngược mắt nhìn. Những đêm trăng sáng, khi chàng đang ngủ yên giấc thì các người phái đi tìm những cánh chuồn-chuồn rất mỏng và có màu mà đặt sẽ lên trên mắt chàng cho chàng đỡ chói. Sau nữa, các tiên con trong thây chàng đâu đâu phái cùi rạp cá xuong và luôn-luôn phái hòn-hít vuột-ve chàng.

CÔ-TIỀN THỨ NHẤT. — Tôi xin chúc cho Người được mạnh-khỏe luôn-luôn.

CÔ-TIỀN THỨ HAI. — Xin chúc cho Người được mạnh-khỏe luôn-luôn.

CÔ-TIỀN THỨ BA. — Xin chúc cho Người được mạnh-khỏe luôn-luôn.

BÔ-TÔM, *nói với một cô-tiền*. — Tôi xin đà-tạ công-tử và xin công-tử cho tôi được biết quý-hiệu là gì?

MỘT CÔ-TIỀN. — Thưa, tên tôi là Mạng-nhẹn.

BÔ-TÔM. — Thưa ông Mạng-nhẹn, tôi rút lây làm hân-hạnh được vân-vít với ông và mong rằng sự vân-vít một ngày một thêm chặt-chẽ thân-mật. Từ nay trở đi, tôi có dứt tay, không sợ vì đã có ông dìt giúp. (*Nói với một cô-tiền khác*.) Còn ông thị-vệ rút tin-căn của tôi này, chẳng hay tên ông là gì?

CÔ-TIỀN THỨ NHÌ. — Thưa tên tôi là Hoa-dậu.

BÔ-TÔM. — Xin ông làm ơn thưa lại với cụ cô bà Quá-dậu và cụ cô ông Võ-dậu rằng tôi có lời kính thăm hai cụ cô. Sau nữa, thưa ông Hoa-dậu, tôi mong còn được trò-chuyện thân-mật với ông lâu-lâu. (*Nói với một cô-tiền thứ ba*.) Còn ngoài nữa, tôi dám xin ngoài cũng cho tôi được rõ quý-danh.

CÔ-TIỀN THỨ BA. — Thưa tên tôi là Hột-cái.

BÔ-TÔM. — Quý hóa thay, ông Hột-cái! Xưa nay tôi đã từng biết tiềng ngài là người có trí kiên-nhẫn hơn người. Nếu chẳng có ai ăn thịt bò tót, thì ngài cứ nằm yên trong lợ

mù-tạt mà đợi hàng tháng. Miếng thịt bò tái to kèch-sù kia, đã nhôm-nhoàm nuốt chửng biệt bao nhiêu nam-nhi anh-tuân trong họ nhà ngài. Tôi thì xin thú thật với ngài rằng nhiêu người trong bậc các đứng thân của ngài đã làm tôi khi xưa phải rò rứt nhiêu nước mắt: Hồi ông quý-hữu Hột-cái của tôi ơi, chúng ta sẽ thân-thiện với nhau mãi-mãi.

TÍ-TÂN. — Thôi, ta đã dậy, các ngươi phải tuân theo. Các ngươi khá dẫn đêròng cho chàng về phòng ngủ của ta... Các ngươi khá giữ lây lroi chàng đừng cho chàng kêu cung đừng cho chàng nói: cứ lẳng-lặng mà dura vê.

(*Mọi người đều ra hết*).

LỐP II

Một khu rừng khác.

O-BÉ-RON, một mình. — Ta nóng ruột quá vì không biết nàng Ti-tan đã thức dậy chưa. Ta muôn biết nàng vừa mở mắt thì trông thấy vật gì trước tiên để mà sê yêu vật đó đèn hóa diên-cuồng dô-dai.

(*Púc vào*).

O-BÉ-RON. — À, thằng nhỏ của ta đã vê đây rồi. — Thế nào, thằng nhỏ ranh-manh của ta kia, hãy nói ngay cho ta biết trong khu rừng này, đêm nay, sẽ có những gì lý-thú.

PÚC. — Tâu Đại-vương, Chúa-tiên hiện nay đang phái lòng mè-mèt mội con quái-vật. Câu chuyện đầu-đuôi như sau này: Trong khi Chúa-tiên đang nằm ngủ say thiếp giữa một chỗ có hoa mọc tót-tươi, thì có một bọn thợ-thuyền thô-tục dốt-nát kéo nhau lại hội-hop ở gán ngay đó. Bọn này ngày thường làm việc kiêm ăn ở những cửa hàng nho-nhỏ trong thành A-ten, bây giờ kéo nhau lại đây là để tập diễu một tích hát chúng nó có ý muốn đem ra hát giữa đêm hôm cưới Quận-công Tê-di. Một thằng ngu-ngốc trong bọn tài-tử chêt-

đãm đó, đương đóng vai Bi-gam, bỗng tự-nhiên bỏ các anh em chúng bạn ngồi đó rồi một mình chạy vào trong một bụi cây rậm-rạp um-tùm. Tôi bèn đi theo xem, rồi nhận lúc nó không để ý, tôi tiện tay, lây một cái đầu lừa úp chụp ngay được lên đầu nó mà nó cũng không biết gì cả. Đến khi tới lượt nó phải đóng trò trả-lời lại nàng Tich-bè trong truyện, thì thằng tài-trú thô-tá đó lại ở trong bụi chui ra. Thoạt vừa trông thấy cái đầu lừa, các bạn-hữu nó đều hoảng-hốt bỏ chạy, thật không khác gì một đàn ngỗng trời, khi vừa trông thấy bóng người đánh bầy bò lê trên mặt đất lại gân chỏ nó đậu. Tôi lại còn có thể ví tự này như một toán ác-là vừa nghén lông mao trên đầu lén mà nghe xem như có tiếng người sắp bắn mình, tức thì dùng-dùng vỗ cánh bay tán-loạn từ phía. Tự chợt này cũng vậy, vừa thoát tòng thây hình-thủ anh chàng Bi-gam của chúng nó, tức thì chúng nó bỏ chạy mỗi thằng một ngá, nhưng tôi lây chân làm lún đât khiên cho thằng nào thằng nào đương chạy đều ngã bỏ chửng. Thằng Bi-gam của chúng thì kêu-la om-sὸm rằng có người giết nó, lại gọi réo người thành A-ten đèn cứu. Trong khi cả tụi chúng nó đều sợ mệt hồn mệt vía, mà chạy tan nát cả, thì tôi còn đuổi theo làm cho quần-áo chúng nó vướng móc vào gai cây rách tan-tành hết, có đứa bị xé mệt hàn một cánh tay áo, có đứa lại mệt mõi: đứa nào đứa nào chỉ trong giây lát là xác-xơ như biuom-biuom, có đứa trân-truồng như động, đứa nào mặt mày cũng tái mét, run như cây sậy, vì sợ quá. Trong khi tôi đuổi tụi này như vậy thì chàng Bi-gam xinh trai, vừa thay hình đổi dạng, vẫn ở yên chỗ cũ; sự tình-cờ lại khiên cho giữa lúc đó Tiên-chúa cũng vừa tỉnh giấc ngồi dậy, ngài liên trông ngay thây anh chàng đầu lừa, và đem lòng yêu mê yêu mệt ngay từ lúc đó.

O-BÉ-RON. — Nếu như vậy thì hay quá, hay hơn là lòng ta mơ-ước. — Nhưng ta còn sai người đi bôi thử dựa tình kia vào mắt một thằng thiêu-niên người thành A-ten, người đã làm chưa?

PÚC. — Tôi có gặp thằng đó đang nằm ngủ, tức thì tôi đã làm ngay. Người con gái đi theo nó cũng thấy

nằm gần ngay bên cạnh, phu thê Đại-vương không còn lo gì đèn khi tinh dậy nó không trong ngay thây.

(Đỗ-miệt và Ái-minh vào).

O-BÉ-RON. — Người hãy im tiếng mà nhìn, vì chính kia là thằng trai-trẻ người thành A-ten mà ta nói với ngươi.

PÚC. — Người con gái thì phải rồi, nhưng thằng trai-trẻ này lại là thằng khác.

Đỗ-MIỆT. — Cô ơi, thật tôi không hiểu! Tôi không hiểu làm sao tôi theo đuổi cô đã bấy nhiêu lâu, lòng tôi không yêu ai bằng yêu cô, thê mà đã không bao giờ cô thèm nghĩ đến... cô lại còn giận-dữ với tôi. Đáng ra cô nên giận-dữ với người đã phụ-tình với cô mới là phải.

Ái-MINH. — Anh tin nói chuyện với tôi, thì chí dược nghe những tiếng nặng mà thôi, không những thê, tôi có lầm dược cho anh khôn-khổ thêm thì bao giờ, tôi cũng sẵn lòng làm, bởi vì tôi nghĩ là chính anh đã làm nên cái thủ-đoạn xâu-xa, đáng để cho người ta nguyên-rúa anh suốt đời. Nay tôi nói thật, nêu anh đã đang tay giết Ly-san trong khi chàng đương ngủ, nêu anh đã nỡ tâm dung tay vào vũng máu, thì còn đợi gì mà không dung cá minh vào, dung cho ngập lên đèn dầu, cho thật thỏa-thích, mà giết ngay cà tôi đi nữa. Chứ như lòng anh Ly-san dõi với tôi, thì mặt trời kia có thể tắt được, chửi tâm-lòng ấy không đời nào suy-chuyển. Có lẽ nào anh ấy nỡ bỏ tôi nằm một mình trong rừng mà đi đâu? Tôi có thể tin dược những điều oái-oăm quái-lạ, như là mặt trăng giữa ban đêm rơi xuống, đương ở mặt đất này chui qua trái đất mà sang mặt đất kia để cùng chiều sáng với mặt trời ban ngày, nhưng tôi không thể nào tin được rằng anh ấy nỡ lòng bỏ tôi. Chính anh đã giết anh Ly-san của tôi, chính anh giết anh ấy, cứ nhìn cái mắt anh cũng đủ biết anh là kẻ sát-nhân, hai con mắt lờ-lờ nguy-hiểm.

ĐÔ-MIỆT. — Hai con mắt tôi lờ-lờ là hai con mắt của người sắp chết, vì cô đã nở tay xé tâm-lòng tôi ra làm trăm mảnh. Tay cô không cầm dao mà chính là cô giết tôi, cô đâm, cô chém tôi. Cô đâm, cô chém, cô giết mà hai con mắt cô vẫn long-lanh lấp-lánh như ngôi sao hôm trên khoáng trời chiêng.

ÁI-MINH. — Tôi có đẹp đẽ đâu dì nữa, anh Ly-san cũng không biết. Anh Ly-san của tôi đâu rồi? Trời đất ơi! anh Đô-miệt ơi! anh có trả anh Ly-san cho tôi không?

ĐÔ-MIỆT. — Tôi có tìm thấy xác hắn ở đâu thì tôi đem ném cho chó nó nhá, còn hơn là đem mà trả cô.

ÁI-MINH. — Thời chính rồi, anh là con chó! anh là con chó đại! Đừng có đèn gân tôi! Anh đã giết Ly-san rồi phải không? Từ nay không còn ai coi anh là người nữa. Nhưng mà thôi, tôi có quá nhời thì anh tha lối cho tôi, anh thương tôi mà nói cho tôi biết sự thực. Thương khi Ly-san nằm ngủ, anh đã dang tay lai gân, rồi thảng tay bóp cổ cho chết rồi phải không? Anh cho thê là một thủ-doạn anh-hùng. Nhưng mà này! Một con rắn, một con rết, một con sâu, con bọ đê-hèn cũng có thể giết người được như thê. Anh cũng là một con sâu, con bọ đê-hèn mà thôi! anh là một con rắn độc hại hãi, đợi lúc người ta ngủ đèn mà cắn trộm.

ĐÔ-MIỆT. — Có thương nhầm một điếu rồi bao nhiêu nỗi giận trong lòng đem mà trút cá lên đầu tôi! Chứ tôi có giết Ly-san bao giờ, mà tôi lại biết rằng hắn vẫn sống sờ-sờ đây kia.

ÁI-MINH. — Có thật như thê không, anh Đô-miệt? Tôi xin anh, tôi van anh, anh bảo cho tôi biết chắc rằng anh Ly-san vẫn sống mà không làm sao cá.

ĐÔ-MIỆT. — Nếu tôi cam-doan được với cô điếu ấy, thì cô có cho tôi được chút gì không?

ÁI-MINH. — Tôi cho anh cái hân-hạnh là từ rãy đừng bao giờ nhìn thấy mặt tôi nữa. — Ngay tự bây giờ, tôi

không muôn nhìn mặt anh nữa, tôi đi đây. Vậy thì anh Ly-san có còn sống hay đã chết rồi, từ nay anh cũng tránh xa tôi ra.

(Ai-minh ra).

ĐÔ-MIỆT. — Nàng còn chưa qua cơn tức-giận, ta có đi theo bây giờ cũng chẳng ăn thua gì. Chỉ bằng ta nắm nghỉ dây mội lát cho đỡ mệt. Trong lòng có sự buồn mà lại không ngủ được thì chỉ buồn thêm. Thôi thì ta cũng nắm xuồng đây nhảm mắt mà đợi giấc, họa may có ngủ được mấy giờ đồng-hô còn hơn là thức mà sâu-não.

(Đô-miệt nắm xuồng ngủ).

O-BÉ-RON, nói với Púc. — Thê là ta bảo một đằng thì người làm một néo. Dựa tình kia, người đi nhè ngay giữa mắt một anh chàng chung-tình mà dò vào. Người thật là đoáng: đáng ra phải giúp cho một cặp gai-gái yêu nhau nồng-nàn đê mà xum-hop với nhau thì người lại khiên cho người chung-tình hóa ra kẻ bạo-nghĩa...

Púc. — Cái đó cũng lại là lòng trời xui-khiên. Lòng trời hẳn đã định rằng ở trên đời này nêu có một thằng con trai chung-tình thì có những một ngàn thằng khác nói lời rồi lại nuốt lời như không.

O-BÉ-RON. — Thôi người câm miệng đi, và khá chạy nhanh như gió vào hết các lối trong rừng mà tìm cho được nàng Ai-liên, người thành A-ten. Hiện nay, nàng đương đau-dớn vì tình, nghẹn-ngào thốn-thức, vê-mặt buồn rủ như cánh hoa đã mất hương mêt sắc. Người cô làm cách gì khôn khéo xui-khiên được cho nàng đi lẩn vê đèn đây. Trong khi đó, ta sẽ dò một giọt dưa vào mắt thằng thiêu-niên này, như thê đèn khi nàng vê tới nơi nó sẽ yêu nàng như nàng yêu nó.

Púc. — Vâng, tôi xin đi ngay. Đại-vương coi tôi đi nhanh hơn mũi tên ở tay một thằng rợ Ta-ta bắn ra.

(Púc ra).

O-BÉ-RON, một mình. (Rò một rọt nhựa hoa vào mắt Đô-miệt.)

Hoa này châm đó bừng-bừng
 Tên thân bắn phái máu hông chảy ra
 Dưa này ố tự tay ta
 Rò trên mắt nó thâm qua mà vào
 Khiên cho trí-não anh-hào
 Ngày đêm một bộ má đào mê-say
 Càng nhìn càng thây hay hay
 Hàng-Ngà tướng cung thè này khác chi
 Chúc người yên giấc ngủ khi
 Đè khi mở mắt nàng thì đứng bên
 Cúi đầu người sê cầu xin
 Xin nàng phượng thuộc giải phiền cho người

(Púc trả về).

Púc. — Đại-vương may khéo là mày!
 Ai-liên nàng đó, đèn ngay kia rồi
 Mà thăng diên-dại vì tôi
 Bên nàng đang lượn đưa nhời bướm-ong
 Rồi đây lầm chuyện lạ-lùng
 Lầm trò vui-vé sắp cùng diễn ra
 Đại-vương ơi! hãy nhìn qua:
 Lũ người chúng nó thật là lũ diên!

O-BÉ-RON. — Chúng đã đi đèn, người đứng tránh ra
 một bên mà xem, vì tiếng nói của hai đứa sắp đánh
 thức người Đô-miệt dậy.

Púc. — Thê rồi cả hai thăng cùng thi nhau xúm vào
 một người đàn-bà, mà đưa lời hoa-nguyệt. Trò này xem
 thật là thú quá, tôi chẳng thích gì bằng thích được xem
 những cảnh tình-cờ, éo-le lạ-lùng như thè này.

(Ly-san và Ái-liên vào).

Ly-SAN. — Không hiểu tại làm sao có lại có thè ngờ
 rằng tôi bây ra một trò cười đè chè-nhạo cô. Có đời

nhà ai chê-nhở mà lại khóc bao giờ. Xin cõ cứ nhìn tôi, trong khi miệng tôi thê với cô rằng tôi yêu cô, thì mắt tôi chưa-chan giọt lụy. Tôi vừa khóc, vừa thê với cô như thê này, đáng ra cô phải nghi là thật, phải trông thấy rằng lòng tôi đang yêu cô như lửa đốt. Lẽ nào lại nghĩ là tôi đang lửa-dỗi cô để nhạo-báng cô?

ÁI-LIỀN. — Tôi đã nói hêt nhời, mà cậu còn cứ nhát định đóng mãi tân tuồng cay-độc. Cậu đóng trò giỏi lắm. Cậu dùng sự-thực để mà che lấp sự-thực, ây mới thật là tài! ây mới thật là nham-hiem ! Bao những câu cậu nói với tôi, toàn là những câu cậu thường nói với nàng Ái-mình: tự-nhiên cậu định bỏ hẳn nàng, thật là không có nghĩa gì cả ! Nếu có ai bây giờ đem những câu cậu thê-thót với tôi ra mà so-sánh với những câu cậu thê-thót với nàng, đem cân-nhắc xem bên nào nặng nhẹ, thì hai bên cùng như nhau chẳng bên nào hơn bên nào, bao nhiêu những lời ở miệng cậu nói ra, toàn là những lời hùng-hờ giả-dối, những lời phuờng-tuồng cá.

LY-SAN. — Khi tôi thê với nàng Ái-mình rằng tôi yêu nàng, khi bây giờ tôi là một người không biết suy-nghi.

ÁI-LIỀN. — Bây giờ cậu đang tâm bỏ nàng, cậu cũng chẳng biết suy-nghi hơn chút nào.

LY-SAN. — Cô Ái-Liên ơi, nói gần nói xa chẳng qua nói thật: hiện bây giờ, anh Đô-miệt đang phái lòng nàng Ái-mình, mà anh ây nhát-định không yêu cô đâu.

Đô-miệt, mở mắt thức dậy. — Kìa em Ái-liên của anh ! Hàng-nga ở trên cõng trăng cũng chỉ đẹp đèn như em là cõng. Hai con mắt em, làm sao mà nó trong, nó sáng ! Anh không biết đem ví với vật gì cho xứng, vì đẽ trước hai con mắt em, thì thứ thủy-tinh thật tốt, thật đẹp, trông cũng hóa mờ, hóa bẩn. Trời dắt ơi ! cắp môi của em trông mới lại xinh-tươi làm sao ! đó chót như hai quả nhót chín, ai người trông thấy mà không muôn yêu, muôn quý, muôn hòn ? Mỗi khi em giờ hai bàn tay của em ra, thì anh tưởng

chừng như tuyêt đá phủ-kín trên đỉnh núi Tâu-rút ⁽¹⁾, những khi có ngọn gió đông lùa thổi, cũng mờ vé trong-trắng, lại đòi ra mầu bần đen của hàng lồng quạ. Em ơi, anh xin em, anh xin em cho anh hôn cái bàn tay trắng-trèo nôn-nà kia một cái đê rồi từ nay anh sẽ bắt đầu sống một cuộc đời hoàn-toàn sung-sướng.

ÁI-LIỀN. — Trần đời không thây con người ta chòng-ghẹo nhau một cách cay-độc quý-quái như thê này bao giờ ! Bây giờ thì tôi hiểu rồi. Tôi hiểu rằng hai cậu cùng thông lung với nhau đê lấy tôi làm một trò chơi chè-diều, càng làm được cho tôi phải đau lòng bao nhiêu thì hai cậu càng sung-sướng bấy nhiêu: Vì tôi hiểu rõ như vậy, nên tôi phải nói với hai cậu câu này: hai cậu đều là con nhà tú-tè, lại là người có học, lẽ nào làm một điều trái-ngược, như vậy ? Hai cậu cùng ghét tôi, cái đó tôi chẳng lạ gì, nhưng hai cậu ghét lại chưa đủ hay sao, còn phải vê hùa với nhau đê lăng-mạ tôi thêm nữa ? Nếu hai cậu có thật là người, là người cho nó xứng với cái vẻ mặt tu-mi nam-tử của hai cậu, thì hai cậu đã không đang tâm xù với một người con gái hiền-lành trè-dại như tôi, một cách tàn-nhẫn đên thê này. Trong khi hai cậu thê-thốt với tôi những câu ghê-gớm, lại ca-tụng tôi là người đẹp nhất trân-gian, thì tôi biết rằng cả hai cậu cùng ghét tôi hết súc. Hai cậu ghét tôi, rồi lại ghét lẫn nhau, vì hai cậu cùng yêu có một nàng Ái-minh. Hai cậu bịa-dặt ra trò tuông này, chẳng qua là đê tranh nhau xem ai làm nhục được tôi nhiều nhất. Chắc hai cậu cho thê này là một thủ-doạn anh-hùng ! Vé-vang thay cái thủ-doạn của hai nhà vú-sì anh-tuân đã làm được cho một người con gái vô-duyên xâu-phận phải túi thân nhục mặt mà rơi lụy chừa-chan ! Nhưng tôi nói, xin hai cậu đê tai nghe: chứ nêu hai cậu là người có học, lại là kẻ nam-nhi chí-khí, thì chẳng đời nào cô tâm làm bêu-rêu một người con gái yêu-Ớt như tôi ; chẳng đời nào hai cậu lại nhân lúc lòng tôi đang sâu-não

(1) Taurus.

cay-dắng, mà muôn lợi-dụng tôi làm một trò cười tiêu-khiên.

LY-SAN. — Ngày anh Đô-miệt, lối xú-sự của anh thật là không chính-đinh chút nào. Lòng anh yêu nàng Ái-minh thè nǎo thì anh biết, mà tôi cũng biết, vậy thì có gì bây giờ anh lại giở trò mà nói hươu nói vượn. Anh yêu nàng Ái-minh thì ngay lúc này, tôi xin sẵn lòng nhường lại cả tâm-lòng yêu của nàng cho anh. Trước lại, tôi chỉ xin anh để mặc cho tôi được yêu Ái-liên một mình, bởi vì lòng tôi yêu nàng, mến nàng, đên chêt cũng không bao giờ đổi nữa.

ÁI-LIỀN. — Trân đời chưa thấy ai chè-diều nhạo-báng người khác một cách cay-dộc mà dai-dắng như thè này!

ĐÔ-MIỆT. — Ngày anh Ly-san, nàng Ái-minh là người yêu của anh thì anh cứ giữ lấy, tôi không thiệt. Cũng có lẽ tôi đã mê nàng trong một lúc, nhưng bây giờ thì cái tình đó đã tiêu-tan hết. Tâm-lòng tôi chẳng qua chỉ là mới đi lướt bên mình nàng Ái-minh trong giây lát, như người khách qua đường hờ-hững, bây giờ nó lại quay về với nàng Ái-liên, ây cũng như người du-khách kia nay đã trở về nơi quê cha đất tổ, để mà yên hưởng thú điện-viên cho đến tuổi già.

LY-SAN. — Nàng Ái-liên ơi, xin nàng đừng nhẹ lòng tin những lời nói khéo.

ĐÔ-MIỆT. — Anh không thể biết được lòng tôi thè nǎo, thì anh đừng nói láo, mà gây chuyện lòi-thôi với tôi, có lẽ không lợi gì cho anh đâu. — Kìa nàng Ái-minh là người yêu của anh cũng đã đên đây kia.

(Ái-minh vào)

ÁI-MINH. — Trong khoảng đêm tôi mờ-mịt, khi nào mắt ta không trông thấy gì nữa, thi tai ta lại nghe rõ những tiếng rứt nhó. Các giác-quan của ta, cái mờ cái tó làm việc thè cho nhau... Cũng may mà có thè chứ không thi, anh Ly-san ơi, đêm tôi như thè này, mắt em làm sao

thầy anh được. May mà tai em nghe phảng-phât đằng xa
thầy tiếng anh, em mới dì-lán được đèn dây. Em không
hiểu làm sao anh chẳng nói với em một câu nào, tự-nhiên
anh bỏ em mà đi thẳng.

LY-SAN. — Lòng người đã nóng-này vì tình thì đứng dày
-mà đi, ở mà làm gì nữa?

AI-MINH. — Anh nói anh bỏ em ở giữa rừng mà đi là vì
lòng anh nóng-này vì tình, nhưng em không hiểu vì tình
gì, vì tình đòi với ai...

LY-SAN. — Tôi không thể ở lại với cô nữa, bởi vì lòng
tôi yêu nàng Ái-liên như lửa đốt. Nàng Ái-liên là người
đẹp nhất trân-gian, đứng gần nàng Ái-liên thì phong-cánh
ban đêm trông cũng sáng-sủa tươi-cười tướng chừng như
đứng giữa trời, xung-quanh có các vì tinh-tú rơi-chiêu.
Tôi không hiểu cô còn dì-tùm tôi làm gì nữa? Thiết-tướng
cái cách tôi sững-sót bỏ cô mà đi như vậy cũng đủ tố cho cô
hiểu rằng lòng tôi đòi với cô không còn tình-nghĩa gì nữa
hết.

AI-MINH. — Anh điên rồi thì anh mới nói thê; chứ không
lẽ nào có sự lạ như thê này được.

AI-LIỀN. — Thê là bây giờ tân tuồng lại thêm được một
người đóng nữa. Tôi hiểu rồi, tôi hiểu rằng hai cậu với chị
Ái-minh đây, cả ba người ân-muối với nhau đóng một tân
tuồng để mà bêu-rêu tôi. Chị Ái-minh kia! em không ngờ
đâu chị là người bạc-tình và lật mặt chóng thê. Chị nỡ lòng
nào vào phe vào đảng với lui con trai cay-độc để mà bêu-rêu
lặng-mẠ em? Bao nhiêu tình cũ nghĩa xưa, tình chị em thân
mặt yêu nhau như ruột thịt, bây giờ chị đã quên hết rồi hay
sao? Chị không còn nhớ đèn những lời ước cũ, những khi
vui chơi trò-chuyện với nhau suốt ngày không biết chán, bao
giờ cũng thầy thi-giờ đi nhanh quá, cuộc vui còn giờ đã phải
chia tay. Thôi, bây giờ chị đã quên hết rồi! Chị còn nhớ đâu
đèn những ngày cắp sách đi học với nhau, những ngày còn
dại-dột ngây-thơ mà chơi gì, đi đâu, cũng đã có nhau. Chị

Ái-minh ơi, chị không còn nhớ ngày chúng ta hai đứa cùng ngồi trên một cái gòi to, cùng lây một cành hoa làm kiêu-mẫu rồi bón tay kim chỉ đi đi lại lại như phép thần-thông, mỗi đứa chúng ta thêu ra một cành hoa mà hai cành hoa thêu giống nhau như hệt. Tay chúng ta cùng thêu một cành hoa, miệng chúng ta lại cùng ca một bài hát, khi bảy giờ thì trổng chúng như tay chúng ta, thân-thê chúng ta, giọng hát chúng ta, linh-hôn chúng ta là của riêng một người. Đây là em nhắc lại cho chị nghe một sự trong trăm ngàn sự, để họa chặng chị có nhớ ra rằng trong suốt một đời niên-thiệu, hai ta đã ăn-học khôn lớn bên cạnh nhau, tuy là hai mà cũng như một, cũng như hai trái anh-dào kia từ lúc xanh cho đến lúc chín, bao giờ cũng ở gần nhau vì cùng chung một cuồng. Chị Ái-minh ơi, em vẫn tưởng hai ta tuy là có hai thân-thê mà chỉ có một tâm-lòng, em vẫn thăm ví hai ta với hai mảnh con dâu của nhà vua, tuy là hai mảnh mà cùng đội chung một vòng hoa rực-rỡ. Em có ngờ đâu bảy giờ chị chặng ngại tay mà bẻ tan hêt cả tình xưa nghĩa cũ, chị vào phe đảng với tụi con trai, bảy ra một trò hề để mà bêu-rèu, để mà làm nhục người bạn vô-đuyên của chị. Nếu chị là một người có tình có nghĩa thì không đời nào chị ăn-ở với bạn như thê! Tuy rằng chị chỉ làm cục lòng có một mình em đây, nhưng cách chị ăn-ở như thê thì tất cả bạn gái ai ai cũng có quyền chê chị là người bất nghĩa.

ÁI-MINH. — Chị trách-mắng em thậm-tệ, mà thật tình ra em chẳng hiểu gì cả. Em nào lại kiêm cách mà chê-nhạo chị? Họa chặng chỉ có chị kiêm cách mà chê-nhạo em đây thôi.

ÁI-LIỀN. — Nếu không phải là chị xui anh Ly-san-của chị thì sao mà tự-nhiên anh ây cứ đi theo em, dở những giọng ôm-ờ mà khen em mắt sáng như sao, da trắng như tuyết? Lại cá anh Đô-miết nứa, ai còn lạ gì xưa nay anh ây ghét em, khinh em, trông thấy em đâu giá có phải đá ngay cho một cái, anh ây cũng không ngán-nghại, thê mà làm sao bảy giờ tự-nhiên anh ây cũng đi theo em, ca-tụng em đẹp, nhưng là thân tiên giáng thê,

Hằng-nga giáng sinh. Tại làm sao anh ây vẫn ghét em mà lại ăn-nói như thê? Tại làm sao anh Ly-san yêu chị là thê mà bây giờ lại bảo rằng không yêu chị nữa, chỉ yêu có một mình em thôi? Nêu chị không bằng lòng như thê, nêu chị không xui-giục anh ây đóng trò ra như thê, thì đời nào có như thê được? Chị đã là người nhan-sắc tuyệt vời, nhan-sắc chị, giai nào cũng phái mè, chị lại là con nhà giàu, chị sung-sướng đủ-đường, vê đường nào em cũng thua kém chị, như thê còn chưa đủ là cực cho em hay sao? Yêu một người mà chẳng được người ta yêu lại, chị cứ nghĩ mà xem, số phận em thật là hẩm-hiu. Chị đã chẳng thương em chút nào thì chớ chị lại còn kiêm cách mà chê-nhạo cho dang!

ÁI-MINH. — Em không hiểu chị nói thê, nghĩa là thê nào đây!

ÁI-LIỀN. — Thôi được, thì đây, chị cứ việc nghiêm-trang mà giá vờ thêm nữa vào, lại làm mặt ngạc-nhiên cho rõ giông thật, đợi khi nào em quay lưng đi, khi bây giờ chị mới nháy mắt làm hiệu với các anh ây, như thê cái trò vui nó sẽ được lâu, để vê sau cho thiên-hạ nói chuyện lại với nhau ai cũng sẽ chịu chị là người biết cách chê-nhạo! Em phải nói để chị biêt, chứ nêu chị có chút lòng nhân-tử quảng-đại, nêu chị biêt cách đồi-dãi từ-tê với bạn-bè, thì không đời nào chị nỡ tâm làm nhơ-nhuộc em như thê này. Nhưng thôi, em có nói lầm cũng vô-ích, em xin đi chỗ khác: một phần cũng là lỗi tại em. Rồi đây, em phải từ-tứ hay là lánh mình đi nơi nào rõ xa mới chuộc được lỗi này.

LY-SAN. — Nàng Ái-liên đáng yêu, đáng quý! tôi xin nàng hãy ở lại đây một tí nữa, cho tôi được xin lỗi nàng. Tôi yêu nàng, tôi sòng, tôi chêt vì nàng, nàng là người con gái xinh-tươi thùy-mị nhất đời mà lòng tôi yêu-quý!

ÁI-LIỀN. — Trò phuờng tuồng đóng đã khéo chura!

ÁI-MINH, nói với Ly-san. — Anh Ly-san của em ơi, anh đừng chê-diều mãi chị ây, tôi nghiệp!

ĐÔ-MIỆT. — Nêu nàng Ái-minh nói ngon- ngọt mà anh Ly-san không nghe, cứ dai-dẳng mãi, thì đã có tôi bịt miệng anh ấy lại.

LY-SAN. — Anh chẳng bịt được miệng tôi, mà cô Ái-minh van-lậy tôi im tiếng, tôi cũng không im. Doa-nạt cũng chẳng có hiệu-quả gì hơn là van-lậy. Nàng Ái-liên ơi, tôi yêu nàng, tôi xin thề với nàng như vậy, nêu tôi thề sai thì trời tru đât riết tôi. Tôi lại muôn được hi-sinh tinh-mệnh vì nàng để cho ai cũng trông rõ cái man-trá của những kẻ dám nói rằng tôi không yêu nàng đây.

ĐÔ-MIỆT, *nói với Ái-liên*. — Tôi xin nàng đừng nghe anh Ly-san, vì anh ấy với tôi đây, trong hai người, tôi là người yêu nàng hơn nhất.

LY-SAN. — Nêu anh nói như vậy thì anh đi ra dâng kia với tôi mà nói lại cho tôi nghe.

ĐÔ-MIỆT. — Đi ! đi ngay ! đi !...

ÁI-MINH, *nắm lây Ly-san*. — Anh Ly-san ! anh định làm gì ?

LY-SAN. — Đừng nắm vào ta, đố mọi này !

ĐÔ-MIỆT. — Nàng đừng sợ, hẵn làm bộ ra thè dây thôi, chứ được tay nàng nắm lây thì hẵn đã sướng mê. (*Nói với Ly-san*) Phải, anh cứ giả vờ như muôn đi theo tôi ra dâng kia, nhưng mà không đi, vì không đi được. Anh là một người con trai hiền-lành lầm, cái đó ai cũng trông thấy rõ.

LY-SAN, *vùng-vắng đây Ái-minh ra, vừa đây vừa nói*. — Bỏ ra, đố khôn ! đố thô-tà đùng-lẩn ! Có bỏ ngay ra, không có ta quật cho một cái chét tưối như con rắn độc !

ÁI-MINH. — Làm sao mà đồi với em, tự-nhiên anh đồi ra người tàn-nhẫn ? Vì đâu mà anh đồi chóng thê, anh Ly-san của em ơi !

LY-SAN. — Anh gì ? Anh của ai ? Cút đi ! đố bú-dù ! Bỏ ra ! đừng xa ra ! đố kinh-tớm đừng bám vào người

ta! Thật là như người bắt ta phải uống một chén thuốc độc vừa cay vừa đắng, muôn nhô ngay ra mà quẳng đi cho khuất mắt!

ÁI-MINH. — Trời đất ơi! anh nói đùa hay là nói thật thê?

ÁI-LIỀN. — Hắn là anh ây già vờ mà chí cưng già vờ nôt.

LY-SAN. — Nay anh Đô-miệt, tôi đã nhận nhời đánh nhau với anh thì thê nào tôi cưng giữ lời.

ĐÔ-MIỆT. — Anh phải cam-doan một cách khác thê nào cho được chắc-chắn hơn, chứ nêu chi vì cô Ái-minh nắm lấy anh mà anh đã không giữ được nhời hứa, thì tôi không muôn tin ở nhời hứa của anh một chút nào nữa.

LY-SAN. — Anh muôn gì mà nói như vậy? Anh muôn tôi đánh, tôi dập, tôi giết một người đàn-bà hay sao? Tuy rằng tôi ghét cô Ái-minh thật đây, nhưng tôi cũng không thể làm cho cô ây phải đau-dớn một cách giã-man đê-hèn như thê được.

ÁI-MINH. — Anh không muôn cho em phải đau-dớn, mà anh ghét em thì còn có đau-dớn nào hơn nữa! Mà anh ghét em, nào em có biết tại làm sao, khổ cho em quá! Anh Ly-san ơi, vì đâu mà anh biền-dỗi lâ-lùng? Hay là em không phải là Ai-minh, mà anh cũng không phải là anh Ly-san nữa chăng? Nhan-sắc của em hôm nay cũng vẫn còn như hôm qua, có đổi gì đâu, thê mà làm sao mới cách có một đêm anh còn yêu em, rồi cũng trong một đêm nay anh lại bỏ em. Trời đất ơi! Anh bỏ em thật đây hay sao? Trời đất nào mà để cho anh làm một điều như thê. Em vẫn không thê tin được rằng anh định bỏ em thật mà từ nay anh không còn muôn nhìn mặt em nữa.

LY-SAN. — Thê mà thật. Tôi xin thê rằng tôi không còn muôn nhìn mặt cô một tí nào... Vậy thì cô không cần phải

dụ-dự nghi-ngờ, ao-ước hao làm gì nữa. Cô cứ tin chắc rằng sự-thực là như thê, không phải là đùa-bỡn đâu. Sự thực là tôi ghét cô hết nuncio, tôi chỉ yêu nàng Ái-liên mà thôi.

ÁI-MINH. — Trời đất ơi, khổ cho tôi quá. — (*Nói với Ái-liên*) Chị, chị là con mẹ mìn đi thói bùa mê cho anh ấy, chị là con sâu, con bọ, cứ lảng-lặng mà ăn nát hoa nát lá, chị là kẻ đi ăn cướp chồng người, chị đi lán-lút trong đêm tôi thê nào mà đã ăn-cắp được tâm-lòng người yêu của tôi !

ÁI-LIỀN. — Chị ăn-nói mới lạ làm sao ! Những câu chị vừa thốt ra đó thật xứng với miệng chị vô cùng. Chị là con gái mà không còn biết nè-nang gì ai nữa, chị nói ra những câu sô-sàng mà không biết ngượng. Chị mong rằng làm như thê thì rồi cho tôi có kiên-nhẫn đèn đâu cũng phải đúng-đúng nói giận mà to tiếng với chị. Cái cách chị gây chuyện, thật là xâu lăm, hèn lăm. Chị đóng trò thật không khác gì một con búp-bê máy.

ÁI-MINH. — Búp-bê máy ! Tại làm sao chị lại ví lạ-lùng như vậy ? Thời phái rồi. Bây giờ tôi mới hiểu : đứa điêu-ngoan đã khéo nói ra nói vào, nói rằng người tôi thì nhỏ quá, thêp bé quá, chỉ có nó mới là vua tâm-thước bởi vì nó lớn hơn tôi, nó lại khéo phô-bầy mìn hóp nó ra cho người yêu của tôi cảm cái cao của nó mà ngã lòng, nhưng mà này, người tôi bé nhỏ thật đây, và người chị có phản đẫy-dà cao-lớn hơn thật đây, nhưng chị có chắc rằng vì thê mà anh ấy đã mê chị, yêu chị lầm rồi thật không ? — Thê ra đỗi với con mắt mày, thi tao là nhỏ xíu, là bêt thành nhân dạng, chỉ có mày mới là người thôi, bởi vì mày thì cao-nhớn như cái cột nhà vậy. Tao thử hỏi mày vậy chứ tao có thêp, có lùn thậm-tệ đèn như thê không ? Tao có thêp, có lùn đi nữa, móng tay tao cũng còn với được đèn mặt mày để mà cào móng mắt mày ra cho hả giận.

ÁI-LIỀN. — Thôi đây, tôi xin các cậu là con trai lại là người tử-tê, tùy ý các cậu có muôn chè-nhạo tôi thì chè-nhạo, nhưng xin các cậu đừng dè cho Ái-minh nó cao, nó xé tôi. Xưa nay tôi không phải là người hay đi kiêm chuyện với người khác, tôi không có tài đánh nhau; tôi là một đứa con gái nhút-nhát, không có can-dám dè mà đánh lại ai hêt, vậy thì xin các cậu đừng có dè cho hắn đánh tôi. Các cậu đừng có trông thấy hắn bé nhô người hơn tôi một chút mà tưởng rằng tôi có thể đánh lại được hắn đâu?

ÁI-MINH. — Đây, nó vẫn còn nhắc lại mãi rằng tôi bé, nhô người hơn nó, các anh cũng nghe thây nhé

ÁI-LIỀN. — Thôi, chị Ái-minh ơi, tôi xin chị đừng giận-dữ với tôi như thê. Bao giờ tôi cũng vẫn yêu chị, tôi không đi kè xâu chị với ai bao giờ. Thật như thê, chị Ái-minh ạ, chẳng bao giờ tôi lại làm diêu gì có thể mich lòng chị được, họa chẳng chí có một diêu nhỏ này: vì lòng tôi yêu anh Đô-miệt, nên tôi có nói với anh ấy rằng chị đi trốn vào trong rừng. Tôi báo anh ấy như vậy, nên anh ấy mới đi theo chị vào đây, còn tôi thì cũng vì tình mà đi theo anh ấy, nhưng anh ấy đuổi tôi không muôn cho tôi đi theo, anh ấy lại dọa tôi, nào những là sẽ đánh tôi, sẽ giày-xéo lên người tôi, lại dọa sẽ giết tôi nữa. Nếu chị và hai cậu đây bằng lòng đừng kiêm chuyện với tôi, thì tôi sẽ không đi theo ai nữa, tôi trở lại thành A-ten mà sầu-khổ một mình với mội tình vô-vọng. Thôi, chị dè tôi đi nhé, chị nghe tôi nói thì cũng hiểu tôi là người hiêng-lành thật-thà, tôi là người chỉ muôn mình yêu người khác và được người khác yêu mình.

ÁI-MINH. — Muôn đi thì cứ đi ngay đi, ai giữ mà ngần-ngại?

ÁI-LIỀN. — Tôi còn ngần-ngại một chút là vì muôn bước chun đi mà sau chun có chút tình vướng-vít.

ÁI-MINH. — Vướng-vít với ai? với anh Ly-san chẳng?

ÁI-LIỀN. — Không phải. Với anh Đô-miệt.

LÝ-SAN. — Nàng Ái-liên ơi, nàng đừng sợ, hắn không dám đánh nàng đâu.

ĐÔ-MIỆT. — Hắn đi rồi. Nếu thật lòng anh binh Ái-liên thì cô Ái-minh chẳng dám làm gì.

ÁI-LIỀN. — Các cậu không biết chứ khi nào hắn đã nói giận lèn thì hắn đánh nhau dữ-tợn lắm. Từ thủa bé, khi còn đi học, hắn đã có tính hay đánh nhau. Tuy rằng người hắn bé nhó nhưng mà hắn hay cát mà đã cát lên thì hắn chẳng sợ ai.

ÁI-MINH. — Đây, các anh nghe, nó hãy còn nói cạnh là người tôi bé-nhỏ? Lẽ nào các anh để nó chửi mãi tôi như thế này? Các anh để yên cho tôi xé xác nó ra.

LÝ-SAN. — Thôi, đi ra chỗ khác! chị lùn, cô nhài nhép, cô á khắng-khiu, cô á bé như cái hạt đậu, nhó-xiu như cái mâm lựu!

ĐÔ-MIỆT. — Anh sót-sảng vừa-vừa chứ. Nàng Ái-liên không cần đèn anh bệnh-vịc, vậy anh cứ để mặc nàng, đừng tân-công vô-ich. Anh không cần phải bệnh, mà không ai khiên anh nói đèn nàng. Nếu anh muôn dở ra những trò khéo để quyền-dụ hàng thì anh cứ liệu cái thân xác anh.

LÝ-SAN. — Thôi bây giờ thì không còn ai ngăn-giữ tôi nữa. Anh đã nói hách-dịch... Có giới thi cử đi theo tôi. Ta sẽ biết rõ ai là người có quyền yêu nàng Ái-liên hơn.

ĐÔ-MIỆT. — Tôi không cần phải đi theo anh. Tôi đi cùng với anh. Tôi kéo cô anh đi cũng có!

(*Lý-san và Đô-miệt cùng ra để đi đánh nhau*).

ÁI-MINH. — Ày cũng chỉ vì chị, vì cái bộ mặt chị, mà bây giờ hai anh ày phải đánh nhau. Chị muôn đi đâu? Hãy đứng lại đây.

ÁI-LIỀN. — Ai chứ chị thì tôi không thể tin được. Chị là người nóng tính lại dương cợn tức-giận, nên tôi còn đứng gần chị, thì không sao khỏi bị tay chị cào-xé tôi. Tay chị cào-xé giỏi hơn tôi, nhưng mà chân tôi dài hơn chân chị thì tôi chạy trước.

ÁI-MINH. — Thật ra thì tôi không hiểu đâu đuổi ra làm sao mà tôi không còn biết nói thê nào bây giờ.

(Cả hai người cùng ra. Ái-minh đuổi theo Ái-liên).
Trên sân-khau chí còn có O-bé-ron và Púc.

O-BÉ-RON. — Đây ! chí vì mày cầu-thá mà nên những chuyện thê này ! Một trăm lần như một, bao giờ mày cũng làm hỏng công-việc, mày làm hỏng thật, hay cũng có khi mày già vờ làm hỏng mà làm cho có người phái cờ-cực điêu-đứng vì mày.

Púc. — Lần nào chứ lần này thì xin Đại-vương tin rằng tôi không có ý gây chuyện. Thật là một sự nhầm ngẫu-nhiên. Đại-vương có dặn tôi rằng hễ trông thấy người con trai nào ăn mặc y-phục dân thành A-ten thì chính là người con trai Đại-vương muôn chi cho tôi. Đại-vương dặn như thê thì tôi lại cứ thê mà làm, bởi vậy mà cái thằng tôi đó đưa hoa vào mắt, Đại-vương xem đây, nó cũng ăn mặc y-phục dân thành A-ten, như lời Đại-vương dặn. Nhưng thôi, tôi nhầm mà tôi cũng bỗng lòng, bỗng lòng vì tôi chắc Đại-vương mục-kích trò này cũng cho là hay-hay chứ không đên nỗi té.

O-BÉ-RON. — Hai thằng thiêu-niên đang kéo nhau đi tìm chỗ đè đánh nhau, vậy thì, U-binh kia, người khá mau mau đi theo chúng nó, thòi lên trên không một đám sương mù rõ đầy che-kín ánh sao và làm cho đêm tôi vừa ám-thập vừa đèn-kit khác nào như nơi địa-ngục. Làm nùn thê rồi, người lại chia-rẽ hai đứa ra, làm cho chúng nó lạc đường, mà không tìm thấy

nhau được nữa: Khi thì người khéo bắt chước tiếng thằng Ly-san mà trêu thằng Đô-miệt cho đèn túc chè được, khi thì người lại lây giọng thằng Đô-miệt mà mỉa thằng Ly-san, cứ làm như thè mà chia-rẽ chúng nó ra, kỳ cho đèn lúc cả hai đứa cùng buôn ngủ, cùng mệt nhoài, đều cùng phái nằm xuống đất mà ngủ một giấc say thiếp như hai thằng chết. Khi bảy giờ người sẽ lây một ít thứ dựa này mà dò vào mắt thằng Ly-san. Thứ dựa khác này có tính-chất làm được cho người đang mê tỉnh lại, hai mắt lại nhìn thấy mọi sự-vật nguyên và rõ-ràng như cũ. — Như thè thì đèn khi hai đứa cùng thức dậy, chúng sẽ coi bao những sự ngược đời vừa xảy ra trong đêm nay như một giấc mộng không đâu. Rồi cả bốn đứa giai gái sẽ cùng vui-vé dang tay nhau đi về thành A-ten, cuộc tình-ái suốt đời sẽ được mặn-nồng bên-chặt. Trong khi người đi làm công việc này, thì ta cũng chạy đi tìm Tiên-chúa, mà xin cho được thằng bé Ân-dộ kháu-khinh: khi ta đã lây được thằng bé rồi, ta cũng sẽ dùng thứ dựa này mà dỗ mè cho nàng, cho nàng phải tự nhận là có diên-dại thật mới đi yêu một con quái-vật như vậy. Như vậy rồi mọi người đều được vui-vé hòa-thuận.

Púc. — Muôn tàu Đại-vương, công việc này ta phải ra công mà làm cho nhanh-chóng, bởi vì lũ hắc-long đã thây cuồn-cuộn trên khoáng trời vân-ám. Kia, Đại-vương nhìn về phía đông, ánh bình-minh đã thay mập-mờ rồi đó! Giờ chỉ sáng tang-táng ra một chút nữa túc-thì các ma chơi đi la-cà ban đêm lại hàng-lũ kéo nhau về cá nghĩa-dịa mà ăn-núp trong mội. Linh-hồn những kẻ phạm tội tị-sát, chôn quanh-quẩn ở những ngã ba hay ở các bờ ao, cũng đã quay cá về rồi, suốt đêm đi lang-thang nay lại chui cá vào lũ quan-tài mọt ăn rỗng-nát mà ở yên đó. Chúng không muôn đê ánh-sáng ban ngày chiêu vào mình mà làm lộ cái vẻ điêu-tàn của những linh-hồn người có tội, vì vậy mà tự giam-hâm mình vào nơi tội-tăm mù-mịt, không bao giờ giám lộ mặt ra ban ngày.

O-BÉ-RON. — Đó là người nói chuyện ma. Nhưng chúng ta đây là bạn thương-thân thì khác. Biết bao phen, giờ đã sáng tinh sương mà ta vẫn còn đi chơi như thường ; ta đi chơi các đường trong rừng chẳng khác gì một chú cảnh-sát, đi mãi đến lúc vùng đồng đã bùng-bùng cháy đỏ, ánh lửa hồng rực-rỡ tự trên cao trút xuống mặt biển, đổi màu nước dương xanh bỗng hóa ra vàng chói. Tuy vậy, người cũng nên làm mọi việc cho mau-chóng, chứ mắt một phút nào.. Chúng ta còn có thể làm xong được mây công-việc này trước khi mặt trời mọc.

(O-bé-ron ra).

PÚC, mệt mình. —

Lên núi xuống đèo....
 Chúng bay lên núi xuống đèo
 Bi đâu ta cũng đi theo dắt đường
 Dắt cho đi mãi không thương
 Kỳ cho mệt phải nằm sương ngủ khì
 Giồng người ké chợ nhà quê
 Đầu đâu cũng đã biết uy ta rồi
 Ta là Họp-gỗ-lim tôi
 Thì bay còn chưa đứng ngồi được yên.

— À, tìm thấy một thằng đây rồi.

(Ly-san vào).

LY-SAN. — Mày đứng ở đâu, thằng Đô-miệt kia? Mày đã khiêu-chiên với tao một cách hách-dịch thì bây giờ mày ở đâu nói lên cho tao nghe tiếng.

PÚC, bắt-chước tiếng Đô-miệt. — Đô hèn nhát kia, tao ở đây chứ ở đâu, bảo cho mày biết trước mà che lây mặt. Nhưng còn mày ở đâu?

LY-SAN. — Chỉ một tí nữa là ta sẽ nắm được mày.

PÚC. — Mày cứ đi theo tao đèn chỗ nào dắt phẳng hơn, sẽ hay.

(Ly-san đuổi theo Púc, tướng nhầm là Đô-miệt).

(Đỗ-miệt vào).

Đỗ-MIỆT, gọi. — Ly-san! Mày ở đâu thì nói lên. Mày là thằng hèn, đã chậy tròn đi đâu mất rồi? Nói lên! Nói to lên! À! mày đây rồi! Mày định tròn vào trong bụi, mày định giục đầu vào trong bụi để cho tao không tìm thấy.

PÚC, giá làm Ly-san. — Mày là thằng hèn-nhát lại đứng giữa trời mà nói chuyện với sao, mà khoe-khoang gì thê? Mày muôn đánh nhau với bụi cây, mà tao thì mày không dám lai gâu. Đô hèn kia, mày có giỏi thì lại đây, lại đây; tao sẽ lây cối cảnh cây mà đánh cho mày một trận, chứ tao không cần phải rút gươm ra mà đánh nhau với mày cho bẩn mũi gươm ra.

Đỗ-MIỆT. — À, ra mày ở đây ày.

PÚC. — Mày cứ nghe tiếng tao mà đi theo tao. Chỗ này hãy còn gô-ghê lầm, đâu súc với nhau không tiễn.

(Cá hai cùng ra).

LY-SAN, vào một mình. — Nó cứ vừa chạy ở đằng trước mặt ta, vừa nói khích ta. Ta nghe rõ tiếng nó gọi ta ở một chỗ, khi ta đèn nơi, thì nó lại đi mất rồi. Thằng hèn-nhát chỉ được cái tài giéo chân chạy, ta đuổi theo đã nhanh mà vẫn không đuổi kịp. Ta lại đi lầm vào con đường hẹp gô-ghê tòi-tòi này. Thôi, ta đánh phái nằm nghỉ ở đây mà đợi đèn sáng. Trời đãt oi! sáng mau-mau lên cho tôi nhờ. (Ly-san nằm xuống đất). Trời chỉ cứ hơi tang-táng sáng một chút là tôi có thể tìm được nó mà già-thù cho bô giận.

(Đỗ-miệt và PÚC lại ra).

PÚC. — Kìa thê nào, thằng hèn nhát kia, sao mày không đi theo tao nhanh lên một chút?

Đỗ-MIỆT. — Mày có giỏi thì đứng lại đợi tao một tí, vì tao biết mày cứ chạy ở đằng trước, mày không có

gan đứng lại mà đợi tao, mà nhìn vào mặt tao. Mày tròn óc đâu, taq không biết.

PÚC. — Tao óc dây chứ đâu, mày lại dây !

ĐÔ-MIỆT, chạy về phía có tiếng người. — Mày trêu tao, nhưng mà được rồi, khi nào trời sáng tang-táng ra tao sẽ tìm được mày mà đánh cho mày nhừ xác. Bây giờ mày muôn đi đâu thì đi, tao không biết đường nào mà đi theo mày ! Vừa mệt vừa buôn ngủ, ta đánh phái nằm tạm nghỉ trên mặt đất ẩm-thập và lạnh-lêo này. Mày cứ việc mà chạy, nhưng đừng quên rằng sáng đèn mày sẽ trông thấy mặt tao ngay.

(Đô-miệt nằm xuống mặt cỏ).

ÁI-LIỀN, vào. — Cả một đêm hôm nay chật-vật ! Đêm đã buôn lại dài, biết bao giờ cho sáng. Trời ơi ! xin trời sáng nhanh lên một chút, cho mắt tôi trông được thấy rõ đường mà trở về thành A-ten, cho tôi đi tránh xa những kẻ độc-ác họ ghét tôi và làm khổ tôi. Người buôn cũng có khi nhầm mắt ngủ được, vậy thì tôi xin Trời cho tôi ngủ một giấc để cho tôi tạm quên được mình tôi, quên được nỗi buôn của tôi trong giây lát.

(Ái-liên đặt mình xuống ngủ).

PÚC. — Mới có ba đứa nằm ngủ óc dây. Chỉ còn thiêu một đứa nữa là vừa chán hai cắp. — À đây rồi, con này cũng đèn đây rồi, trông mặt vừa buôn vừa tức giận.— Thần Cupidon thật là cậu bé chỉ thích chơi những miếng khăm-dộc, nên mới làm rối-loạn trí-não của mấy đứa thanh-niên này như thè !

ÁI-MINH, vào. — Chưa bao giờ tôi bị những nỗi cực lòng như thè này. Thật là tôi không còn hi vọng gì nữa. Người tôi bây giờ uất-dầm những sương, mà quần-áo tôi móc vào gai rách lá-tơi như bướm. Tôi lại mệt quá rồi, tôi không lẽ chán đi được nữa, chán tôi nặng chề-chê như có người đeo chí vào, tôi phái nằm nghỉ tạm óc đây đợi cho đèn sáng. Nếu hai anh ấy phái đánh nhau

thật, thì xin trời che-chở cho anh Ly-san của tôi đừng
để cho ai có thể đánh anh ấy bị thương được.

(Ái-minh nǎm xuồng ngủ).

PÚC. —

Cái ngủ mày ngủ cho ngon,
Hồi dân niêm-thiều quây-tròn ngủ đây.
Vì ta yêu hết chúng mày,
Rã mê hãy thử thắng này trước tiên.

(Púc vắt một ít dưa rã-mê vào mắt Ly-san)

Khi mày tỉnh dậy,
Người yêu xura nay,
Mắt vừa trông thấy,
Lòng lại vui-vây.
Cặp nào cắp ây,
Hớn hở tươi-cười,
Ai ai cũng lại yêu đời,
Giai tơ ôm-apse lây người gái tơ.

(Púc di ra, để mặc bدن người nǎm ngủ ở đó).

HỒI THỨ TƯ

LỚP NHÀT

Mọi người vẫn ở chỗ cũ.

Ti-tan và Bô-tôm vào có lù tiền-con theo hâu dảng sau.

Ti-tan, nói với Bô-tôm. — Mình lại gân đây, ngồi lên
cái giường làm toàn bằng hoa này. Lại đây, cho tôi
vuốt-ve bộ má xinh của mình một tí. Đầu mình nhẵn trơn,
để tôi đeo một trang hoa hồng lên trên cho nó thơm, nó
đẹp. Mình yêu-quý của tôi ơi, lại gân đây cho tôi hôn hai
cái tai của mình nó dài-dài trông có duyên lạ.

Bô-tôm. — Ông Hoa-đậu đâu rồi?

HOA-ĐẬU. — Dạ tôi đây, quý-nhân muôn dậy gi?

BÔ-TÔM. — Tôi muôn nhờ ông Hoa-đậu gai hộ cái đầu tôi một tí. Còn Mạng-nhện tiên-sinh đâu?

MẠNG-NHỆN. — Dạ tôi đây.

BÔ-TÔM. — Tiên-sinh Mạng-nhện, nhờ quý tiên-sinh lây các khí-cụ của tiên-sinh ra mà giết cho tôi con ong kēch-sù đang đậu trên ngọn cây xương-rồng kia. Tiên-sinh lây cho tôi cái túi mật của nó cắp ở hai bên đùi đó hòn. Xin tiên-sinh cứ từ-từ mà làm, đừng có nóng-nẩy hập-tập mà làm vỡ túi mật, vì tôi phải nói cho tiên-sinh biết rằng tôi không ưa trọng thày tiên-sinh nhơm-nhớp những mạt ở mình. Lại còn ngài Hạt-cái đâu nứa?

HẠT-CÁI. — Dạ tôi đây.

BÔ-TÔM. — Xin ngài cho tôi nhờ cái bàn tay của ngài. — /Tôi lại xin ngài Hạt-cái trước cho tôi những câu ăn-nói lè-phép dài dòng vô-ich.

HẠT-CÁI. — Quý ông muôn dậy gì?

BÔ-TÔM. — Chẳng dậy gì cả, thưa ngài, tôi chỉ nhờ ngài góp một tay vào với ông võ-sĩ Hoa-đậu đây mà gai, và xoa-bóp hộ cái đầu tôi. Rồi đây tôi lại còn phái đi tìm bác thợ cạo râu nứa, vì hình như trên mặt tôi lông lá mọc đầy và đã dài lắm. Tôi là một con lừa nhưng mà khó tính, râu mọc hơi thày ngứa một tí là tôi phái gãi ngay.

TÍ-TÂN. — Mình yêu của tôi ơi, mình có muôn nghe đàm-hát không?

BÔ-TÔM. — Có; — tai tôi nghe đàm cũng khá sành. Bà cứ cho gọi các tài-tử đều đi.

TÍ-TÂN. — Hay là mình có thèm ăn của ngon vật lạ thức gì, nói cho tôi biết.

BÔ-TÔM. — Ké ra bây giờ có bó rơm tôi ăn cũng thích miệng. Hoặc là bà cho tôi thử mì khô rút tót của bà cho tôi nhai. Phải rồi, tôi đang thèm một bó mì to, một bó mì thật thơm, chẳng có gì ngon bằng mì.

TÍ-TÂN. — Tôi đã có một con tiêu dùng riêng về việc này, nó biết đi lùng trong các ổ chứa đồ ăn của con sóc mà mang về cho mình ăn những trái hạch-dào tươi rứt ngon.

BÔ-TÔM. — Giá tìm được cho tôi một hai năm đậu đỗ
tôi còn thích hơn. Nhưng thôi, xin bà bảo với các người
hầu bà đừng ai đèn làm râm-rì ở đây, vì tôi đã ngại (*nói
nhẹo chứ ngại*) ngủ lầm rồi đây.

TI-TÂN. — Minh yêu của tôi, mình có buồn ngủ thì cứ
ngủ đi. Tôi sẽ lây tay ôm-áp cho mình ngủ. Các tiên, đi
tán-nát ra chỗ khác! Tiên nào vê chỗ của tiên này! Có
cây kia còn biệt yêu nhau, những sợi tơ-hồng kia còn biệt
cuốn chặt xung-quanh cành găng biệt mày mươi vòng...
Tôi yêu mình, thương mình, tôi quý mình nhất đời!

(Púc vào).

O-BÉ-RON. — À thằng U-binh của ta kia, người đèn đây
lúc này thật là hay quá! Người hãy nhìn tân hài-kịch đang
diễn đây kia. Chính ta đây cũng phái động lòng thương
còn vợ ta nó đang chìm-dắm trong một cuộc ái-ân diễn-dại.
Vừa lúc nãy ta có gặp nó ở phía sau khu rừng này đang
đi hái hoa đẹp mang vê cho thằng ngôk kia đeo, thì ta đã
mắng cho nó thậm tệ để mở mắt ra cho nó hiểu rằng nó
đang làm một sự diễn-dở nhục-nhã. Có đời nhà ai, nó
đem một vòng hoa tết toàn bằng những cánh thơm nhất,
đẹp nhất mà đeo vào hai bên trán đây những lông-lá của
thằng đầu lừa kia. Thật là uồng-phí cả vòng hoa! Đến ngay
những hạt sương đọng ở các đầu mầm đầu nụ ta thường
thầy tròn sáng như những hạt trai ở các xứ phương đông;
nay cũng thầy mập-mờ rơm-rớm ở trên nhỉ những
cánh hoa xinh-dep kia, tướng chừng nhí hoa cũng phái
tui mình mà rơi lụy. Khi ta đã mắng cho thậm tệ và giảng-
giải cho nó nghe hết nhẽ phái trái, khi nó đã nhận lỗi và
xin lỗi với ta một cách hiền-lành và quy-lụy, khi bây giờ
ta mới lại hỏi xin thằng bé, thì lập-tức nó đã nhận nhời
cho ta ngay, lại sai tiên-nữ mang ngay thằng bé đèn tận
chỗ giường ta ngủ. Bây giờ ta đã được thằng bé rồi, ta
mới muôn giải mê cho nó. Vậy thì, thằng Púc xinh-xắn
của ta ơi, người khá cát cái đầu lừa ở trên đầu thằng thợ
kia đi, để cho khi nó tĩnh ngủ dậy, nó có thể về thành
A-ten được, mà bao những sự xảy ra trong đêm nay, nó

sẽ tưởng như những sự trông thấy trong một giấc chiêm-bao kỳ-quoái. Nay giờ thì ta hãy bắt đầu giải mê cho Chúa-tiên đã.

(Đi lại gần nàng Ti-tan).

Úm-ba-la, Úm-ba-la !
 Xưa sao thì lại thè mà đổi thay !
 Mau-mau tình giấc mê-say,
 Cảnh đời lại thấy thẳng-ngay rõ-ràng !
 Dựa này ở nụ thân Diane,
 Chứa cho tình nụ tiêu-tan vê trời !

Thôi dậy đi, nàng Ti-tan của ta ơi : dậy đi thôi,
 bà Hoàng !

Ti-TAN, tình dậy và nhìn thấy O-bé-ron. — Kìa mình !
 — Tôi vừa mơ thấy một chuyện lạ-kỳ quá đi mất thôi.
 Hình như trong giấc mơ, tôi vừa mới yêu một con lừa.

O-BÉ-RON, chí Bô-tom. — Phải, người yêu của bà
 Hoàng đây.

Ti-TAN. — Chết nỗi ! làm sao lại có những sự lầm-lẫn
 lạ-kỳ như thè được ? làm sao mà tôi đã yêu được cái
 thẳng đầu lừa khá-ô kia trong giấc mộng ?

O-BÉ-RON. — Thôi, bà hãy cứ im lặng-lặng một phút.
 U-binh kia, tháo cái đầu lừa của thẳng này ra. — Còn
 bà, gọi những tiên-nữ biết đàn-hát đèn dây mà gảy một
 bài đàn du cho năm đứa này ngủ một giấc rõ say, say
 hơn giấc ngủ hăng ngày của mọi người !

Ti-TAN. — Nhạc-nữ ! Nhạc-nữ ! mau-mau đèn gảy một
 bài đàn rút êm-ái mà du cho những người này ngủ
 rõ say.

Púc, tháo cái đầu lừa của Bô-tom-ra — Thế này
 để đèn khi mày thức dậy mày sẽ nhìn đời bằng hai
 con mắt của một thẳng ngốc, nghĩa là hai con mắt của
 mày xưa nay.

O-BÉ-RON. — Bắt đâu khởi nhạc đi thôi! (*Có tiếng nhạc deu-deu nghe buôn ngù*). Bà lại đây, đưa tay cho tôi, rồi đòi ta cùng nắm tay nhau mà nhảy làm rung-động chỗ đất này cho bọn thiêu-niên kia phái thíc giác dậy. Bây giờ thì hai ta đã hòa-hảo với nhau rồi; đèn tôi ngày mai, vào giữa canh ba, chúng ta sẽ cùng nhau nhảy những điệu đàn rực-rỡ và long-trọng ở trong dinh Quận-công Tê-di, chúng ta sẽ cùng mang phúc vào nhà Quận-công để cho sau này Quận-công được dòng con lăm cháu, đời-dời sung-sướng. Rồi hai cặp nhân-tình này cũng sẽ có mặt đồng-dủ ở trong dinh, đám cưới quận-công sẽ là cuộc vui-vé chung cho hêt cả mọi người.

PÚC. — Đại-vương ơi, hãy lắng tai
Nghe con chim sáng hát dài trong cây

O-BÉ-RON. — Bà ơi, bà khá lại đây
Cánh đêm vui-vé đèn nay sắp tàn
Cùng nhau mây bước diu-dàng
Lân theo bóng tôi mơ-màng nhảy chơi
Đôi ta được cái nhẹ người
Xung quanh thê-giới ta thời lê-la
Đi nhanh gấp mây Hằng-Nga
Suốt đêm lân mãi chưa qua một vòng.

TÍ-TÂN. — Ông đi tôi cũng đi cùng
Nhờ ông giảng hộ giác mộng đêm nay
Sự đâu quái-lạ lầm thay!
Cớ sao tôi lại nằm đây ngủ khì
Nằm bên một lũ nam-nhi
Đè ông bắt được tôi thì hổ-người.

(Đi ra hết)

(Tê-di, É-di, Hiệp-lai và người hâu vào)

TÊ-DI. — Này, có ai đó, đi tìm ngày người giữ khu rừng này, vì buổi lễ thân mùa xuân, đêm tháng năm, đã xong rồi. Dương lúc đêm chưa tàn hẳn, trời hây còn tôi sâm-sâm, ta muôn cho người yêu của ta được nghe tiếng cá đàn chó xúa trong rừng rút hay. — Ai đó! đem thả hết

cá chó vào trong núi, mau! mau! Thang này, chạy ngay đi tìm người giữ rừng như ta đã bảo. Nàng Hiệp-lai của ta ơi, bây giờ hai ta cùng nhau trèo lên đỉnh núi, nàng sẽ được nghe tiếng chó xua ở dưới chân hòa lẫn với những tiếng vang ở sườn núi, hợp thành một bài đàn nghe rứt vui tai.

HIEP-LAI. — Thiệp còn nhớ khi xưa đã có một lần đi với Ách-cun và Cát-mú (1) cả hai người cùng đi săn gấu ở trong một quang rừng xứ Crête, đêm theo một đàn chó giông xứ Sparte: chưa bao giờ thiệp có từng được nghe những tiếng lả-lùng như vậy. Tiếng vang ở các rừng dưa ra, ở trên không dưa xuông, ở các suối nước ném lại, ở khắp mọi nơi dồn về, đều chộn lẩn với nhau hợp thành như một tiếng, thật là những tiếng i-oảng sai hết cả luật-pháp âm-nhạc, mà lạ là tai thiệp chưa bao giờ được nghe một tiếng lộn-sộn nào hay đèn như vậy.

TÈ-DI. — Đàn chó của ta này là giông Lacédémone mõm rộng, trên mình có nốt lâm-tâm, hai tai dài mà thông xuông, khi chạy hình như quét sương buỗi sáng sớm. Bốn cẳng đưa vào trong, mỗi cẳng ở phía sau, trên bàn chân, lại có một túm lông như chân loài bò-giông xứ Thessalie vậy. Nó chạy không được nhanh lắm, nhưng tiếng kêu cả đàn khác nào như tiếng một lũ chuông hợp cung, tiếng con này hợp với tiếng con kia, cứ thế mà nối nhau dài mãi ra, nghe rứt hay. Ở các thành Crête, Sparte, hoặc ở xứ Thessalie, người ta thường được nghe những tiếng đó lại đi kèm thêm mấy giọng kèn săn vào thì thật là hay vô cùng. Chỉ trong giây lát nàng sẽ được nghe tiếng ây hay là chửng nào. Nhưng kia, người hay tiên nào nắm kia vậy?

È-DI. — Bảm Quận-công, đứa nằm đây chính là con gái tôi. Anh này là anh Ly-san, anh kia là anh Đô-miết, lại đây là nàng Ái-liên, con gái ông già Nê-đa. Tôi thật

(1) Cadmus là tên một người xứ Phénicie, tục truyền lại rằng chính ông là thủy-tổ thành Thèbes ở xứ Béotie.

lây làm lạ quá, không hiểu làm sao bọn thiêu-niên này kéo cá đèn dây nambre ngũ là nghĩa gì.

TÊ-DI. — Ta đoán chừng là hôm nay, chúng nó dậy rứt sớm, cùng nhau đi hái hòa xuân như mọi người, lại nhân biết ta sẽ cưới nàng Hiệp-lai hôm nay, nên muôn tụ-hop cá ó chồ này để làm tăng vẻ long-thọng đám-cưới của ta. Mà nay, È-di, ta vừa nhớ lại, có phải chính hôm nay là ngày nàng Ái-minh con gái người, phải trả-lời cho người biết về sự hòn-nhân nàng quyết-định thè nào, có phải chăng?

È-DI. — Bầm quận-công, chính là ngày hôm nay.

TÊ-DI. — Người khá truyền cho lính săn của ta thói một hối kén săn, đánh thức bọn thiêu-niên này dậy.

(Đỗ-miệt, Ly-san, Ái-minh và Ái-liên cùng sức tình giacr và đứng dậy).

TÊ-DI. — Ta chào mây người ánh èm bạn trẻ: ngày lễ thánh Va-lăng-tanh (1) qua đã lâu rồi. Chim uyên với chim ương trong rừng phái đợi mãi đèn hôm nay mới hòa-hảo với nhau và thành đôi thành lứa ư? Sao mà chậm thè?

LY-SAN. — Xin Quận-công sá lôi cho chúng tôi.

TÊ-DI. — Ta mời hai người cứ đứng cá đây mà nói chuyện cho ta nghe. Vốn ta biết hai người là hai người cùu-dịch nhau. Vì đâu mà hôm nay trông ra có vẻ hòa-thuận, bình như bao nhiêu môi thâm thù đã quên hết cá. Chẳng có thè thì sao mà lại nằm ngủ gần nhau, không sợ có sự phản-phúc của người nằm bên cạnh?

(1) Ngày lễ Saint Valentin. — Người ta tin rằng ngày lễ thánh Valentin, tức là hôm 14 février, là ngày các thức chim làm tổ. Người ta lại tin rằng sáng sớm ngày hôm đó, nêu hai người giao gác nhau, thì chỉ trong ít lâu sẽ lấy nhau làm vợ chồng. Ngày lễ thánh Valentin, cũng tương-tự ngày hội Lupercales ở La-mã (Rome) dời xưa, cũng xuất-xát vào ngày tháng đó. Ngày lễ Lupercales tức là ngày lễ thần Lupercus, là vị thần che-chở cho các đàn cừu khỏi phải cái họa chồ sói ăn thịt.

LÝ-SAN. — Bẩm Quận-công, chính tôi cũng còn đang sững-sốt không hiểu rõ làm sao mà trả-lời ngay ngài được. Hiện nay tôi hay còn thây tinh-thân lao-đao như người mê ngủ. Núra mê, nứa tinh, tôi đèn dày bắng cách thê nào, thật tình bấy giờ tôi cũng không nói được. Tôi nghĩ rằng — mà tôi muôn nghĩ cho ra sự thực làm sao để thưa lại ngài nghe... phải rồi, bấy giờ tôi nhớ ra rồi... tôi nhớ rõ-ràng rằng tôi đi cùng với nàng Ái-minh-lại chở này. Ý hai chúng tôi muôn đi ra khỏi thành A-ten, tròn ở một nơi nào để cho đạo hình-luật cũ thành ấy không thi-hành đèn minh được.

Ê-DI. — Thiết nghĩ Quận-công nghe nói đã rõ-ràng tưống-tận, vậy tôi xin Quận-công khép tội ngay tinh này mà cho thi-hành đạo luật kia. Cá hai đứa nó muôn mang nhau tròn đi, thê nghĩa là chúng nó muôn lừa-đảo không nhũng một mình tôi mà cả anh Đô-miệt nữa. Phải, anh Đô-miệt ạ, thằng nọ thì muôn lừa anh mà lấy môt vợ của anh đi; con kia lại muôn gạt tôi mà làm cho tôi không giữ được lời hứa sẽ đem già nó cho anh làm vợ.

ĐÔ-MIỆT. — Dạ bẩm Quận-công, tôi sờ-dĩ biết được anh Lý-san và nàng Ái-minh cùng dắt nhau vào rừng và có ý muôn tròn đi, là nhờ có nàng Ái-liên mách-báo. Tôi đúng-dùng đi theo hai người bởi vì khi bấy giờ tôi như điên như dại, mà nàng Ái-liên thì cũng điên-dại vì tôi mà đi theo tôi... Nhưng, bẩm Quận-công, tôi thật không biết vì có một cái mảnh-lực gì xui-khiên (chắc hẳn có nhũng vị thần-tiên trên trời phù-hộ cho mới được như vậy) khiên nên cái tình của tôi đối với nàng Ái-minh đang lúc bồng-bột sôi-nỗi bồng cháy tan ra như đám tuyêt. Bấy giờ tôi có ngôi mà cô hôi-tưởng lại cái tình đó, thì thây nó cũng lặt-vặt nhám-nhí không khác gì cái lòng ham-mê đố-choi trong giây lát của lù trè-con bé-dại. Ngày nay, trong lòng tôi chỉ còn yêu, chỉ còn thờ có mỗi một người, duy có người ấy có thê khiên cho tôi nhìn thây mà vui lòng được. Người ấy là nàng Ái-liên. Bẩm Quận-công, khi tôi còn chưa tròng thây nàng Ái-minh bao giờ, tôi đã có hối nàng Ái-liên rồi, rồi không biết tôi mắc

phái chúng điên-dại làm sao, bỗng sinh ra chán nản, mãi đèn hôm nay tôi mới khỏi được chúng điên-dại kia, mà lại biết quay đầu trở về với người cũ. Từ nay trở đi thì tôi chỉ còn yêu có một mình nàng Ái-liên, tôi sung-sướng hay tôi buồn-bực cũng chỉ vì nàng, lòng tôi sẽ giữ được mãi-mãi như thế này cho đèn chêt cũng không thay đổi nữa.

TÊ-DI. — Nếu vậy thì cặp nào đi cặp này, còn gì bằng! Bởi người gặp ta đây mới lại càng hay! Đợi lát nữa, người sẽ kể đâu-đuối câu chuyện kỳ-dị ấy cho ta nghe. Người É-di kia, phen này ta sẽ không đợi người nói gì, mà làm một điều sẽ hợp vào với ý-muôn của người. Hai cặp thiêu-nhiên này, chắc nữa sẽ cưới nhau trong nhà-thờ cùng một lúc với hai chúng ta. Một giờ đã lên cao quá rồi, vậy ta đành bỏ cuộc săn-bắn sáng ngày hôm nay. Chúng ta sắp hàng ba cùng nhau quay cả về thành A-ten. Ba đám cưới luôn một lúc, thế mới thật là một cuộc vui linh-đình long-trọng! Nàng Hiệp-lại ơi, ta đi chừ.

(Tê-di và Hiệp-lai ra, người hầu theo ra).

ĐÔ-MIỆT. — Bao những sự ta trông thấy đây nó phảng-phất mờ-mịt, khác nǎo một dãy núi liên mây ở chân trời xa-tít.

ÁI-MINH. — Đôi với tôi thì hình như mắt tôi còn đang lim-dim ngủ mà trông thấy mọi sự vật, bởi vậy nên vật gì tôi trông cũng thấy một hóa hai, rô-rít mờ-mịt cả.

ÁI-LIỀN. — Em cũng như chị, mắt em trông thấy anh Đô-miệt như một vật quí-báu của em, mà lại không phải là của em.

ĐÔ-MIỆT. — Hiện lúc này chúng ta cùng chưa chắc hẳn được là đã tỉnh rồi hay còn đang mê ngủ. Đôi với tôi thì hình như chúng ta hai còn đang ngủ, đang sống ở trong một giấc mộng. Có phái thật là vừa rồi Quận-công có đèn dây roi ngài lại truyền cho chúng ta cùng đi theo ngài phái không?

ÁI-MINH. — Điều gì chừ diêu ây thì không nhầm được, vì có mặt cả cha tôi nữa.

ÁI-LIỀN. — Lại có cả nàng Hiệp-lai nữa.

LY-SAN. — Quận-công quả là có truyền cho chúng ta cùng đi theo ngài về nhà thờ.

BÔ-MIỆT. — Nếu vậy thì chúng ta không mê ngủ nữa rồi. Ta khá cùng nhau đi theo ngài ngay, dọc đường ta sẽ kể lại với nhau những truyện li-kỳ đã mơ-mộng thây.

(Cùng ra cá).

(*Khi bدن người dâ ra, Bđ-tđm sực tinh dây*).

BÔ-TĐM. — Khi nào đèn lượt tôi, xin các anh em cứ gọi, tôi xin trả lời ngay. Bao giờ Tích-bè nói : Hỡi anh Bi-gam rứt sinh-trai của em ơi ! ây tức là lượt tôi đã đèn. Kìa nhưng mà có ai đó không ? — Anh Quỳnh ơi ! Anh Phúc chả ông thói híra ơi ! Anh Sỉ-núc hàn nỗi ơi ! Anh Sa-tà-viên ơi ! chơi só nhau thật ! Tụi họ kéo cá nhau đi chỗ khác, để mặc ta nằm ngủ một mình ở đây. Ta nằm ngủ, rồi trong giac ngủ ta mơ thây một chuyện lạ, mà thú vò cùng ! Ta nằm chiêm-bao... thật con người ta khôn-ngoan đèn đâu cũng không ai giảng được làm sao lại có chiêm-bao. Giac chiêm-bao của tôi này, ai mà dám tự-phụ giảng, được, phải ngủ như con lừa mới có cái tự-phụ đó. Mà lạ thật, chính trong giac chiêm-bao, ta là một con.... Không ! Thật quả là không ! không thể nào có ai giảng được giac chiêm-bao này. Rõ ràng ta là một con... mà đâu ta là một cái đầu... Thôi, nhưng mà con người ta phái ngông-cuồng thê nào mới mong nói rõ được ta là thê nào ở trong giac chiêm-bao này. Thật là một giac mê di-kỳ, một sự lạ mắt người chưa bao giờ từng nghe thây, tai người chưa bao giờ từng trông thây, tay người chưa bao giờ từng ném thây, miệng người chưa bao giờ từng to-tướng đèn, lòng người chưa bao giờ từng mồ-lá ra được. Ta muôn đi tìm ngay anh Quỳnh nhờ anh ây làm cho một bài hát về giac mộng này. Bài hát đó ta sẽ đặt tên là : *Giac mộng của chú Bđ-tđm*, vì quả là một giac mộng không đâu không đuôi, không nắp không đáy, rỗng tuếch như một cái ống. Ta sẽ đem

ra hát trước mặt Quận-công, vào đoạn cuối tàn kịch, mà có lẽ ta đem ra hát ngay ở sau lúc nàng Tích-bè chêt nhir thê lại làm vui thêm tàn kịch.

(Bô-tôm ra).

LỐP II

*Trong nhà người Quỳnh, ở thành A-ten.
Quỳnh, Phúc, Sì-nao, Sa-tà-viên.*

QUỲNH. — Thê nào, các anh đã sai người lại nhà anh Bô-tôm chưa? Anh Bô-tôm đã về rồi hay chưa?

SA-TÀ-VIÊN. — Chẳng còn ai được tin-tức gì anh Bô-tôm nữa. Hắn là ma-quỷ đã kéo anh ấy đi đâu xa lăm rồi, điều ấy không còn ngờ gì nữa.

PHÚC. — Nếu anh Bô-tôm mà không về nữa thật thì tàn-kịch của chúng ta hỏng bét. Có phải không, anh Quỳnh, tàn-kịch của chúng ta không thê nào diễn được nữa?

QUỲNH. — Không thê nào diễn được nữa. Bởi vì tôi đồ ai tìm thấy trong khắp thành A-ten mỗi người nào khác có đủ tư-cách để đóng được vai Bi-gam.

PHÚC. — Chẳng còn người nào có đủ tư-cách nữa thật. Ai ai cũng phải công-nhận trong bọn họ thuyền ở thành A-ten thì anh Bô-tôm quả là người có tài-năng nhất.

QUỲNH. — Cái đó đã hắn đi rồi. Anh ấy lại là người bánh-giai, và thiệp với đàn-bà con-gái nhất, giọng nói nhẹ êm lạ.

PHÚC. — Anh cứ nói anh ấy là một người tài-năng hiêm có là đủ rồi, không cần phải nói về sự anh ấy thiệp với đàn-bà hay không, vì thật ra thì một người thiệp với đàn-bà phản nhiêu chí là một người đoảng, chẳng làm được việc gì! Tôi xin cầu Trời đừng cho tôi có cái tài-năng đó.

(Si-núc-vào).

Sỉ-núc. — Thúá các ngài, Quận-công vừa ở nhà thờ vè. Lại có hai ba cậu công-tử với hai ba cô tiểu-thư cũng kèt-hqn với nhau cùng một lúc với Quận-công. Giá sử các trò vui của chúng ta mà luyện-tập được hoàn-toàn, thì phen này cả lũ chúng ta đều được giàu-sang hiền-dat hêt.

Phúc. — Đáng tiếc thay cho cái diện-mạo khôi-ngô, cái thân-thé phoph-pháp của anh Bô-tôm. Thê là anh ây mắt toi một món hoa-lợi, ít ra là sáu xu một ngày trong suốt đời anh ây. Đáng ra, thê nào anh ây cũng được tiêu thêm mỗi ngày sáu xu. Nếu Quận-công mà không cho anh ây được món hoa-lợi là sáu xu một ngày để anh ây đóng vai Bi-gam thì xin cír đem đâu tội mà treo lên vì thật quá là tài anh ây đáng sáu xu một ngày, tôi bảo rằng vai Bi-gam anh ây đóng đáng sáu xu một ngày, nếu không được sáu xu một ngày, thì không thêm lây nứa chinh.

(Bô-tôm vào).

Bô-tôm. — Các «kép» đâu cá rỗi? Nào đâu là những ông bạn quý-hóa và tốt bụng của tôi?

Quỳnh. — Ây! anh Bô-tôm! Vui-vé thay là ngày hôm nay! sung-sướng thay là cái giờ này!

Bô-tôm. — Thura các ngài, xin các ngài hãy lắng tai, tôi xin kể cho các ngài nghe những câu chuyện rút li-kỷ... Nhưng hãy xin đừng ai hỏi tôi vìi là những câu chuyện gì, bởi vì nêu tôi nói ngay ra, thì các anh sẽ phải bảo tôi đây không phải là một người dân thành A-ten thật. Tuy vậy tôi cũng sẽ xin nỗi hêt, mắt tôi trông thấy những chuyện gì tôi xin kể lại đúng như vậy.

Quỳnh. — Anh Bô-tôm, chúng tôi xin lắng tai mà nghe anh.

Bô-tôm. — Tôi không nói nứa nhời với các anh về những chuyện đó. Tôi chỉ xin nói để các anh biết rằng Quận-công đã ăn-tiệc xong rồi. Vậy thì các anh em súra-

sang áo mũ cho chính-tê, râu thì buộc cho chắc-chắn, giấy thi tết giấy lụa mới cho rõ đẹp; rồi cùng nhau kéo cá đèn dinh Quận-công. Người nào nghĩ đèn vai của người này, chớ có nhăng-trí, vì tôi nói thật, bao nhiêu câu chuyện chi rút lại có một điều là tàn-kịch của chúng ta sẽ là cuộc tiêu-khiển được nhiều người ưa nhât. Lâm thời, bắt cứ lúc nào, quần-áo nàng Tích-bê ăn-mặc phải cho sạch-sẽ mà xin ai đóng vai Sư-tử thì chớ có gậm móng tay để thiên-hạ trông thấy lại tưởng nhầm là vuột sư-tử thật. Sau nữa, tôi lại còn xin các nhà tài-tử một điều này nữa, là chớ có ăn hành, ăn tỏi, vì hơi thở phái cho tinh-khiết. Nêu các anh em làm theo như lời tôi nói, thì thê nào chúng ta cũng được nghe những tiếng khen ngợi: Chà! tích-hát hay lạ! Thôi nói thê thôi, bây giờ thì chúng ta phải đi ngay.

(Đi ra cá).

HỘI THỨ NĂM

LỚP NHẤT

Dinh quận-công Tê-di.

Tê-di, Hiệp-lai, É-di, Phi-lốt, các nhà quý-phái v. v...

Hiệp-LAI. — Anh Tê-di ơi, mày cắp nhân-tinh này kể lại cho chúng ta nghe những chuyện kỳ-quái thật.

Tê-di. — Kỳ-quái đã đành, nhưng thật thì không chắc. Không bao giờ tôi có thể tin được những chuyện huyền-hoặc như có phép qui phép tiên đó. Trí-não con người ta khi mê nhau cũng như khi điên-dại thường hay nghĩ ra những chuyện thần-tiên quái-dản mà trí-não người khác lúc bình thường không nghĩ ra được mà cũng không sao hiểu được. Người điên, người mê gái và nhà thi-sĩ là ba thứ người chi sòng ở trong trí tưởng-tượng. Có kẻ thì nhìn chỗ nào cũng thấy toàn những ma-quỷ, quan-ôn, thiêt tướng xuồng ngay địa-ngục cũng không có nhiêu đèn thè, kẻ ày là

kẻ diên-dô. Người mê gái thì cũng như người điên, nhìn cô tây đèn cũng có thể trông ra trăng non trăng nà, đẹp-de như nàng Tây-thi vậy. Nhà thi-sĩ thì vì chung trí-não luôn-luôn sống ở một thê-giới rực-rỡ tự mình tưởng-tượng ra, bởi vậy hai con mắt ngược lên trời nhìn xuông đất lúc nào cũng trông thấy những vật kỳ-khôi người thường không trông thấy; những vật kỳ-khôi vô-hình ấy nhờ ó cái tài viết văn cũng thành hình rõ-ràng, cũng có tên gọi, cũng thành ra có cắn có đẽ. Một người giàu trí tưởng-tượng khi cảm thấy một cái tình vui-vé, tức thì nghĩ ngay ra một động-vật khác mà lại có cái tình đó. Nêu giữa ban đêm, có sự gì làm cho phái sợ-hãi, thì mắt người đó nhìn một bụi cây cũng có thể trông ngay ra hình-thù dữ-tợn một con gấu sắp chạy lại vô-mình !

HỆP-LAI. — Anh nói thê cũng phái nhưng mà những chuyện họ kể lại cho chúng ta nghe... chỉ có trong một đêm hôm nay mà trí-não tâm-tính họ thay đổi một cách lạ-kỳ nhanh-chóng... dấu cho họ có giàu trí tưởng-tượng đi nữa, sự thay đổi kia tuy ta không hiểu rõ duyên-do vì đâu nhưng ta cũng phải nhận là một sự có thực, một sự biến-hóa lạ-lùng ở đời này ít khi nghe thấy.

(Ly-san, Đô-miệt, Ái-minh và Ái-liên vào).

TÊ-DI. — Hai cặp nhân-tình ấy đã đèn dày, trông họ sot-sắng và vui-vé vô cùng. — Các bạn trẻ kia, ta chúc các người trong lòng luôn-luôn vui-vé, cuộc yêu thương còn được nhiều ngày sung-sướng.

LY-SAN. — Chúng tôi xin chúc cho cuộc tình-ái của Quận-công được lâu-dài vinh-viễn mà lại còn sung-sướng hơn chúng tôi nhiều, xin chúc cho cái gia-thât của Quận-công được sáng-sủa tươi-cười, cuộc yên-ám vui-choi quanh năm ngày tháng.

TÊ-DI. — Yên-tiệc vừa xong, còn phải chờ ba giờ đồng-hô nữa chúng ta mới được phi-lòng ao-trớc bây lâu nay, từ lúc này đèn lúc đó khác nào như một thê-ký. Âu là ta phải bầy ra trò gì vui-vui cho đỡ cái nóng ruột đợi-chờ. Nào

thứ xem có điệu khiêu-vũ nào là hay nhất, vui nhât? Gã cai-quán việc khánh-tiết trong bān-dinh đâu rồi? Ta muôn hỏi xem hắn đã dự-dịnh cuộc tiêu-khiến gì? Trong lúc đợi-chờ nóng lòng sôi ruột này, già-sứ có tân hài-kịch nào hay đem ra diễn chơi, thì đúng quá. Người Phi-lôt đâu rồi, ai đi kêu người Phi-lôt lại đây cho ta.

Phi-lôt. — Bẩm Quận-công, tôi đây. Xin chờ lệnh ngài phán báo.

Tê-di. — Người có dự-dịnh diễn tân kịch nào chiêu hôm nay không? hay là người dự-dịnh một cuộc khiêu-vũ deo mặt nạ? Người định cho chơi những bài đàn gì? Người phải làm sao cho chúng ta quên được cái nóng ruột lúc này, nếu chẳng có cuộc tiêu-khiến gì rõ vui thì chúng ta buồn chêt mêt.

Phi-lôt. — Tôi xin dâng Quận-công xem tờ chương-trình các cuộc tiêu-khiến đã dự-dịnh tôi hôm nay để tùy ý ngài lựa-chọn.

(*Phi-lôt dâng một tờ giấy*).

Tê-di. — *Cuộc đại-chiến với giòng người-mình-ngựa,* (1) *đã dê một bài thơ sẽ có người hoàn-quan thành A-ten, vừa gảy đàn vừa ngâm.* — Cái này ta không thích: vì sự-tích này ta đã kè lại kỵ-càng cho người yêu của ta nghe rồi. Nàng đã hiểu rõ cái công-đức của người anh-hùng cái-thê có họ hàng với ta là Ách-cun rồi.

(Xem sang cuộc vui khác).

Cuộc thịnh-nộ của các nǚ-thân Ba-căng, trong cơn say rượu đã xé tan thân-thê nhà nhạc-sĩ xứ Thrace là Orphée ra cho hả giận, vì chàng tò ý lanh-dạm và khinh-miệt các nǚ-thân. — Tích này đã cũ rich rồi. Lần cuối-cùng ta đại-thắng ở thành Thèbes về ta đã xem diễn rồi.

(1) Tiếng tây gọi là Centaures.

(Xem sang cuộc vui khác).

Chín Nàng-thơ khóc thương Khoa-học vừa mới chèt trong một cảnh cõi-cùng rứt áo-não (1). — Bài thơ này thật ra chỉ là một bài phê-bình và công-kịch ý-tưởng người khác một cách cay-độc day-nghiền, đém ra hát trong dịp vui-vẻ này thì không hợp thời tí nào.

(Xem sang cuộc vui khác)

Một tân-kịch ngắn mà buồn iu-diу, diễn sự-tích chàng Bi-gam và người yêu của chàng là nàng Tich-bè, một tân-kịch vừa hài-hước vừa thám-dạm. — Vừa hài-hước vừa thám-dạm ! đã ngắn lại buồn iu-diу ! Thè thì cũng như nói nước đá hay là tuyêt mà lại nóng sôi lên sùng-sục. Làm thế nào mà hòa-hợp được những tính-cách trái phè nhau như vậy ?

PHI-LÔT. — Bẩm Quận-công, cả tân kịch chỉ có độ một chục câu, từ xưa đến nay tôi cũng chưa bao giờ có thày tân-kịch nào ngắn đến như thè ! Tuy vậy mà, bẩm Quận-công, mười câu hát kia vẫn còn tính-cách rườm-rà, lôi-thôi, khiên cho tân kịch đã ngắn quá mà vẫn là dài quá, ai xem cũng phải chán vì không được một câu nào có nghĩa lý, không được một người nào đóng ra hồn vai tuồng của mình. Tân kịch này lại là một tân thám-kịch vì đèn đoạn cuối thì chàng Bi-gam cầm gươm tự-sát. Tôi xin thú thật với ngài rằng hôm tôi được xem họ diễn thử một lần, tôi cõi bầm bụng nhịn cười mà sau cũng phải cười vui nước mắt ra vì trông thấy họ diễn tinh hát một cách ngô-nghê thái-quá.

TỀ-DI. — Tân kịch này có những ai đóng ?

PHI-LÔT. — Mày người thợ-thuyên vô-học, ngày thường làm những việc khó-nhọc ở trong thành phố A-ten, xưa nay chưa từng biết văn-chương hay kịch hát thè nào là hay là dở. Chỉ nhân hôm nay là ngày vui-mừng của Quận-công,

(1) Chỗ này nhà kịch-sĩ Thạc-sĩ-bia muôn nói cạnh tập thơ của ông Edmond Spenser nhau để là *The tears of the Muses*, Giọt lụy của các Nàng-thơ.

nên cũng có học mày câu tuồng để mong làm tôn được thêm vẻ long-trọng tiệc hôn sinh của Quận-công.

TÊ-DI. — Ta muôn xem diễn tân tuồng đó.

PHI-LÔT. — Bẩm Quận-công, tôi đã được xem diễn từ đầu đến cuỗi, thật là dở quá không đáng để Quận-công nhịp thây. Thiết tướng Quận-công chỉ nên cho diễn tân tuồng này, nếu Quận-công muốn tìm cái tiêu-khiển không phải ở trong kịch-hát, mà là ở trong cái vụng-về của mày kẻ dốt-nát, tuy rằng dốt-nát vụng-về nhưng có làm lòng thành-thực muôn cô gắng làm trò vui hâu Quận-công xem.

TÊ-DI. — Ta m ôn xem diễn tân tuồng đó. Phẩm chưng những kẻ dốt-nát, thành-thực đã đem dáng, đem hiền cái-gi thì trong cái đó bao giờ cũng có cái hay. Người khai truyền cho họ lại diễn ngay. Xin mời các quý vị phu-nhân ngồi xuống trước mà đợi.

(Phi-lôt ra).

HỆP-LAI. — Em không ưa nhìn thây những người vô-duyên vụng-về lại cô gắng làm trò vui cho người khác xem. Không làm được mà cứ cô làm thì coi làm sao được?

TÊ-DI. — Nàng Hiệp-lai của ta ơi, nàng đã chắc đâu được rằng họ có làm mà không làm được!

HỆP-LAI. — Em vừa nghe người Phi-lôt nói rằng bọn họ này đóng trò không thể nào coi được.

TÊ-DI. — Nếu họ có làm những trò không thể nào coi được, thì ta cũng cứ cảm ơn họ, như thê họ càng phục ta là người đại-lượng. Ta nên lấy những cái nhảm-lối vụng-về của họ làm cái tiêu-khiển. Đã là người đại-lượng thì ta phải biết nhìn cái chân-giá của mọi sự ở trong tâm-lòng thành-thực của kẻ làm những sự đó, chứ không phải ở trong cái kêt-quá sự làm hoàn-toàn hay không. Ta còn nhớ khi ta mới đèn nhảm chức ở quận này, mày nhà tai-mắt trong quận có dù nhau đọc mày bài chúc-tử làm rút công-trinh để chúc-tụng ta. Những bài chúc-tử đó có những câu lên bồng xuồng chìm dài dằng-dặc, ta thay có kẻ dương đọc, còn ở giữa câu, bồng tung-hứng dừng

lại, tay thì run lên đây-đấy, mặt thì tái mét, hối thi ngọng lưu lại, không làm sao đọc nót được hết cả bài nữa, vì cảm-động và sợ-hãi quá. Ày thè mà ta rứt lây làm vui lòng: cái rụt-rẽ, cái tung-hứng của người đọc chúc-tứ kia, thật là câu chúc-tụng làm vui lòng cho ta nhất. Nhìn cái vẻ kính-cẩn khép-nép của họ, ta cũng hiểu được lòng họ một cách rõ-ràng như khi ta nghe một kẻ có tài hùng-biệt đọc diễn-ăn bằng một giọng to-tát đường-hoàng không có chút gì vâp-váp. Đời với ta thì một người mộc-mạc quê-mùa đều đâu, miễn là có tâm-lòng thành-thực kính-cẩn, đâu rằng người ấy không nói gì, ta cũng nghe được thày tinh-tứ người ấy diễn ra còn rõ-rệt cảm-động hơn là những lời văn-hoa got-rúa của kẻ xảo ngông.

Phi-côt, vê. — Bầm Quận-công, người hát bài giáo-dâu đã đứng đợi sẵn ngoài kia, chỉ còn chờ lệnh Quận-công nữa thôi.

Tề-đi. — Vậy thì cho người đó bắt đầu vào hát đi!

(Kèn trống).

Quỳnh vào, để đọc bài giáo-dâu. — Nêu tích hát của chúng tôi có không làm được hài lòng quý-ông quý-bà, thì cũng là chúng tôi đã tận-tâm tận-lực mới làm được như thè. Bởi vậy cho nên tôi xin quý-ông quý-bà tin cho rằng chúng tôi dèn diễn tích hát này không phải là dèn dè làm buồn quý-ông quý-bà, mà trái lại, là chúng tôi có lòng sô-sảng cõ-gắng làm một cuộc tiêu-khiên hẫu quý-ông quý-bà. Cái mục-đích của chúng tôi bắt đầu xin phải nói là như vậy. Vậy thì xin quý-ông quý-bà biết cho rằng, nêu chúng tôi dèn đây chỉ là dè làm cho quý-ông quý-bà buồn, thì chúng tôi không dèn đây làm gì. Cái mục-đích đích-thực của chúng tôi là làm trò vui hẫu quý-ông quý-bà, ây đó, chính cái mục-đích đích-thực của chúng tôi là thè đó. — Chúng tôi dèn đây đâu phải là dè mang cái buồn cái phiền lại' cho quý-ông quý-bà. — Các nhà tài-tứ đã đứng chờ đồng-đủ cả ở gần đây, quý-ông quý-bà cứ nhìn họ đóng trò sẽ hiểu rõ những điều mà xem ra quý-ông quý-bà còn cần phải hiểu.

TẾ-DI. — Tay tài-tử này cũng còn được cái hay là không nói dài dòng văn-tự.

LY-SAN. — Hắn đọc bài giáo-dẫu của hắn như đọc một bài tấu-mã, đọc luôn một hơi không nghỉ chõ nào. Bẩm Quận-công, đó cũng là một bài học hay cho những kẻ hay nói nhiều: nói nhiều chẳng làm gì, nói ít mà có nghĩa-lý, ây mới là nói.

HUỆ-LAI. — Thật rú thi hắn đọc bài giáo-dẫu của hắn cũng như 'một thằng bé-coni thói bậy-bạ vào một chiếc sáo. Thằng bé con thói sáo cũng ra âm, nhưng mà chẳng ra điệu ra dịp gì cả.

TẾ-DI. — Tôi thì muốn ví bài giáo-dẫu của hắn như một cái giây xích rồi lung-tung, nắc nào nắc ây vẫn dù cá, nhưng chẳng ai biết đường nào mà lân mò xem được đầu-đuôi nó nỉ nhau ra làm sao. Người đóng trò sau hắn là ai vậy ?

(*Bi-gam, Tich-bè, Bức-tường, Ánh-sáng-giăng và con Sư-tử vao*).

GIÁO-ĐẦU. — Thưa các ngài, cũng có lẽ thoát nhìn tân kinh này các ngài phải lây làm ngạc-nhiên; các ngài ngạc-nhiên cũng là phải nhưng rõi các ngài sẽ cứ dần-dần hiểu rõ hết đầu-đuôi câu chuyện. Hoặc giả các ngài muôn vội biệt trước, thì đây tôi xin nói: người này là chàng Bi-gam, cô tiểu-thư nhân-sắc này là nàng Tich-bè đã hắn đi rồi. Cái anh chàng minh-máy trát đầy những vôi, dát và rẽ rách kia làm tiêu-biểu bức tường khá-đó nó ngăn đôi cặp nhân-tình này. Đáng thương thay ! hai người niêng-thiều yêu nhau nồng-nàn mà không được gần-gui nhau, chỉ nói được với nhau mây câu âu-yêm qua một lỗ hổng ở tường ; điều này cũng đừng ai nên lây làm lạ. Lại còn anh chàng kia nữa, một tay cầm một ngọn đèn, một tay nữa dắt một con chó và ôm một bó cùi, như thè dé làm tiêu-biểu Ánh-sáng-giăng. Nếu quý-ông quý-bà muôn hiểu rõ hơn thì tôi xin nói để quý-ông quý-bà rõ : nguyên là cặp nhân-tình này những đêm sáng giăng thường vẫn

tự-do hẹn-hò nhau dến lăng vua Ngô để tình-tự. Con vật dữ-lợn này vốn gọi tên là con Sư-tử. Một hôm giữa đêm tối-tăm, nàng Tích-bè y lời hẹn lại tìm người yêu của nàng, bỗng nghe thây con vật này gầm lên một tiếng, nàng hốt-hoảng lùi lại rồi chạy được, nhưng trong khi chạy, nàng bỏ rơi giữa đường cái khăn quàng cổ của nàng. Con Sư-tử miệng đầy những máu, cắn vào cái khăn quàng cổ đó một cái làm vảy máu cái khăn. Từ đó chàng Bi-gam chạy dến, người chàng cao-lớn và xinh-dẹp, chàng trông ngay thây cái khăn của người yêu rất chung-tình của chàng có vảy máu. Không còn bàn gì nữa, chàng rút ngay thanh gươm mă-lâu của chàng ra, cái thanh gươm độc-địa phũ-phàng đáng ghét kia, mà đâm thẳng một nhát rút mạnh-bạo vào giữa tâm-lòng mạnh-bạo của chàng, làm cho máu đó chảy ra sùng-sục. Nàng Tích-bè đứng nấp ở dưới một bụi dâu, chạy ra, rút thanh gươm ở ngực chàng ra, rồi cũng chết nốt. Còn những vai khác như các anh dây, đóng vai Sư-tử, vai Ánh-sáng-giăng, vai Bức-tường, vai hai người tình-nhân, xin các anh còn ở chỗ này từ là ở trên sân-khau thì cứ hát dọc hát ngang, theo cho đúng thứ tự trước sau mà hát.

(Các tài-tử di ra cù, chi cùn Bức-tường ở lại).

TÈ-ĐI. — Nếu con Sư-tử mà cũng nói, cũng hát thì ta lạ quá.

ĐÒ-MƯỜI. — Bấm Quần-công, kè ra cùng chàng có gì là lạ : những thằng ngu-ngốc như lừa còn nói được, thì con Sư-tử cũng nói được là lẽ thường.

BỨC-TƯỜNG. — CÙng trong đoạn hát này, tôi vốn tên là Si-nao lại làm tiêu-biểu một bức-tường, mà bức-tường này tôi mong rằng quý-ông quý-bà sẵn lòng tin giùm cho là một bức-tường thật, một bức-tường có một lỗ hổng hay một chỗ lở, chính là nơi hai người tình-nhân Bi-gam và Tích-bè thường sẽ hay lên tiếng mà kè-lé sự-tình với nhau. Những với những dắt tôi bôi lên mình đây, cùng với hòn đá tôi đeo ở đây để cho quý-ông quý-bà trông rõ rằng tôi chính là bức-tường đó : sự

thực là như vậy. Và đây, ở bên trái tôi, chính là cái lỗ hổng, cái chỗ lở, là nơi hai người tình-nhân trẻ tuổi rứt-rát kia sẽ đèn để mà chuyện-trò thi-thâm với nhau.

TÊ-DI. — À kia ! Chàng Bi-gam đã mon-men lại gần bức-tường rồi kia, chúng ta phải yên-lặng mà nghe !

BI-GAM. — Ôi đêm tôi gớm-ghê ! tôi đèn như mực ! Ôi đêm ! mỗi khi hết một ngày mắt ta lại trông thấy người, trăm lần như một. Ôi đêm ! Ôi đêm ! Ôi, ôi, than ôi ! ta lo rằng nàng Tích-bè của ta đã quên lời trước-hẹn ! Còn người kia, hối Tường, hối Tường êm-ái và đáng yêu kia ! hối Tường ai xây lên người để ngăn dời nhà cha nàng với nhà cha ta ! Người, Tường, ôi Tường ! ôi Tường êm-ái và đáng yêu kia ! người khá chỉ cho ta cái lỗ hổng của người để cho ta ghé một mắt vào mà nhìn sang bên kia được ! Ta cảm ơn người vô-cùng, hối Tường sẵn lòng giúp ta kia ! Tạ cái ơn hiêm có này, ta xin cầu Chúa-thần Du-bi-tê che-chở cho người được vĩnh-vàng bên-chặt ! (*Chàng ghé mắt nhìn qua cái lỗ*). Nhưng sao ta chẳng trông thấy gì cả ? Ta chẳng trông thấy nàng Tích-bè của ta đâu cả ? Ôi Tường độc-địa xâu-xa kia ! nhìn qua cái lỗ hổng của người ta chẳng được cái sung-sướng trông thấy người yêu của ta. Ta nguyên-rúa người ở từng viên đá một, vì người đã đánh lừa ta một cách độc-địa.

TÊ-DI. — Bức tường đã là một vật có cảm-giác, thì đáng lẽ ra phải lên tiếng nguyên-rúa lại mới là phải.

BI-GAM. — Thưa ngài, không. Thật ra thì không nên nguyên-rúa lại. — Đã đánh lừa ta một cách độc-địa, tức là câu cuối-cùng của chàng Bi-gam, nói xong câu này là đèn lượt nàng Tích-bè rồi. Vậy thì bây giờ nàng Tích-bè phải ra mặt rồi, tôi ghé mắt nhìn qua bức-tường mà đợi nàng đèn. Rồi các ngài sẽ trông thấy rằng mọi sự cứ tuân-tự mà đèn đúng răm-rắp như lời tôi nói. Quả thi nàng đã đèn đây kia rồi.

TÍCH-BÈ. — Hối Tường ! Đã nhiêu phen, người nghe thấy ta than-trách người sao nỡ ngăn dời chàng Bi-gam với

ta, để mỗi người một mặt; lại cũng đã nhiều phen ta ghé cặp môi dò thăm trên những viên đá của người mà hôn người, những viên đá đã gắn chặt vào người bằng vôi, cát và đẽ rách chộn lắn.

Bi-gam. — Mắt ta trông thấy một tiếng người nói. Ta muôn ghé lại gần bên cái lỗ hổng này để mà nhìn xem có thể nghe được thấy nét mặt của nàng Tích-bê hay không. — Em Tích-bê!

Tích-bê. — Người yêu của ta! anh là người yêu của em, em nghe hình như chính phái là anh rồi.

Bi-gam. — Em muôn nghe hình như là ai, tùy ý em. Anh chính là người yêu của em, và lòng anh đồi với em bao giờ cũng vẫn chung-tình chẳng kém gì lòng chàng Lê-an đồi với nàng E-ro thuở trước (1).

Tích-bê. — Thì lòng em đồi với anh cũng chung-tình như lòng nàng E-ro đồi với chàng Lê-an vậy, dù đèn chêt cũng không thay đổi.

Bi-gam. — Chàng Sê-phan đồi xưa cũng không chung-tình với nàng Bô-kích được như thê này.

Tích-bê. — Chàng Sê-phan đồi xưa chung-tình với nàng Bô-kích làm sao, thì em cũng chung-tình với anh làm vậy.

Bi-gam. — Em hãy hôn anh ngày một cái ở cái lỗ hổng của bức tường khà-đô này.

(1) Nàng È-ro (Héro) đồi xưa có người tình-nhân là Lê-an (Léandre). Chàng Lê-an đêm đêm phải bơi qua eo biển Hellespont mới giáp được mặt người yêu. Chàng thường bơi tự tinh Abydos sang tinh Sestos bến xứ Thrace là nơi nàng È-ro ở, nhưng một đêm gió bão chàng đuối sẩy bị thiệt mạng. Nàng È-ro biết vậy cũng nhảy xuống biển để cùng chêt với người yêu.

Chàng Sê-phan (Céphale) là con thân Hermès. Tuy được nữ-thần Aurora yêu, mà chàng chẳng ngã chí vẫn một lòng ăn ở thủy-chung với vợ là nàng Bô-kích (Procris).

TÍCH-BÊ. — Em có hôn là hôn cái lỗ tường hông, đâu phái là được hôn cắp môi của anh.

BÌ-GAM. — Em có muôn lại với anh chòe nữa ở lăng vua Ngô không?

TÍCH-BÊ. — Anh đã hẹn thì em đi ngay từ bây giờ, đâu là sông chèt em cũng đi.

BÚC-TƯỜNG. — Tôi đây là Búc-tường, nhưng vai Búc-tường đèn chõ này là hết rồi; tôi đóng vai Búc-tường đèn đây là đủ rồi, vậy thì Búc-tường xin đi.

(Búc-tường, Bi-gam và Tích-bê cùng ra).

TẾ-DI. — Thê là bây giờ búc tường ngăn đời cắp nhân-tình láng-giêng với nhau kia, đã dở mắt rồi.

ĐÔ-MIỆT. — Bám Quận-công, sự này tránh sao cho khỏi được, nêu những búc-tường chưa nghe thây lệnh truyền phá đó đã tự mình vội-vàng tuân lệnh ngay từ trước.

HỘP-LAI. — Trần-dời thiệp chưa từng nghe thây câu chuyện nào trướng tai bằng câu chuyện này.

TẾ-DI. — Nàng nên biết rằng một tân-kịch muôn hay đèn đâu, chẳng qua cũng chỉ là trò đời mắt; mà một tân-kịch muôn dở đèn đâu, nếu ta biết tự đời ta, biết lấy trí tuường-tượng của ta mà tô-diếm cho nó đẹp thêm lên, thì tân-kịch đó cũng không phái là dở hẳn.

HỘP-LAI. — Trí tuường-tượng chàng nói đó là trí tuường-tượng của chàng, chứ đâu phái là trí tuường-tượng của những kẻ đang đóng trò kia.

TẾ-DI. — Nếu ta cứ tuường-tượng như ta cũng là họ, rồi ta lây cái tâm-lý của họ mà sét cái giá-trị của họ thì những kẻ đang đóng trò kia cũng có thể gọi là những tay tài-tử xuất-sắc lắm được. Nhưng mà kia, ta hãy nhìn hai con vật to-tuường đang lù-lù bò ra, một con là Mặt-Trăng, một con là con Sư-tử.

SUR-TƯ. — Thưa các quý-bà, các quý-bà vốn là những người dẽ cảm-dộng, có khi chỉ một con chuột nhắt bé-tẹo chạy thoảng vào trong phòng cũng đủ làm cho các quý-bà phái rùng mình sợ-hãi, chúng tôi e rằng các quý-bà trong thây mộ, con sur-tư ở đâu nhảy xô ra gầm kêu dữ-dội, thì các quý-bà đèn phai sờn-gáy rụng-dời. Bởi vậy tôi xin nói trước dẽ các quý-bà biết rằng tôi đây chí là người Sì-núc làm nghề thợ mộc, tôi không phái là một con sur-tư, đèn hung-tợt, tôi cũng không phái là một con sur-tư cái, vì nêu tôi đèn đây mà lại là một con sur-tư thật, hung-hăng muôn làm hại người, thì thật là tôi tìm vào chỗ chết của tôi.

TẾ-DI. — Con vật này hiền-lành và có lương-tâm lắm !

ĐÔ-MIỆT. — Bẩm Quận-Công, nói là một con vật thì từ thuở lọt-lòng ra, tôi chưa thày có con vật nào lại tốt bụng đèn thê này.

LÝ-SAN. — Con sur-tư này khôn-ngoan như một con cáo già vậy.

TẾ-DI. — Khôn-ngoan thật; đã khôn-ngoan như một con cáo già lại cẩn-thận khác nào một con ngỗng con.

ĐÔ-MIỆT. — Bẩm Quận-Công, không có như thê được. Bởi vì cái khôn-ngoan của nó không thê cắp cái cẩn-thận của nó đi, mà con cáo già kia vẫn cắp ngỗng con đi là thường.

TẾ-DI. — Ta cũng chắc được một điều là cái cẩn-thận của nó không thê cắp cái khôn-ngoan của nó đi, vì con ngỗng con không thê cắp con cáo già đi được, thê mới thật là lý-luận ! nhưng nổ cẩn-thận ta cũng hãy mặc nó mà nghe xem Mặt-trăng nói gì.

ÁNH-SÁNG-TRĂNG. — Thưa quý-ông, quý-bà, cái đèn tôi cầm đây là tiêu-biểu Mặt-trăng và hai cái sừng của Mặt-trăng.

ĐÔ-MIỆT. — Đáng ra hắn phải đeo sừng lên đầu mới là đúng.

TÊ-DI. — Chính là hắn làm tiêu-biểu vành trăng tròn, chứ không phải làm tiêu-biểu vành trăng khuyết. Bởi vậy cho nên hai cái sừng không để lộ ra, mà lại để lẩn vào trong vành trăng tròn.

ÁNH-SÁNG-TRĂNG. — Cái đèn này là tiêu-biểu Mặt-trăng và hai cái sừng của Mặt-trăng, còn tôi đây, cũng hình như một người đứng ở trong Mặt-trăng.

TÊ-DI. — Cái nhám này là cái nhám to nhất: vì đã nói thê thì đáng ra hắn phải chui đứng vào trong cái đèn mới là phải. Nếu không thì sao lại nói là người ở trong Mặt-trăng được?

ĐÔ-MIỆT. — Cho kẹo hắn cũng không dám chui vào đó vì có ngọn nến mà Quận-công trông hắn đã khác nào một túm rể khô rút dẽ bén lửa?

HỘI-LAI. — Thiệp chán cái Mặt-trăng quá rồi, chí mong chóng đổi sang lớp khác.

TÊ-DI. — Cứ xem cái cách ăn-nói láng-váng và có ý cẩn-thận này, thì mặt-trăng đã sắp tè rồi. Tuy vậy còn chưa dám sững-sợt chạy ngay đi vì nhiều lẽ, còn phải đợi giờ đi cho đúng.

LÝ-SAN. — Nói nốt đi, Mặt-trăng!

ÁNH-SÁNG-TRĂNG. — Tôi chí xia nói nốt một điều là xin quý-ông quý-bà nhận cho rằng cái đèn này là Mặt-trăng, tôi đây là người đứng ở trong mặt-trăng; bó cùi này là bó cùi của tôi và con chó đi theo tôi này cũng là con chó của tôi.

ĐÔ-MIỆT. — Ô! Nếu thê thì phải ở trong cái đèn hêt cả chừ, vì đã nói thê tức là người, bó cùi và con chó đều đứng cá ở trong Mặt-trăng. Nhưng kia, ta hãy láng-lặng: nàng Tích-bê đã ra kia.

TÍCH-BÈ. — Nay đây là lăng vua Ngô. Mà người yêu của ta đâu ?

SƯ-TÚ. — Hô ! (*Sư-tú rú lén, nàng Tích-bè chạy*).

ĐÔ-MIỆT. — Sư-tú gầm khá lầm !

TÊ-DI. — Nàng Tích-bè chạy được lầm !

HỆP-LAI. — Mặt-trăng sáng tò lầm ! Thật như thê, mặt-trăng chiếu sáng một cách chiếu người và được việc lầm.

TÊ-DI. — Sư-tú gầm sê như chuột, giỏi lầm !

ĐÔ-MIỆT. — Mà chàng Bi-gam đã lại ngay rồi.

LÝ-SAN. — Mảnh-sư cũng liên biên mêt.

BI-GAM. — Hỡi mặt-trăng êm-á ! Ta cảm-Ơn người chiếu sáng chặng khác mặt trời. Ta đa-tạ mặt trăng đã soi đường cho ta đi như một ngọn đèn sáng tò, bởi vì lòng ta chỉ những mong-chờ khi người chiếu cái ánh sáng dịu-dàng, vàng-vàng, trói-lợi của người xưởng đê mà được hưởng cái thú-vui nhìn mặt nàng Tích-bè là người yêu rút chung-tình của ta.

Nhưng dừng bước, ta nhìn... ôi ! ghê-gớm !

Nhin kỹ xem, đêng anh-hùng sâu thẳm !

Vật gì kia, khiên ta phải thât-kinh ?

Mắt ta hối ! Hiểu chặng thâu sự-tình ?

Có sao mà ra nồng-nỗi này được,

Người yêu ôi, sao mà anh vô-phuớc :

Đèn tim em chỉ thây tâm khăn em,

Rơi giữa đường lại dây máu nhá-nhem !

Lại đi thôi ! hối quý-thân độc-ác,

Tâm lụa đời cứ thắng tay xé toạc.

Giết ta đi ! chém ta đi ! Lại đi !

Chém giết đi ! cho ta chết một khi !

TÊ-DI. — Câu chuyện một người trai-trẻ vì tình yêu nồng-nàn mà đèn phải tự-sát này, có thể làm cho một người nghe phải cảm-động mà buồn được.

HÌNH-LAI. — Thật tình thiệp chẳng ưa gì tích hát này, mà thiệp cũng phải động lòng thương người xâu-sô đó.

Bi-GAM. — Hỡi Tao-Hóa ! Có sao người sinh ra giòng sư-tử làm gì ? Hỡi ôi ! ngày nay, con sư-tử độc-đia đê-hèn kia đã ăn thịt thịt người tình-nhân yêu-quý của ta, là người... không, không phải nữa, không phải là người bây-giờ nữa, chỉ là một người đời xưa có cái nhan-sắc xinh-tươi nhất, là một người nhan-sắc tuyệt-vời đã sống ở trên đời này đời xưa, đã biết yêu-thương nồng-nàn, đã biết ngang-cáp mắt đẹp lên trời đê mà nhìn ánh sáng nhạt nguyệt... Ngày nay, sự thê đã như vậy, vậy thì

Nước mắt hỡi ! Chảy đi thôi ! Chảy ra
Dàn-dua mắt, mà đắm tội hôn ta !
Gươm ta đâu cũng ra mà đâm thằng
Vào đáy lòng chàng Bi-gam thất vọng
Ngực bên trái chính là chỗ nên đâm
Chỗ bên trong trái tim đánh âm-âm.

(*Bi-gam tự đâm vào ngực*).

Thôi ta chêt ! Nay ta chêt ! Ta chêt !
Ta chêt rồi, xin nói mọi người biết.
Linh-hồn ta đâu còn ở đời này
Đã cao bay lên tận chín tùng mây.
Lưỡi ta hỡi, từ nay tắt chân-lý !
Trăng soi sáng cũng đủ rồi ! Vé nghi !
Thôi, ta chêt, từ nay thật là chêt !
Xin gửi lại mọi người câu vĩnh-biệt.

(*Bi-gam chêt. Ánh-sáng-trăng ra*).

ĐÔ-MIẾT. — Thê là hết cá chêt với « chèch ». Thằng này đáng thương cho nó một con « sì », vì là tay, « tháu-cáy » giỏi lắm.

LÝ-SAN. — Nêu nó đáng một con « sì », thì nó đã không chêt. Nó chêt rồi, thì nó chẳng đáng gì nữa cả.

TÈ-DI. — Giá có nhà giải-phẫu nào chữa giúp cho nó, thì nó cũng có thể sống lại được mà hoàn-hình một con lừa ngu-ngốc.

HỆP-LAI. — Làm thế nào mà lại thành ra mặt-trăng đi trước khi nàng Tích-bè đèn và tìm thấy tình-nhân của nàng ?

TÈ-DI. — Mặt-trăng đã đi mất rồi nhưng hây còn ánh sao trên giới, nàng Tích-bè còn có thể tìm thấy tình-nhân được. Kia, nàng Tích-bè đã ra kia, nàng sẽ đau-dớn một lúc rồi tân-kịch sê hêt.

(Tích-bè ra).

HỆP-LAI. — Thiệp nghĩ một anh chàng Bi-gam mà chỉ có như thế thì nàng Tích-bè cũng không cần phải dài giòng lắm, chỉ nói dăm ba câu là đủ.

ĐÔ-MIỆT. — Vai Bi-gam với vai Tích-bè vai nào đóng giỏi hơn, chúng ta hây nhìn kỹ, chỉ hơn nhau một tí-tí-tí bây giờ cũng là hơn rồi.

LÝ-SAN. — Tích-bè đã giương cặp mắt đẹp tim quanh-quất chàng Bi-gam rồi kia.

ĐÔ-MIỆT. — Nàng cũng đã sấp-sύa rên-rỉ và chu-chéo lên rồi: chúng ta hây lắng tai nghe.

TÍCH-BÈ. —

Tình-nhân hời, nằm ngủ đó hay sao ?
 Chêt rồi sao, mà im thịt ? Lê nào !
 Dậy đi chứ ánh Bi-gam yêu-quý !
 Nói em nghe, sao mà nằm im thê ? ..
 Chêt ! chêt rồi ! Rồi đây nằm có xanh
 Xé chùm lên hàng mắt đẹp của anh.

Bộ lông mày cong-cong, cái mũi dó,
 Cùng bộ má mâu hoa vàng rực-rỡ?
 Đã cao bay, từ nay đâu thây nữa?
 Khách đa-tinh ai đó! Khá khóc-than!
 Mắt chàng xưa xanh thăm tra cái lán.
 Nữ-hung-thân cũng mau-mau đèn cá
 Bàn tay trắng nõn-nà cùng vội-vã
 Đâm chém ta cho máu chảy xương rơi:
 Người yêu ta, nở cát đứt giây dời!
 Lười ta hối, chớ nói gì thêm nữa!
 Mũi gươm này vào ngực cho hêt nợ
 Hết nợ đời cay-đắng lăm ai ơi,
 Bạn-bè ơi, Tích-bè đã chết rồi.
 Thôi thê là từ nay Tích-bè chết
 Xin gửi lại mọi người câu vịnh-bié.

(Tích-bè chết).

TÈ-DÌ. — Thê là bây giờ Tích-bè cũng chết nốt, chỉ còn có ánh-sáng-trăng với con sư-tử để làm ma cho cả hai người.

BÔ-MIẾT. — Chính như thê, cả Birtc-tường cũng đi dura ma nữa.

BÔ-TÔM. — Không, thật quá là không thê như thê được, bởi vì Birtc-tường khi xưa ngăn đôi hai nhà của hai thân-phụ cập tình-nhân này đã đò mắt rồi. — Chúng tôi xin phép hỏi các ngài có muôn nghe thêm mây câu kêt-luận về tân kịch này, hay là xem hai người anh em chúng tôi cùng nhảy-múa một lúc theo điệu đàn khiêu-vũ của các dân-quê ở miên Bergame bên nước Ý?

TÈ-DÌ. — Không, không, đừng kêt-luận gì cả vì tân kịch của các người vừa đóng này không cần gì phải có ai bình-phẩm một cách ninh-nợt. Ta thí-dụ các người có không đóng trò được hoàn-toàn cũng không cần phải nói chưa

lỗi, vì nêu các vai chính đều chèt cả rồi thì hả-tát còn ai phái mặt thí-giờ để mà chê-bai ai nữa. Giả-sứ chính người viết ra tân-kịch này lại đóng vai Bi-gam, mà đèn lúc tự-tử lại lây dôi nít của nàng Tích-bè mà thắt cổ, thi thật là một tân bi-kịch tuyệt-hảo. Nhưng ta nói thí-dụ chơi như vậy, chứ tân-kịch của các người thật là hay lắm mà các người đóng trò cũng khéo cá. Vậy thí-giờ các người cho ta xem điệu khiêu-vũ xứ Bergame đi, còn bài kêt-luận thì cứ để đó, không cần phải đọc.

(Cuộc khiêu-vũ của một lữ nhà quê vừa nhảy vừa pha trò hέ).

Ta vừa nghe chuông đồng-hô lanh-lanh điểm mười hai tiếng. Giờ này gần như là giờ vui-vé hoan-lạc của các thiên-liên. Ta chắc rằng đêm hôm nay chúng ta còn thức khuấy lắm, đèn sáng ngày mai thè nào cũng phải ngủ bù mới lại sức. Tân kịch thô-lỗ này tuy vậy mà nó đã làm cho ta quên được cơn nóng ruột lúc nãy. Ta muôn các anh em thân-thích gần xa của ta đêm nào cũng vui-chơi thỏa-thích ròng-rã trong suốt mười lăm ngày, mỗi ngày ta nghỉ ra một cuộc tiêu-khiến khác, cứ như thè trong mười lăm ngày cho cuộc hòn-lẻ của chúng ta được thật là long-trọng.

(Mọi người đều ra).

PÚC VÀO. —

Giờ này là giờ mãnh-sư,
Rừng xanh lên tiếng âm-u kêu gầm.
Hồ lang bò tròn hang hầm,
Ngáp trăng đớp gió xúa rầm đêm thanh.
Giữa khi trong túp lêu tranh,
Người nồng-phu mệt nằm thỉnh ngáy khè.
Lò than cuội tắt gio loè,
Xa-xa cuội-vợ tiếng nghe hãi-hùng.

Tiếng áo nôm nhắc cùng người ôm
 Tâm vái dài cuộn dùm thây ma.....
 ... Đêm thanh này lúc hồn ma
 Tự trong mội tôi kéo ra từng đòn.
 Trên đường nghĩa-dịa lang-thang,
 Suốt ngày lắn-lút, nghênh-ngang lúc này.
 — Địa-tiên lũ chúng ta đây,
 Cùng nhẫn bóng tôi luyện-hay nhẹ-nhang.
 Chẳng ưa ánh mặt-trời vàng,
 Chỉ ưa những cánh mờ-màng ban đêm.
 Cánh đêm vắng-vé êm-dêm,
 Cùng nhau ta cô duỗi tìm cuộc vui.
 — Nhà này ta phải trông-coi.
 Dù còn chuột nhắt không chui được vào.
 Chúa ta đã dậy làm sao,
 Thị ta tuân-lệnh dám đâu trái lời.
 Cứa này quét-dọn hẳn-hoi,
 Để khi chúa đèn nó thời sạch bong.

(Púc, O-bé-ron, và Ti-tán vào, có người
 theo hầu, dang sau).

O-BÉ-RON. —

Ngọn đèn ngọn lửa dã tàn
 Bóng soi mờ-mịt trong gian nhà này.
 Tiên con, tiên nhớn vào đây
 Cùng nhau ta khá vui-vầy nhảy chơi
 Nhưng mà nhảy sê-sê thôi
 Như con chim chích khi rời cành tre.
 Bài này ta hát lảng nghe
 Rồi cùng hát lại một khi dịp-dàng
 Miệng ca chanh nhảy nhẹ-nhang
 Điệu ca rộn-riп ta càng nhảy nhanh.

TI-TÂN. —

Bài này hãy học thuộc lòng
 Miệng ca chanh nhảy phải cùng ăn nhau
 Đừng quên điểm dịp từng câu
 Cầm tay ta khai bắt đầu xướng ca
 Nhảy cho xứng vẻ tiên-nga
 Đề mà gọi phúc vào nhà Quan-công.

(Hát và nhảy múa)

O-BÉ-RON. —

Từ nay đèn lúc bình-minh
 Các tiên đều phải đi canh dinh này
 Giúp cho ba cặp vui-vầy
 Chữ tình đắm-thắm đèn ngày tóc sương
 Sinh con đều-dặn dễ thương
 Vết tay bà Mụ khó đường tìm ra.
 Thời tiên, tàn-mác đi xa!
 Hạt sương ngoài ruộng lây mà tưới quanh
 Mỗi tiên một chỏ trong dinh
 Tưới sao cho cánh gia-dinh tốt-tươi
 Dinh này còn mãi đời-dời
 Chủ-nhân yên hưởng phúc trời muôn năm.

Nhảy đi thời!
 Kéo trễ rồi!
 Khi nào tảng sáng quay về tìm ta.

(O-bé-ron và Ti-tân ra, cùng lũ tiên theo hâu).

PÚC, mỘT MÌNH. —

Chúng tôi mỘt lŨ tinh ma
 Bây trò tiêu-khiến quý-bà quý-ông
 Khán-quan ví chẳng hài-lòng
 Xin coi như mỘt giặc mØng thoảng qua

Trò này ma-quý diễn ra
 Trong khi các quý ông bà ngủ say.
 Vậy xin đừng vội chèo ngay
 Giác chiêm-bao khó mà hay hoàn-toàn.
 Chúng tôi xin sẽ cam-đoan
 Những nơi khuyết-diểm sửa-sang còn nhiều
 Quý-quan ví có lòng yêu
 Mà không mai-mia con yêu tôi này
 Gắng công xin sẽ từ nay
 Kịch vui luyện-tập càng ngày càng hơn.
 Púc tôi chẳng dám khinh-nhờn
 Nói ngoa mang tiếng sau còn ai tin.
 Chúc ông bà giác ngộ yên
 Võ tay dám cái tó tình thân-yêu
 U-binh tôi chẳng nói điêu
 Còn mong kịch hát có nhiều tương-lai.

(Púc ra).

— ◊ —
Hạ-màn

Từ nhà kho Quán Ven Đường